

De canibus Britannicis liber unus; de rariorum animalium & stirpium historia, liber unus; de libris propriis, liber unus; de pronuntiatione Graecae et Latinae linguae, cum scriptione nova, libellus / ad optimorum exemplarium fidem recogniti à S. Jebb, M. D.

Contributors

Caius, John, 1510-1573
Jebb, S. (Samuel), 1694?-1772

Publication/Creation

Londini : Impensis Car. Davis, 1729.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/r59r64nu>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

16491/B

63. B. 29

29530

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
CHICAGO, ILL.
TO THE UNIVERSITY LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
CHICAGO, ILL.
TO THE UNIVERSITY LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
CHICAGO, ILL.
TO THE UNIVERSITY LIBRARY

JOANNIS CAII BRITANNI

De Canibus Britannicis, liber unus;

De Rariorum Animalium & Stirpium
historia, liber unus;

De Libris propriis, liber unus;

De Pronunciatione Græcæ & Latinæ
Linguae, cum scriptione nova, libellus;

Ad optimorum Exemplarium fidem recogniti

à S. J E B B, M. D.

L O N D I N I :

Impensis CAR. DAVIS in Vico vulgo dicto
Pater-noster Row. M, DCC, XXIX.

De Caribus Historicis lib. unus;
De Republica lib. unus;
De Libris propriis lib. unus;
De Transiitione Gentis & Libris
De Architectura lib. unus;

In manus tuae lib. unus;
Præclarissime, facit quæ
dam opuscula a Joanne
Caro, Medicorum olim in Britannia
principes, conscripta, nec indigna
ne, quæ sub insignis archid. de
imp. CAR. VI. in 1700. edita
Londoniæ Re. 21. m. 1700.

ERUDITISSIMO VIRO, D^{no}.

D^{no}. *RICHARDO MEAD,*

ARCHIATRO REGIO

S. P. D.

SAM. JEBB.

N manus tibi trado, Vir
Præclarissime, rariora quæ-
dam opuscula à Joanne
Caio, Medicorum olim in Britannia
principe, conscripta, nec indigna sa-
ne, quæ sub tui nominis præsidio de-

nuo donentur luce, Prodierunt
 primùm Londini annis 1570. &
 1574. per Gul. Seresium & Joh.
 Daium typographos excusa; adeò
 pauca tamen hodie supersunt ex-
 emplaria, ut in Bibliothecis curio-
 siorum sæpe requirantur frustra.

Priores duo tractatus ad Contra-
 dum Gesnerum dati eo animo fue-
 runt à Jo. Caio exarati, ut amici
 votis satisfaceret, qui dum sum-
 mam adhiberet diligentiam, ut in
 unum opus redigeret quicquid ad
 Animalium Historiam spectaret,
 à Caio per litteras petierat, ut quæ-
 cunque ad rem suam facientia apud
 Anglos inveniret, secum commu-
 nicaret. Tractatum de Canibus
 rudem adhuc & imperfectum, *pi-
 guiori,*

guiori, ^a ut ipse ait, *Minervâ* & tumultuariè scriptum ad Gesnerum primò transmisit. Non ita tamen Gesnero visus est imperfectus Caii libellus, quin potius propter summam, quæ in eo relucebat, eruditionem dignissimum esse existimavit, qui quamprimùm in publicum prodiret, & propterea se brevi editurum fore promisit. *Sequuntur*, ^b inquit, *alia Canum Britannicorum genera, quorum eicones ad vivum factas Jo. Caius Anglus misit, ut etiam Getuli Canis. Idem Caius tractatum de differentiis & moribus Canum Anglicorum pereruditum in nostri gratiam conscripfit; quem primo quoque otio una*

^a De libris suis, p. 191.

^b Icon. Animalium Quadruped. &c. p. 27.

cum aliis quibusdam in lucem dabimus. Displicuit Caio tamen Gesneri consilium, & rescripsit statim se nolle libellum suum sub prelum adhuc venire, donec limatiorem eum reddidisset & commodiorem. At dum huic operæ sedulus incubuit, Gesnerum eripuit sævissima illa pestis, quæ tam dira invexit mala Tigurinis anno 1565. Amico verò, cui destinasset, orbatus licet, opus suum interire noluit Caius, atque auctum jam & emendatum emisit ipse anno, quem dixi, 1570.

Quàm carus autem fuerit Caius Gesnero, exinde licet colligere, quòd in Præfatione sua ad Icones Animalium Quadrupedum eum nominet *Virum doctrinâ, judicio,*
4
fide,

fide, & diligentia summum; & in
 Epistolâ ad Elisabetham Angliæ re-
 ginam, quam eidem Operi præ-
 fixit, inter præstantissimos quosque,
 quos Anglia sibi suppeditâisset ami-
 cos & adjuutores, Jo. Caium *medi-*
cum longè doctissimum singulari
 præconio condecoret. Quali autem
 Gesnerum amore complecteretur
 Caius, ex mærore, quo morien-
 tem prosequitur, indicatum est;
 qui in recordatione suæ amicitix
 in talia se effudit lamenta, ut vel
 funebres Veterum laudationes dul-
 cedine planctuum superâsse dicatur.

Qui proximè insequitur de ra-
 riorum Animalium atque Stirpium
 historiâ libellus, in partes olim di-

c De libris suis, p. 181.

vifus, per intervalla temporum ad eundem Gefnerum miffas, ^d mutilus habetur in libris ejus de Animalibus, & *pro usu fuo detruncatus*. Adjunctæ autem ibi reperiuntur Animalium figuræ, ad quas lectorem retulit Caius, fi nudis descriptionibus, quæ in hoc opusculo exhibentur, minùs effe contentus velit.

His adjunximus tractatum, quem de libris fuis in Hatcheri gratiam Caius composuit. Continet is autem vitæ fuæ & ftudiorum fuorum rationem; unde ediscimus, quanta industriâ & quàm improbo labore ipfe tandem medicus evaferit. Non fibi fatis habuit Caius recentius ali-

^d Ibid. & De rarior. Animal. &c. hiftor. p. 40.

quod Medicinæ compendium evol-
vere, aut pervolitando Pharmaco-
polarum officinas præscribendi for-
mulas coacervare; sed cùm inti-
mos naturæ recessus sibi penetran-
dos esse censuerit, dissectionibus
humani corporis ad annos pene
viginti incubuit, & dein ad Vete-
rum Medicorum scripta perdiscen-
da diligentius se contulit, experi-
entiâ edoctus, quòd is, qui juxta
eorum præcepta medicinam face-
ret, naturam demùm sequeretur
ducem. Hæ fuerunt artes, quæ
Caium ad honorum culmen evex-
erunt; hæ fuerunt artes, quæ tibi,
Vir Præstantissime, ad gloriam præ-
monstrârunt viam.

Galenum

Galenum præ aliis omnibus æstimasse Caium, dum *• nec orbem à morte ejus habuisse, nec in medicinâ in futurum habiturum esse* parem scribat, facile est conjicere. Atque hinc evenit forsan, quòd plus laboris in vertendis aut illustrandis Galeni operibus, quàm in cæteris Græcorum libris explicandis, consumpserit. At quo fato contigerit, nescio, pauca admodum Galeni extant hodie ex Caii castigatione.

Si Caii exemplum secuti recentiores ad legenda Veterum monumenta applicuissent animum, quanto majores in medendi arte progressus fecerint? Unum illud Galeni o-

• De libris suis, p. 152.

pus

pus de administrationibus Anatomicis, quod commentariis auctum dedit Caius, multa suppeditat & Medicis & Chirurgis cognitu necessaria, quæ alibi vix reperiantur; multa, quæ tanquam sua venditârunt posteris, nec sine magnâ sibi arrogatâ adinventionis gloriâ. Exemplo rem illustrabimus. Salius Diverfus inflammationem atque etiam abscessum oboriri posse ^f observat & in Mediaſtino & in Pericardio, à nemine autem præterquam à se fuisse observatum tradit. Eadem fere legere est ^g apud Gul. Rondeletium, qui Salius Diverſus ætate paululum præceſſerat. Hunc morbum tamen ab Avenzoare Arabe priùs

^f Curat. Morb. particular. p. 225.

^g De dignoscend. Morb. cap. x.

esse descriptum ^h notat Vir Doctissimus Jo. Freind, & negligentiae incusat Rondeletium & Sallium, quòd Medicinalium Avenzoaris Observationum ignari se reperisse dicerent, quæ apud Arabem Scriptorem prius extarent. At si pari diligentia Galeni ac Avenzoaris scripta legisset, non Avenzoari, sed Galeno, primam hujusce vitii mentionem tribuisset Vir Eruditissimus, qui in Cap. 13. Lib. 7. laudati operis historiam pueri a se perfanati dedit, ⁱ cujus involucrum cordis computruerat. Sed ad Caium revertamur; qui, si fata siverent, non solum hoc opus de Administrationibus Anatomicis, sed & om-

^h Hist. of Physick, Vol. 2. p. 82. seqq.
ⁱ ἐπεσῆπτε γὰρ ὁ περιάρητος Ἐπ. Galen. de
 Adm. Anatom. lib. 7. cap. 13.

nia Galeni opera, suâ manu castigata, Græcè edere constituiisset.

Anno 1545. per Italiam * peregrinatus est, celebriores variarum urbium Bibliothecas perlustrans, & ex MSS. Italiæ & Britannia antiquis apparatus sibi fecit in futuram hanc Galeni operum castigationem. Et cum inter peregrinandum observâset doctissimos omnes, quos invisit, viros veteri Græcæ linguæ pronunciatione & ab illâ penitus diversâ, quam nuper excogitâset Vir celebris Jo. Checus, diligenter esse usos, libellum composuit, in quo ab usu novæ istius ac nuper natæ pronunciationis dehortatur maximè. At cum hanc rem ex

* De libris suis, p. 194. seqq.

occasione peregrinationis suæ in tractatu de libris propriis persequi decrevisset, à proposito tandem deflexit, quòd libros suos enumerare solum, non integros ascribere, ibi instituisset. Propter raram autem, quæ in eo libello florere deprehenditur, doctrinam dignissimum esse censuimus, qui ad calcem priùs memoratorum adnecteretur, licet olim seorsim excusus in ædibus Jo. Daii, anno 1574.

Hæc habui, Vir Eruditissime, quæ de Caio dicerem & Caii opusculis. Optandum sane foret, ut exoriretur aliquis, monumentorum supellectile fatis instructus, qui ad scribendam Caii vitam seriò applicaret animum; sic enim fieret,

fieret, ut virtutes, quibus inclaru-
 erit, futuris seculis in exemplum
 proponerentur. Hanc spartam si-
 bi olim exornandam suscepisse exi-
 mium Virum, Car. Goodall, ex
 litteris constat, quas tuo rogatu
 mecum communicavit Vir Præ-
 clarissimus D^s. H. Sloane Baronet-
 tus, dignissimus Collegii Medico-
 rum Londinensis Præses; at prius,
 quam destinatum opus ad finem
 perducere potuisset, fato conce-
 dit. Si quid verò ego fecerim,
 quod tibi gratum esse intellexero,
 mihi satis fecisse videbor; cum
 id mihi semper laudi ducam esse
 maximæ, placuisse tibi.

fieri, ut videretur, quibus inclaretur
 erit futura seculis in exemplum
 propositum. Tunc spiritum huius
 diuinitatis exornandum suscepisse exi-
 stimus. Tunc, Car. Cordali, ex
 litteris constas, quae tua rogatu
 mecum communicavit Vir. Prae-
 clarissimus Dr. H. S. de Barro-
 tus, dignissimus Collegii Medico-
 rum Praeceptoris, et prius
 quam delinquentem opus ad finem
 perducere potuisset, tanto conat-
 u. Si quid vero ego sceleris
 quod tibi gratum esse intellexis-
 set, mihi satis scire videtur; cum
 id mihi semper laudis ducem esse
 maxime placuisse.

JOANNIS CAII
BRITANNI

DE

Canibus Britannicis libellus.

Ad Gesnerum.

SCRIPSIMUS ad te (charissime
Gesnere) superioribus annis variam
historiam de variis quadrupedum,
avium, atque piscium formis, variis her-
barum atque fruticum speciebus & figuris.
Scripsimus & de canibus quædam ad te
seorsum, quæ in libro tuo de iconibus ani-
malium ordine secundo mansuetorum qua-
drupedum, ubi de Canibus Scoticis scribis,
& in fine epistolæ tuæ ad Gulielmum Tur-

B

nerum

nerum de libris a te editis, inter libros nondum excusos, te editurum polliceris. Sed quia de Canibus nostris quædam in eo libello mihi videbantur desiderari, editionem prohibui, & alium promisi. Quamobrem, ut promissis meis stare, & expectationi tuæ satisfacerem, homini omnis cognitionis cupido, universitatem generis, differentiam atque usum, mores & ingenium, veluti methodo quadam conabor explicare. Dispertiar in tres species, Generosam, Rusticam, & Degenerem; sic ut de illa primò, de hac postremò, de rustica, medio loco tibi dicam. Omnes Britannicos vocabo; tum quòd una Insula Britannia, ut Anglicos omnes, sic quoque Scoticos omnes complectatur: tum quòd Venatibus magis indulgemus, quia voluptati ex feris & venatione, propter animalium copiam, atque hominum otium, magis Britanni sumus dediti, quàm eorum animalium indigi & negotiosi Scoti. Ergo cum omnis ratio generosæ venationis, vel in persequendis feris, vel in capiendis avibus finiatur, canum, quibus hæc aguntur,

Ex generosis venaticis.

tur, duo genera sunt: alterum quod feras investiget, alterum quod aves persequatur. Utraque Latinis uno & communi nomine dici possunt venatica. Sed Anglis cum aliud esse videatur feras sectari, aliud aves capere, ut primum venationem, secundum aucupium nominant, ita canum nomina volunt esse diversa: ut qui feras laceffunt, venatici; qui aves, aucupatorii dicerentur. Venaticos rursus divido in quinque genera. Aut enim odoratu, aut visu fatigant feras, aut pernecitate vincunt, aut odoratu & pernecitate superant, aut dolo capiunt.

Qui odoratu fatigat, & prompta alacri-^{Sagax.} tate in venando utitur, & incredibili ad investigandum sagacitate narium valet: & qua re nos sagacem hunc appellamus, quem Græci ab investigando *ἰχνεύτην*, à nare *ῥινηλάτην* dicunt. Huic labra propensa sunt, & aures ad os usque pendulae, corporisque media magnitudo. Hunc Le-<sup>Leverari-
rins.</sup> verarium vocitabimus, ut universum ge-

mine, in unitatem speciei adigi nullo modo queant. Nam alius leporis, alius vulpis, alius cervi, alius platycerotis, alius taxi, alius lutræ, alius mustelæ, alius cuniculi (quem tamen non venamur nisi cassæ & viverræ) tantum odore gaudet: & in suo quisque genere & desiderio egregius est. Sunt ex his qui duos, ut vulpem atque leporem, variatis vicibus sequi student, sed non ea felicitate, qua id quod natura sequi docuit: errant enim sæpius.

Terrarius. Sunt qui vulpem atque taxum solum, quos Terrarios vocamus; quod subeant terræ cuniculos, more viverrarum in venatu cuniculorum, & ita terrent mordentque vulpem atque taxum, ut vel in terra morfu lacerent, vel è specu in fugam aut casses cuniculorum ostiis inductas compellant. Sed hi in sagacium genere minimi sunt. *Sanguinarius.* Qui insequuntur, majores: propenso & hilabro atque aure, nec vivas tantum uti memorati omnes, sed & mortuas quoque conspersi sanguinis odore persequuntur. Sive enim vivæ fauciantur feræ, atque è manibus venatorum elabuntur, sive mor-
tux

tuae ex vivario sublatae sunt (sed profusione sanguinis utraeque) isti canes odore facile persequentiscunt, & subsequuntur. Eam ob causam ex argumento sanguinariū appellantur. Cum tamen fieri solet ut furum astutia nullo consperso sanguine abripiatur fera, etiam sicca hominis vestigia per extentissima spatia nullo errore sequi norunt, in quantalibet multitudine discernere, per abditissima & densissima loca appetere, & si flumina tranent etiam persequi, cumque ad ulteriorem ripam perventum est, circuitu quodam qua fugitum est investigare, si primo statim odore in vestigium furis non inciderint. Sic enim arte inveniunt, quod fortuna nequeunt, ut recte videatur ab Aeliano scriptum lib. 6. cap. 59. de animalibus, τὸ ἐνθυμητικὸν καὶ διαλεκτικὸν, καὶ μέντοι καὶ τὸ αἰρετὸν, hoc est, considerationem, ratiocinationem, atque etiam participationem seu arbitrium canibus hisce venaticis inesse; nec ante cessant persequi, quam sunt fures comprehensi. Eos luce in tenebris habent heri, nocte producunt, quo alacriores in persequendo sint affueti tenebris, quibus praedones delectantur

maximè. Idem, cum fures insequuntur, non ea donantur libertate qua cum feras, nisi in magna celeritate fugientium furum, sed loro retenti herum ducunt qua velit ille celeritate, five pedes sit, five eques. In confiniis Angliæ atque Scotiæ propter frequentia pecorum & jumentorum spolia, multus usus hujus generis canum est, & principio discit pecudem & armentum persequi, postea furem relicto armento. In hoc genere nullus est aquaticus naturaliter, nisi eos ita nominare placeat, qui Lutram insequuntur, qui subinde ripas, subinde aquas frequentant. Non recusant tamen omnes, aviditate prædæ tranantis flumina, etiam aquis se committere. Sed hoc desiderii potius est, quàm naturæ. Quod autem ex his aliquas Brachas nostri, Rachas Scoti sua lingua nominant, in causa sexus est, non genus. Sic enim canes scæminas in venatico genere vocare solent nostri. Ad postremum, in natura sagacium est, ut alii pervestigando taceant ante excitatam feram, alii statim ad primum odorem voce prodant animal, etsi remotum adhuc, & in cubili; & quo juniores, eo petulantioris

oris & mendacioris sunt. Ætas enim & venandi assiduitas experientiam in his facit & certitudinem, ut in aliis omnibus, maximè, cum norint obtemperare domino vel inhibenti vel animanti. Quod visu *Agasæus*, laceffit, nare nihil agit, sed oculo; oculo vulpem leporemque persequitur, oculo feligit medio de grege feram, & eam non nisi bene saginatam & opimam oculo insequitur, oculo perditam requirit, oculo, si quando in gregem redeat, secernit, cæteris relictis omnibus, secretamque cursu denuo fatigat ad mortem. Agasæum nostri abs re, quòd intento sit in feram oculo, vocant. Usus ejus est, in septentrionalibus Angliæ partibus magis quam meridionalibus; locis planis & campestribus, quàm dumosis & sylvestribus; equitibus magis quàm peditibus, quo ad cursum equos incitent (quibus delectantur magis quàm ipsa præda) assuescantque sepes fossasque inoffensè & intrepidè transilire & aufugere, quòd infessores per necessitates & pericula salutem fuga sibi quærant, aut hostem insequendo cum velint cadant.

At si quando canis aberraverit, dato signo quàm mox accurrit, & feram de integro subsequens, clara voce, cursuque celeri ut ante laceffit. *Leporarius.* Quod pernecitate vincit, leporarius dicitur, quòd præcipua ejus cura, præcipuusque usus est in persequendo lepore. Quanquam & in capiendo platycerote, cervo, dorcade, vulpe, & hoc genus aliis feris, & viribus & memorata velocitate valent: sed plus minus pro suo quisque desiderio, & corporis firmitudine aut exilitate. Est enim strigosum genus: in quo alii majores sunt, alii minores: alii pilo sessili, alii hirto. Majores majoribus, minores minoribus feris destinamus. Cujus naturam in venatione, magnam; in hoc, miram deprehendi: quòd (referente Joanne Froisarto historico lib. hist. suæ 4.) leporarius Richardi secundi Anglorum regis, qui ante neminem præter regem agnoverat, venientem Henricum Lancastriæ ducem ad castellum Flinti ut Richardum comprehenderet, relicto Richardo, Henricum solitis in Richardum favoribus exceperit; quasi adversitates

Richardi

Richardi futuras intellexerat & præsentificerat. Id quod Richardus probe animadvertit, atque ut præfagium futuri interitus verbis non diffimulavit. Quod faga-^{Levinarius seu lora-} citate simul & pernecitate potest, & gene-^{rius.} re, & compositione corporis medium est inter sagacem illum & leporarium, & à levitate appellatur levinarius, à loro (quo ducitur) lorarius. Hic propter velocitatem & gravius feram urget, & citius capit. Quod dolo agit, vertagum nostri^{Vertagus.} dicunt, quòd se, dum prædatur, vertat, & circumactò corpore, impetu quodam in ipso specus ostio feram opprimit & intercipit. Is hoc utitur astu. Cum in vivarium cuniculorum venit, eos non la-cessit cursu, non latratu terret, nec ullas inimicitias ostentat, sed velut amicus aliud agens, taciturna solertia prætergreditur, observatis diligenter eorum cuniculis. Eò cum pervenerit, ita se humi componit, ut & adversum ventum semper habeat, & cuniculum lateat. Sic enim ille revertentis aut exeuntis cuniculi odorem facile sentit, & suus cuniculo omnino tollitur, & prospectu

prospectu fera fallitur. Ad hunc modum compositus canis, & prostratus, aut ex-
untem cuniculum & imprudentem in ipso
specus ingressu versutè opprimit, aut re-
vertentem excipit, atque ad latentem he-
rum ore perducit. Minor hic est sagaci
illo, strigiosior, & erectiore aure. Cor-
poris figura leporarium spurium diceret,
si major esset. Et quamvis eo minor
multò fit, uno tamen die tot potest cape-
re, quot justum equi onus esse possunt.
Dolus enim illi pro virtute est, & corpo-
ris agilitas. Huic similis canis furax est,
qui jubente hero noctu progreditur, & sine
latratu odore adverso persequens cunicu-
los, cursuprehendit quot herus permise-
rit, & ad heri stationem reportat. Vo-
cant incolæ canem nocturnum, quòd ve-
netur noctu. Sed hæc de iis qui feras in-
sequuntur.

*Canis fu-
rax.*

*Ex genero-
sis aucu-
patoriis.*

Qui aves, proximum locum habent.
Eos Aucupatorios dici ante proposuimus.
Hi ex generosorum numero etiam sunt, &
duùm generum. Alii enim per ficca tan-
tum venantur: Alii per aquas tantum
aves

aves persequuntur. Qui per ficca tantum, aut libero vestigio & latratu avem investigant & excitant, aut tacito indicio eandem commonstrant. Primum genus Accipitri servit; secundum reti. Peculiarior nomina primum genus non habet, nisi ab ave ad quam venandam natura est propensius. ^{Hispaniolas.} Qua de causa falconarii hos phasianarios, hos perdiciarios, vocare solent. Vulgus tamen nostrum communi nomine Hispaniolos nominat, quasi ex Hispania productum istud genus primo esset. Omnes maxima ex parte candidi sunt: & si quas maculas habeant, rubrae sunt, raræ, & majores. Sunt & rufi atque nigri, sed perpauca. Est & hodie novum genus ex Gallia advectum (ut novitatis omnes sumus studiosi) sed ex toto in albo obfuscatum maculosè, quem Gallicanum vocitamus. Secundum genus est, ^{Index.} quod tacito pede atque ore avem quærit, & nutum juvantis heri sequitur, vel promovendo se, vel reducendo, vel in alterutram partem dextram aut sinistram declinando. Cum avem dico, Perdicem & Coturnicem

*Lepus tym-
panum
pulsat.*

*Aquaticus
seu inqui-
sitor.*

Coturnicem intelligo. Cum invenerit, cauto silentio, suspenso vestigio, & occulto speculatu, humiliando se prorepat, & cum propè est, procumbit, & pedis indicio locum stationis avium prodit: unde canem indicem vocare placuit. Loco commonstrato, auceps exporrectum rete avi inducit. Quo factò, canis ad consuetum heri indicium seu vocabulum quam mox assurgit, & propinquiore præsencia aves perturbat, atque ut inexplicabilius irretiantur, facit. Quod artificium in cane, animali domestico, mirum videri non debet, cum & lepus agreste animal, & saltare, & tympanum anterioribus pedibus numero pulsare tympanistarum more, & canem dente atque ungue petere, pedibusque crudeliter cedere, in Anglia visus est omnium admiratione, anno salutis nostræ 1564. Nec est vanum istud, eoque relatum lubentius, quòd operæ pretium putarem, nihil prætereundum esse, in quo naturæ spectanda sit providentia. Qui per aquas aucupatur propensione naturali accedente mediocri documento, major his est,

est, & promisso naturaliter hirtus pilo. Ego tamen ab armis ad posteriores suffragines, caudamque extremam, ad te (Gefnere) detonsum pinxi, ut usus noster postulat, quo pilis nudus expeditior fit, & minus per natationes retardetur. Aquaticus à nostris appellatur, ab aquis quas frequentat sumpta appellatione. Eo aut aves in aquis aucupamur (& præcipue anates; unde etiam anatarius dicitur, quod id excellenter facit) aut Scorpione occisas educimus, aut spicula sagittasve fallente ictu recuperamus, aut amissa requirimus: quo nomine & canes inquisitores eosdem appellamus. Quanquam Anas & canem *Anatum fallacia.* & aucupem quoque egregiè subinde fallat, tum urinando, tum etiam dolo naturali. Etenim si quis hominum, ubi incubant aut excludunt, propinquabit, egressæ matres venientibus se sponte offerunt, & simulata debilitate vel pedum vel alarum, quasi statim capi possint, egressus fingunt tardiores. Hoc mendacio sollicitant obvios, & eludunt, quoad profecti longius, à nidis avocentur; caventque diligenter revertendo,

ne

*Anaticula-
rum provi-
dentia.*

*Canis pis-
cator.*

Lutra.

Pupinus.

ne indicium loci conversatio frequens fa-
ciat. Nec anaticularum studium segnius
ad cavendum. Cum enim visas se per-
sentiscunt, sub cespitem confugiunt aut
carectum, quorum obtectu tam callidè
proteguntur, ut lateant etiam deprehensæ,
nisi fraudem canis odore detegat. Canem
piscatorem (de quo scribit Hector Boethus)
qui inter saxa pisces odore perquirat, nul-
lum planè novi inter nostros, neque ex
relatione aliquando audiui, etsi in ea re
perscrutanda perdiscendaque diligentior
fuerim inter pisces & venatores: nisi
Lutram piscem dicas, ut à multis creditur:
quo modo & Pupinus avis piscis esse di-
citur & habetur. Sed qui perquirat pis-
cem (si quis perquirat) venationisne cau-
sa, an famis faciat, more cæterorum ca-
num, qui per inedia cadaverum mor-
ticinam carnem appetere solent, tum de-
mum ad te scribam, cum de ea re certior
fiam. Interim id scio, Ælium & Aeti-
um Lutram *λύτρα πρὸς ἀμύμον* solere appellare.
Intelligo etiam Lutram hoc habere cum
cane commune, quòd per inopiam pisci-

um excursions in terram faciat, atque agnos laniet, rursusque ad aquam satur redeat. Sed inter nostros canes is non est. Phoca etiam inter scopulos atque saxa *Phocæ* prædatur piscem, sed in numero canum nostratum habitus non est, etsi canis marinus à nostris appelletur. Est & aliud genus canum generosorum apud nos, sed extra horum ordinem, quos Melitæos Cal- *Ex generis delicatis, Melitæus seu fotor.* limachus vocat, à Melita insula in freto Siculo (quæ hodie usu derivante Malta vulgo dicitur, & christiano milite nobilis existit) unde ortum id genus habuit maxime: atque à Melita Siculi Pachyni, ut author Strabo est. Perexiguum id est planè, & fœminarum lusibus ac deliciis tantum expetitur, quibus, quo minus est, eo gratius est, ut sinu gestent in cubiculis, & manu in pilentis, genus sanè ad omnia inutile, nisi quòd stomachi dolorem sedat, applicatum sæpius, aut in sinu ægri gestatum frequentius, caloris moderatione. Quin & transire quoque morbos ægritudine eorum intelligitur, plerumque & morte: quasi malo in eos transeunte caloris similitudine. *Gene-*

*Ex rusti-
cis.**Pastoralis.**Lupi nulli
in Britan-
nia.**Edgarus.*

Generosorum canum genus jam explicui: Nunc rusticum adjicio. In eo memorabilia duo tantum genera sunt: pecuarium seu pastorale, & villaticum seu Molossium: alterum ad propellendas injurias ferarum, alterum adversus insidias hominum utile. Pastorale nostrum mediocre est, quòd illi cum Lupo, naturali pecori inimico, res non est, cum apud nos nullus est, beneficio optimi principis Edgari, qui, quò genus universum deleretur, Cambris (apud quos in magna copia erant) vectigalis nomine in annos imperavit trecentos lupos. Sunt qui scribunt Ludwallum Cambriae principem pendisse annuatim Edgardo regi 3000 luporum tributi nomine, atque ita annis quatuor omnem Cambriam atque adeo omnem Angliam orbasse lupis. Regnavit autem Edgarus circiter annum Domini 959. A quo tempore non legimus nativum in Anglia visum lupum: advectum tamen quæstus faciundi causa ex alienis regionibus, ut spectetur tantum, tanquam animal rarum & incognitum, sæpius vidimus.

dimus. Sed ad canem pastorem. Is ad certam heri iubentis vocem, aut ex pugno concluso & inflato clariorem sibilum, errantes oves in eum locum redigit, in quem pastor maximè desiderat; sic ut levi negotio, & immoto ferè pede, pastor quo velit modo ovibus moderetur, vel ut se promoveant, vel gradum fistant, pedem referant, vel in hanc illamve partem se inclinent. Etenim non ut in Gallia & Germania, non ut in Syria & Tartaria, sic in Anglia quoque oves pastorem sequuntur, sed contra, pastor oves. Quandoque etiam nullo procurrente aut circummeunte cane, ad solum ex pugno sibilum sese congregant palantes oves, metu canis credo, memores unà cum sibilo prodire quoque & canem solere. Id quod in itinere diligenter sæpius observavimus, ad pastoris sibilum refrænantes equos, quo videremus rei experimentum. Eodem etiam cane ovem vel mactandum prehendit, vel sanandum pastor capit, nulla prorsus læsione.

*Villaticus
seu Cate-
narius.*

Villaticum vastum genus est & robustum, corpore quidem grave & parum velox, sed aspectu truculentum, voce terrificum, & quovis Arcadico (qui tamen ex leonibus creditur provenire) potentius atque acrius. Quòd villis fideliter custodiendis destinamus, cum metus est a furibus, villaticum appellamus. His quoque utile id est contra vulpem atque taxum, qui rem pecuariam faciunt. Valet etiam ad fues agrestes persequendos, domesticos è frugibus aut arvis abigendos, taurosque capiendos atque retinendos, cum usus aut venatio postulat, singuli singulos, aut summum duo singulos, quamvis intractabiles. Est enim acerrimum genus & violentum, formidabile etiam homini, quem non reformidat. Neque enim ad arma expavescit; quòque acrius fiat, assuescunt nostri naturam arte & consuetudine juvare. Etenim ursos, tauros, arctylos, aliaque fera animalia, præfectis certaminum arctophylacibus, nullo millo, nullo corio defensos exagitare: sæpe etiam cum homine fude, clava, enseve armato concertare docent,

cent, atque ita ferociores acrioresque reddunt, & imperterritos faciunt. Vis illis supra fidem, & pertinax mordacitas, usque adeo ut tres ursum, quatuor vel leonem comprehendant. Quod videns aliquando (ut fama est) *HENRICUS* septimus, Angliæ *Henricus septimus.* rex prudentissimus, quotquot erant suspendi iussit, indignatus ut infimi & ignobilis generis canes, generoso leoni, & animalium regi violentiam inferant: memorabili exemplo subditorum, ne quid contra regem gens rebellis audeat. Haud absimilis etiam historia de eo fertur, quod falconem quendam suum, à falconariis vehementer laudatum, quòd in aquilam quid auderet, quam mox occidi iussit, ob eandem rationem. Hoc genus canis, etiam catenarium, à catena ligamento, qua ad januas interdiu detinetur, ne solum lædat, & tamen latratu terreat, appellatur. Et quanquam Cicero pro S. *Cicero.* Ros. opinetur, si canes luce latent, iis crura suffringantur, nostri tamen homines propter securitatem vitæ atque rei longe aliter sentiunt. Nam furum apud nos *Fures.*

Valentinianus.

Alfredi vigilantia.

plena sunt omnia, etiam luce, neque infamei mortem suspendia metuunt. In causa est non curta res solum, sed vestis vitæque luxus atque fastus etiam, sed petulantia, sed otium & superbia Salaconum *μεγαλορρητων*, qui nihil aliud quàm ut equi insultare solo & gressus glomerare superbos, quàm gyro breviori flecti, qui nihil aliud quàm cevere, quàm otiosè mendicando accusata non merente corporis infirmitate spoliare. Sed his Valentinianus imperator benè prospexit, legibus latis, ut qui nullo corporis morbo laborantes, corporis infirmitatem desidiosè ignavique prætexentes, mendicarent, perpetui colono ei inservirent, qui eorum ignaviam proderet atque accusaret, ne eorum desidia onerosa populo, odiosave sit exemplo. Alfredus quoque regno administrando tanta vigilantia justitiaque usus est, ut si quis per vias publicas incedens, marsupium auro plenum vesperi perdidisset, manè, atque adeo post mensem unum, integrum & intactum inveniret, uti Ingulphus Croylandensis in historia refert. Nostra autem ætate,

ætate, nihil ferè securum, ne in ædibus
quidem, quamvis accuratè conclusis. Cus- ^{*Canis cuf-*}
tos quoque (Græcis *ὀικετός*) a custodien- ^{*tos.*}
dis non solum villis, sed & mercatorum
ædibus, & quibus ampla res est domi, ca-
nis iste nominatur. Eam ob rem canes
publicæ alebantur Romæ in Capitolio, ut
significant si fures venerint. Dicitur & ^{*Canis lae-*}
Laniarium, quòd eorum usus multus sit ^{*niarius.*}
laniis agendis & capiendis bestiis. Sed &
Molofficum quoque & Moloffum latinis ^{*Molofficus.*}
dicitur, à Moloffia Epiri regione, ubi hoc
genus canes boni & acres erant. Est ex
hoc genere quem Mandatarium ex argu- ^{*Mandata-*}
mento appellamus: quòd domini manda- ^{*rius.*}
to literas aliasve res de loco in locum
transferat, vel mellio inclusas, vel eidem
alligatas. Quæ ne intercipientur, vel
pugna, vel fuga si impar sit, diligenter ca-
vet. Est & Lunarium, quòd nihil aliud ^{*Lunarius.*}
quàm excubias agit, quàm insomnes noc-
tes totas protrahit baubando ad lunam,
ut Nonii verbo utar. Ex quibus grandiores ^{*Aquarius.*}
atque graviores, etiam rotæ amplioris
circumactu, aquam ex altis puteis ad usus
rusticos

*Sarcinari-
bas.*

Defensor.

*Canum a-
mor &
fides.*

*Kinges-
towne.*

rusticos hauriunt, quos Aquarios appella-
mus ex officio: & sarcitores ærarios vagos
manticis ferendis memorabili patientia
levant; à qua re sarcinarios nuncupamus.
Præter has villaticorum qualitates atque
usus, hanc unam habent præcipuam,
quòd amantes dominorum sunt, & odium
gerant in externos. Quo fit ut per itinera
dominis in præsidio sunt, quos à furibus
defendunt, vivos salvosque conservant: a
qua re etiam canes defensores jure dici
possunt. At si quando vel multitudine,
vel majori vi opprimatur dominus atque
concidat, usu compertum est, herum non
deserere ne mortuum quidem, sed eum ad
multos dies per famis & cœli injuriæ pati-
entiam peramanter observare, & homici-
dam, si occasio dabitur, interficere, aut
saltem prodere vel latratu, vel ira, vel
hostili insultu, quasi mortem heri ulturum.
Hujus rei exemplo fuit nostra memoria
canis cujusdam viatoris, qui Londino recta
Kingestonum, octo regum coronatione
percelebre oppidum, profecturus, cum
bonam itineris partem confecisset, latro-
num

num infidiis in Comparco, valli amplo & spatiofo, nemoribus obfito, & latrociniiis infami loco, occubuit. Canis item ille Britannus genere, quem Blondus fua memoria fcribit, non longe Parifiis hero à rivali interempto, & homicidam prodiſſe, & ni canis ultionem homicida deprecatus eſſet, jugulaturum fuiſſe. In incendiis quoque in conticinio ſeu intempeſta nocte incidentibus, eo uſque latrant annoſi canes, etiam prohibiti, dum à domeſticis excitatis percipiatur focus; & tum ſua ſponte ceſſant à latratu, quod uſu compertum eſt in Britannia. Nec minor erat fides in eo cane qui domino profundam foveam per venatum incidenti nunquam abſuit, dum ſui unius indicio ſublatus is per funem fuit: in quem, cum oris canervæ proximus eſſet, infiliebat canis, tanquam ulnis amplexurus revertentem herum, impatiens longioris moræ. Sunt qui focum non patiuntur diſſipari, ſed prunas in focum pede removent, prius cogitabundi aſpicientes qua ratione id poſſit à ſe fieri. Quod ſi pruna ardentior

Canum ingeni.

fuerit, cinere obruunt, ac dein nare in locum promovent. Sunt quoque qui noctu villici officium præstant. Cum enim lectum petit herus, & omnia centum ærei claudunt vectes, æternaque ferri robora, nec custos absistit limine Janus (ut scribit Virgilius) tum si prodire jubeat herus canem, is per fundos omnes oberrat, quovis villico diligentior, & si alienum quid invenerit sive hominem, sive bestiam, abigit, domesticis relictis animalibus atque servis. Sed quanta in his fidelitas, tanta varietas in ingeniis. Nam sunt qui ore infræno latent tantum nullo morfu; verum hi minus tremendi, quod timidiores sunt. Canes enim timidi vehementius latrant, ut est in proverbio. Sunt qui latent atque mordeant. Ab his cavendum quidem, quia admonent futuræ injuriæ, sed non laceffendum, quoniam ira concitantur ad dentem, ipsi etiam natura acerbiores. Sunt qui sine voce profiliunt, impetu involant, jugulum petunt, & crudelius lacerant. Hos formidato, quia animosiores sunt, & incautos opprimunt.

*Nota ignavia aut
audacia.*

Istis

Istis notis ignavum genus a strenuo, audax a timido discernunt nostri. Etenim ex malo genere, ne catulum quidem habendum existimant, quòd nullum necessariis usibus humanis commodiorem canem isto putent. Nam si quis commemoratos eorum usus ad summas velit revocare, quis hominum clarius aut tanta vociferatione bestiam vel furem prædicat, quam iste latratu? quis domitor ferarum potentior? quis famulus amantior domini? quis fidelior comes? quis custos incorruptior? quis excubitor vigilantior? quis ultor aut vindex constantior? quis nuncius expeditior? quis aquarius laboriosior? quis denique farctor ærarius gestandis sarcinis tolerantior? Atque hæc quidem de canibus Britannicis generosis atque rusticis, qui genus suum servant, diximus. De degeneribus, & ex horum diverso genere mixtis, quòd nullam insignem veri generis qualitatem formamque referant, non est quod velim plura scribere, sed ut inutiles ablegare, nisi quòd vel advenas latratu excipiant, etiam luce, & eorum adventus domesticos

Ex degeneribus.

Admonitor. domesticos commonefaciant, unde canes admonitores appellamus: vel quòd in officio culinario, cum assandum est, inserviant, & rota minore gradiendo, verua circumagant, pondereque suo æquabiliter versent, ut ne calo aut lixa quidem artificiosius; quos hinc canes versatores, seu veruversatores nostrum vulgus nominat: postremos omnium generum, quæ primo memoravimus. Sunt etiam canes nostri

Versator. degeneres & ad tympanum saltare, & ad lyræ modos se movere docti, multaque alia erecti pronique facere, quæ à vagis quæstuosisque heris exequi didicerunt.

Tympanista. Lyciscum nullum istic in Anglia habemus nativum, ut ne lupum quidem ut est ante comprehensum, nec aliud genus ullum

Lyciscus. præter Lacænam & Urcanum: illam ex cane & vulpe (quam multam habet Anglia, & domi inter canes vel animi vel

Lacæna. morbi causa sæpè alit) hunc ex urso & cane catenario; quos licet inimicos, pruriens tamen libido sæpè ita hic conjungit, ut alibi solet. Nam cum tigride Hircanos, cum leone Arcadicos, cum lupo Gallicos

commiscuisse legimus. In hominibus quoque quibus ratio est, inimicos animos conciliat stulta illa res & naturalis, ut Moria loquitur. Est hic urcanus, sæva bestia, & intractabilis iræ (ut Gratii poetæ verbis utar) cæteros canes nostros omnes feroci crudelitate superans, vel aspectus torvitate terribilis, in pugna acris & vehemens, tantaque mordacitate, ut citius discerpas quàm dissolvas; nec lupum nec taurum, ursum aut leonem reformidat: vel cum cane illo Alexandri Indico certe conferendus. Sed de his hæcenus ut de Britannicis verba fecimus. Externos aliquos & eos majusculos, Islandicos dico & Littuanicos, usus dudum recepit: quibus toto corpore hirtis, ob promissum longumque pilum, nec vultus est, nec figura corporis. Multis tamen quòd peregrini sunt, & grati sunt, & in Melitæorum locum assumpti sunt: usque adeo deditum est humanum genus etiam sine ratione novitatibus. *ἐρῶμεν ἀλλοτρίων, παρορῶμεν συγγενεῖς*, miramur aliena, nostra non diligimus. Neque hoc in canibus solum, sed

*Externi
canes.*

*Externæ
prælatæ.*

sed in artificibus quoque usu venit. Nostros enim licet doctos & peritos fastidimus, belluam e longinqua barbarie alienoque solo profectam tanquam asinum Cumani, aut hominem Thalem, nostri suspiciunt. Id quod Hippocrates sub initio libri sui *περὶ ἀγμῶν* recte sua ætate observavit, & nos libello nostro seu consilio de Ephemera Britannica ad populum Britannicum copiosius explicuimus. Atque in hoc genere quo quisque indoctior, audacior, incogitantior, hoc pluris fit apud nostros, atque etiam apud torquatos istos principes atque proceres. Cæterum de externis canibus nihil dico, quòd de Britannicis tantum voto tuo satisfacere studeo, Conrade vir doctissime. Inter ea tamen quæ aliàs ad te dedi, de cane Getulo seorsum scripsi, quòd rara species ejus videbatur. De cætero genere, ipse plenissimè scribis. Verum cum longius jam produximus hunc libellum quàm priorem ad te, brevius tamen quam pro natura rei, quòd habuimus rationem studiorum tuorum, memoriæ causa quæ de canibus

Bri-

Canis Getulus.

Britannicis diximus, in diagramma reducemus. Et quia vulgaribus nominibus delectaris, ut ex literis tuis didici, ea quoque Latinis apponemus, & singulorum rationes exponemus, quò nihil tibi fit incognitum aut desideratum.

		Nomina	
		Latina	Anglica
Canes ergo Britannici, aut sunt	Sagax.	Terrarius.	Terrare.
		Leverarius.	Harier.
		Sanguinarius.	Bludhunde.
	Venatici.	Agasæus.	Gasehunde.
		Leporarius.	Grehunde.
		Levinarius seu Lorarius.	Leviner, or Lyemmer.
		Vertagus.	Tumbler.
	Generosi.	Hispaniolus.	Spainel.
		Index.	Setter.
		Aquaticus, seu Inquisitor.	Water-spainel, or Fynder.
	Delicati.	Melitæus, seu Fotor.	Spainel-gentle, or Comforter.
	Rustici.	Pastoralis.	Shepherd's Dog.
		Villaticus, seu Catenarius.	Mastive, or Bandedog.
	Degeneres.	Admonitor.	Wappe.
		Versator.	Turn-spit.
		Saltator.	Dancer.

Ista

Ista vocabula nostratia cum nihil apud te, hominem peregrinum, loquantur sine interpretatione, ut Latinorum vocabulorum rationem prius reddidimus, ita Anglicorum jam reddemus, quo tibi pateant universa, eo etiam quo prius observato ordine.

Sagax.

Hunde igitur (quem inter venaticos sagacem diximus) a verbo nostro hunte, quod apud nostros venari significat, unica tantum immutata litera derivata appellatione, nomen habet. Quod si a vocabulo vestrati hunde, (quod canem in universum apud vos significat) propter vocum similitudinem appellari credas (mi Gesnere) ut non magnopere repugnabo, cum adhuc retinemus multa Germanica vocabula, a Saxonibus cum Angliam occuparunt nobis relicta, ita illud admonebo, commune quidem nomen canis apud nos dogge esse, venatici vero canis hunde.

Agasæus.

Similiter a verbo nostrati, Gase, (quod fixius rem aliquam & attentius contueri est) Gasehunde appellatur nostris, quem ante Agasæum nominari diximus. Neque

que enim odoratu, sed prospectu attento & diligenti feram persequitur iste canis, ut jam ante memoravimus; etsi non sum nescius etiam apud Latinos Agasæi vocabulum inter canum nomina reperiri.

A Gre quoque, Grehunde apud nostros *Leporarius.* invenit nomen, quod præcipui gradus inter canes sit, & primæ generositatis. Gre enim apud nostros gradum denotat. Hunc latinè Leporarium dicebamus.

A levitate Leviner, a loro Lyemmer, *Levinarius.* appellatur is quem Levinarium & Lorarium latinè nominavimus. Nam Lyemme nostra lingua, Lorum significat. Quod autem a levitate Leymer, hoc est a latina voce Britannicam, diducimus: cur in libris nostris sparsim a Græcis dictionibus & Latinis, Italicis & Germanicis, Gallicis & Hispanicis nostratia multa derivamus, unde ortum eadem multa habuerunt: & quemadmodum ab origine sua etiam *Lib. de symphonia.* multa per corruptionem jam declinarunt, libello nostro de symphonia seu consonantia vocum Britannicarum fusius explicabimus.

Postre-

Vertagus:

Postremus inter venaticos Vertagus est; quem Tumbler vocitamus; quòd tumble apud nos vertere est Latinis, & tumbiere Gallis, unde ortum habet id nomen Tumbler, mutata vocali in liquidam nostro more: contra quàm in lingua Gallica & Italica, in quibus liquida ante vocalem, magna ex parte in aliam vocalem vertitur, ut impliere & piano, pro implere & plano, quæ exempli gratia adduco, cum infinita sint.

Aucupatorio.

Post Venaticos sequuntur Aucupatorii; inter quos primus est Hispaniolus, quem ab Hispania voce nomen accepisse prius diximus. Nostri omiſſa aspiratione & prima vocali, Spainel & Spaniel expediti sermonis causa proferunt.

Index.

Secundus Index, quem nostri a Setter nominare solent, a verbo sette, quod locum designare nostris Britannis significat.

Aquaticus.

Post hunc subsequitur aquaticus, hoc est a Waterspainel, a vocibus Water & Spaine (hoc est aqua & Hispania) deducto nomine. Nam aqua, in qua se exercet canis iste, Water; & Hispania (unde primum genus hoc tractum ex nomine creditur)

ditur) Spaine apud nostros vocitatur. Non quòd isti canes non sint etiam nativi in Britannia, sed quòd generale & commune nomen canum, qui ex Hispania primò profecti putantur, istæ canum species (ut & cæteri Aucupatorii) adhuc vulgo referunt, etsi in Britannia oriantur, & peculiari aliqua vocis nota, aut qualitatis indicio fecernantur apud nos; ut est ista species vocis Water, hoc est aquæ, appositione.

Alio etiam nomine a Finder canis iste ap- *Inquisitor,*
pellatur, quòd quærendo invenit res deperditas, quæ res nostris, fynde, hoc est invenire, dicitur. Nos tamen ab inquirendo latinum nomen huic fecimus, quòd præcipua pars inventionis in inquirendo est.

A venaticis & aucupatoriis transitus est ad Delicatos, Rusticos, & Degeneres. De- *Delicati,*
licatum, Melitæum & Spainel gentle, hoc est Hispaniolum generosum, nominavimus, à generositatis nomine data appellatione, quòd inter nobiles viros atque fœminas versari, & iis in deliciis atque ad lusus esse consuevit: ut erat illud Gorgonis *κυνίδιον* apud Theocritum in Syracusiis,

D

quod

quod discedens servæ diligentiae pari cura cum infante commiserat, ut catellum quidem illa intro revocaret, puerum verò vagientem placaret. Ad alia omnia inutilis canis iste est, nisi ad ea quæ jam ante diximus, nisi ad fovendum stomachum debilitatum frigore, nisi ad prodendum adulterium, quod fecisse hujus generis catellum quendam Siculum refert Ælianus, libro septimo, capite vicesimo quinto animalium.

Rustici.

Rusticos, Shepeherdes dogges, Mastives, & Bandedogges nominavimus: illorum quidem deducto nomine a pastore, qui Shepeherde apud nos dicitur, quòd custodit oves, quæ nostris, Shepe, appellantur: istorum a ligamento, quod Bande, & Sagina, quod maste, villicis nostris hominibus dicitur. Est enim crassum genus canum, & bene faginaturn catenarium hoc. Et si non sum nescius Augustinum Niphum, Mastinum (mastivum nostri dicunt) pecuarium existimare: & Albertum Lyciscum ex cane & lupo genitum esse scribere: quamvis idem pro Molosso magna ex parte vertat.

Ad

Ad postremum, degeneres Wappe & *versato.*
Turnespete nominari dicebamus: hunc a
verbo nostrati turne, quòd est verto &
spete, seu spede ad imitationem Italorum,
quod veru dicitur; illum a naturali canis
voce Wau, quam in latratu edit admo-
nendo. Unde, originaliter Waupe dicen-
dum fuit. Sed euphoniæ bonæque con-
sonantiæ gratia, vocali in consonantem
mutata, Wappe a nostris vocitatur. Et si
non me fugit Nonium, a voce naturali
Bau, formare suum baubari, non a Wau,
quemadmodum & Græci a suo Βάυξιν.

Jam verò quòd dansare nostris, saltare *Saltator.*
fit Latinis, si didiceris, non est de canis
saltatoris nostrati nomine amplius quod
ipse expetas.

Ita habes (mi Gesnere) non solum ca-
num nostratium genera, sed & nomina
quoque Latina atque Anglica, officia at-
que usus, differentias atque mores, natu-
ras & ingenia, ut non sit quod desideres
in hoc argumento amplius. Et quanquam
forsan omni ex parte non satisfecerim tibi
in edendo (cui in desideriis omnis festina-

tio in mora esse videatur) quòd inhibuerim
 editionem rudioris illius libelli, quem ad
 te tanquam ad privatum amicum, non ad
 editionem publicam ante annos quinque
 dederim; tamen in hoc spero me satisfecisse
 tibi, quòd mora fecit aliquanto
 meliorem, & δευτεραι φρονιδες lectu com-
 modiores.

*Joannis Caii Britanni de Canibus Britan-
 nicis libelli finis.*

*Iste liber scriptus fuit ante mortem Gesneri,
 etsi non ante publicatus, ut est ille de ra-
 riorum animalium atque stirpium historia.*

JOANNIS

JOANNIS CAII
BRITANNI

DE

Rariorum Animalium

ATQUE

STIRPIUM HISTORIA,

LIBER UNUS.

JOHANNES CALI

B. R. I. T. A. N. I.

Rariorum Animalium

ATQUE

STIRPIUM HISTORIA

LIBER UNUS

JOANNIS CAII
BRITANNI

*Rariorum animalium atque stirpi-
um historia, libellus.*

Ad Gesnerum.

ARISTOTELEM, virum om-
nium sæculorum laude celebra-
tum, cum animalium historiam
scriberet, & principis ope & multorum
opera usum esse, monumentis traditur,
quod nec omnibus cognoscendis sufficere,
nec omnibus locis esse, nec omnium ope-
ras præstare unus ille potuisset. Idem
cum scirem tibi usu venire potuisse ho-

nesto opere occupato (Conrade Gesnere
 doctissime) adhibebamus diligentiam nos-
 tram partim sponte naturæ nostræ, partim
 honestissimis literis tuis excitati, ut quæ
 istic in nostra Britannia occurrerent, ho-
 nestum conatum tuum in utilitatem com-
 munem inclinatum promoverent. Mis-
 mus igitur quædam per intervalla tempo-
 rum, prout se fortuna nobis obtulerunt.
 Ea in unum veluti fascem collegimus, &
 in ordinem revocavimus: tum quòd uni-
 versam rerum naturam ut nos expressimus
 tu non prodidisti, sed detruncatam pro
 usu tuo: tum quòd quædam intercidiſſe
 tibi (ut Brendini anſeris descriptionem)
 in scriptis tuis confiteris. Hæc quòd rari-
 oris generis atque argumenti sunt, tuaque
 causa scripta, de rariorum animalium at-
 que stirpium historia ad te inscripsimus.
 Continet enim quadrupedes omnes, volu-
 cres, pisces, atque stirpes, quæ aliàs ad te
 conſcripsimus & transmisimus, quæque
 apud nos in scriptis asservavimus, & ali-
 quot præter ea alia, in quæ vel ex eo tem-
 pore incidimus, vel quæ ad te non ante mi-
 ſimus.

simus. Ex quibus ea solum prodidimus, quæ rara, & magna ex parte a communi usu sensuque hominum nostri orbis remota nobis videbantur, ab omnibus notis & vulgaribus temperantes. Et quoniam de Britannicis tantum canibus scribere instituimus in libello nostro de canibus Britannicis ad te, externos canes quos ego miserim, tanquam alienos ab illo instituto, in hunc libellum relegavimus. Is, quod unus solus & Getulus fuit, de eo solo jam dicemus, exordiumque ab eo capiemus, cætera suo ordine prosequentes: sic ut primo de quadrupedibus; mox de avibus; tertio de piscibus; ultimo de stirpibus verba faciamus.

De Cane Getulo.

CANIS Getulus jam anno domini, 1554. *De quadrupedibus*
apud nos est in Britannia: corpore coacto, curto & recurvo naturaliter, etiam cum ingrediatur, pariter & collo brevi aut nullo; cruribus longioribus quam pro corporis proportionem, cauda brevissima & pene nulla; facie (ut herinaceo terrestri)
acuta

acuta atque nigra; oculo item nigro, dente canino, ex altera oris parte infra supraque geminato, ex altera simplici; voce canis, gressu simiæ, pilo per faciem & anteriores partes crurum levi, per reliquum corpus hirtio. Idem per totum corpus intimus seu ad profundum ruffus est, per tergus extimus & per superficiem Lupinus. Longitudo illi a capite ad caudam, pedis unius tantum est, & pal. unius Ro. dempto uno digito. Altitudo, pedis unius & pal. unius est.

De Uncia.

Uncia fera est sævissima, canis villatici magnitudine, facie & aure leonina; corpore, latere promisso, cauda, pede & ungue felis, aspectu truci; oculo splendore radiante, dente tam robusto & acuto, ut vel ligna findat; ungue ita pollet, ut eodem contra nitentes in adversum retineat: colore per summa corporis pallescentis ochræ, per ima cineris, asperfo undique macula nigra & frequenti, cauda reliquo corpore aliquanto obscuriori & grandiori macula;

macula; quam extremam movet, ut felis, cum lubet, reliqua immota. Auris intus pallet sine nigro, foris nigricat sine pallore, si unam flavam & obscuram maculam è medio eximas. Ea e duplici pelle (ea videlicet quæ e regione exteriori maxillæ affurgit, & quæ a summo capite convenit) in summa aure coeunte constituta est, facileque in sicco capite (quale domi meæ habeo) & videri & separari eadem possunt. Reliquum caput totum est maculosum frequentissima macula nigra (ut est reliquum corpus) nisi ea parte quæ inter nasum & oculum est, qua nullæ sunt, nisi utrinque duæ, & eæ parvæ: quemadmodum & cæteræ omnes in extremis & imis partibus reliquis sunt minores. Maculæ in summis quidem crurum partibus & in cauda nigriores sunt & singulares, per latera vero compositæ, quasi singulæ maculæ ex quatuor fierent. Ordo nullus est in maculis, nisi in labro superiori, ubi ordines quinque sunt. In primo & superiori duæ discretæ: in secundo sex conjunctæ, ut linea esse videantur. Hi duo ordines

ordines liberi sunt, nec inter se commisti. In tertio ordine octo conjunctæ sunt, sed cum quarto, ubi finit, commiscentur. Quartus & quintus in suo principio (quod ad nasum habent) tenui admodum discrimine separati, statim se committunt, & una decurrunt per totum superius labrum, faciuntque non maculam per totum id, sed latam lineam. In mortuo animali ita se habent maculæ, propter cutis (puto) contractionem. In vivo, maculæ istæ in suis quæque ordinibus videntur separatæ. In ipso medio inter hos utrinque ordines aliæ minores sunt, exactè per quincuncem dispositæ. Sed in imo labro maculæ, etsi magnitudinem, non tamen ordinem servant. Nasus nigrescit, linea per longitudinem perque summam tantum superficiem inducta leniter. Oculi glauci sunt, Dentes illi anteriores hinc inde sex sunt, humanis non absimiles, nisi quòd ex his qui in medio collocantur, minores: qui per extrema, majores sunt, ut & superiores imis. His utrinque dens grandis, acutus, atque longus

gus est, in ima maxilla cæteris junctus, in superiori tanto spatio disjunctus, quanto dens inferior capi possit. Hi labris velantur in vivo animali, sed in mortuo non item, reductis præ ficcitate labris. Grandis ille dens longus est digitos Rom. duos, in ambitu ad radicem non nisi digitis duobus cum semisse comprehensus. Denti inest cavitas quædam exilis per totam longitudinem, quæ tamen non apparet nisi rumpatur dens. Inferior maxilla durum os est & rigidum, tres dentes habens magnitudine inæquales, ut & superior quatuor. Cava etiam ea est intus per longitudinem. Inter magnum dentem & maxillarium primum inferioris maxillæ, spatium est unius digiti vacuum, a quo positus statim est primus, cæteris duobus minor. Huic contiguus alius est grandior: & post hunc tertius etiam, secundo major. In summa maxilla, in medio illo spatio (quod digiti unius Rom. esse dixi) inter dentem grandem & primum maxillarem, dens est exiguus admodum & informis, demittens se tantum leniter è maxilla, nullo in inferiore,

riore, qui illi respondeat, existente. Dimidiati digiti post eum spatium, secundus est, cui junctus tertius est, & post hunc quartus. Inter se ita superiores & inferiores maxillares morfu committuntur, ut pectinatim coeant. Duo priores in inferiori, & secundus & tertius in superiori maxilla dentes, ejus sunt figuræ, cujus est iris in summo diademate coronatorum aureorum Regis Angliæ atque Franciæ. Ejus etiam figuræ tertius est in inferiori, & quartus in superiori, nisi quod interior utriusque ala, quæ gulæ propior est, natura demitur. His conjuncti nulli erant alii in utraque maxilla. An post interval- lum unius digiti, finita dentium serie, relictum integrum alii erant inserti, nescio. Illud scio, non nisi post id spatii amputatas maxillas, quasi studio monstrandi dentes id esset factum, indicioque nullos super- fuisse. Pudendum iis est felis. Mari sta- tim sub meatu, quo alvi excrementum red- ditur, positi testiculi duo sunt parvi, qui- bus ab ima parte junctus caulis est, non propendens, sed in suo præputio extube-
rans

rans tantum leniter. Vivit ex carne. Fœmina mare crudelior est & minor. Utriusque sexus una ad nos ex Mauritania est advecta nave. Nascuntur in Libya. Si quod illis coeundi statum tempus est, hic mensis Junius est. Nam hoc mas fœminam supervenit: si id natura fecit ac non lascivia. Leones cicurari possunt, id quod ex hoc intelligo, quòd in urbe Londino, & in arce Londinensi leones custodum suorum oscula excipiunt, contactum admittunt & colludunt. Ipse vidi. Ista animalia tam ferocia sunt, ut custos, cum primò vellet de loco in locum movere, cogeatur fuste in caput acto (ut aiunt) semimortua reddere, atque ita in capsam ligneam ad hoc factam, & respirationis gratia perforatam reponere, atque ita de loco in locum tuto transportare. Post horam reviviscebant tamen hæc, ut cati, non nisi extremis injuriis obnoxia morti. Itidem fecit custos cum è capsâ exemit. Jam vero novas rationes invenerunt reponendi & eximendi, trahendo ea in capsam fune, & capsam eis admovendo conto.

Fœminam

Fœminam jamdudum ira fustulit: parvi canis consuetudine mansuescit mas, adeo ut resupinatus complectatur canem pedibus & colludat, ita ut nec dente lædat nec ungue. Vestigia habet Leoninis prorsus similia. Eodem enim die & unciae & Leonis vestigia vidi, hujus cum homine, illius cum parvo cane ludentis. Ungues habet validos, uncos & acutos, falculosque averfos, quorum mucrones condit in corporis vaginas ut leo & felis, nec nisi appetendo prætendit. Aiunt hæc animalia sæpe cum leone contendere. Parvum canem non lædunt, nisi fames urgeat: magnum vel fatiati lacerant. Iratus, vocem edit irati canis, r. literam geminantis, sed quàm quivis canis majorem, ex amplo pectore & arteria seu curculione ductam; qualemque canis villaticus redderet, si in cupa grandiori inclusus ad iram stimularetur. Quòd scribant esse cane longius, id mihi non videtur. Nam sunt apud nos multi canes villatici, qui longitudine æquent. Pecuario tamen & major est & longior, ut & villatico humilior.

lior. Vanum est, quem Uncia vulneravit, cum murium concursu permictum interire. Nam nos vidimus duos custodes ab una Uncia vulneratos, nec tamen mures accurrerunt, nec perminxerunt, neque ex vulnere gravius quid est infecutum, quam si ex sano cane, aut incisione levi vulnus esset. Quem ferit, caput petit si possit, idque aut ex insidiis, si imparem se putet: aut simulata benevolentia, si insidiis non possit. Ita enim canem villaticum (sic M. Varro & Columella eum nominant, quem hodie Molossum vocant; cujus generis præcipui pugnacesque apud nos sunt in Britannia, ut si uspiam terrarum, adeo ut ne cum urso quidem certare singulari certamine vereantur; uti in libro nostro de canibus Britannicis diximus) dudum interfecit intromissum. Primo enim conspectu, caudæ motu applaudebat: mox se prosternebat tanquam supplex, tum appropinquabat velut ludibunda, exporrecto pede uno, ut feles solent cum ludere gestiunt. Tandem ubi securum putabat canem, ac de vita parum sollicitum, nacta

E

oppor-

opportunitatem, impetu insultabat, ac mor-
fu jugulum petiit, nec nisi mortuum dimisit.
A morte, ungue lacerando pectus aperuit,
& cor eduxit, primumque voravit, cru-
deli more. Dentes non denudat nisi irata.

Panthera.

Non abfimiles istis mores Pantheris sunt.
Etenim tradunt odore earum & contem-
platione armenta mire affici, atque ubi
eas perferant, properatò convenire,
nec terreri nisi sola oris torvitate. Quam
ob causam Pantheræ statione absconditis
capitibus, quæ corporis reliqua sunt
spectanda præbent, ut pecuarios greges
stupidos in obtutu populentur secura vas-
tatione.

De Lynce seu Leuncia.

Est in arce Londinenfi animal carnivo-
rum, agni bimestris magnitudine, corpore
toto, capite, ore, pede, & ungue felis;
sed sua barba atque cauda; illa utrinque
dependente, ex dimidio anteriori nigra,
posteriori alba; hac, brevi atque crassa,
ex dimidio superiori ruffa, inferiori nigra.
Oculo flavescente, cilio obscure albicante.

Aure,

Aure, ut cati, erecta, pilo intus albo & tenui repleta, foris albo & nigro vestita, sed ita ut summa pars nigro, media, triangulari fere modo, candido, & ima nigro vestiatur. Nec est ea contenta suo orbe finiri, nisi etiam & anterior ejus pars seu extrema margo & posterior etiam eo modo recurvetur in aversum, quo modo margines galeri sacerdotis Græcæ apud Venetos ecclesiæ utrinque ad superiora replicantur. Summis auribus insident pili aliquot nigri, veluti cristæ. Color animalis est in extima parte rufus, in intima albus, sed respersus hic fuscis & fere per quincuncem dispositis, illic sui coloris obscurioribus maculis, singulari pilo candido & item frequenti per universum corpus præter cætera conspicuus, ut est in quibusdam cuniculorum nigris pellibus. Ex utraque nasi parte maculæ quatuor sunt, ordine recto positæ, in utroque labro, ut nunc dicemus. In superiori labro, quinque sunt macularum ordines æquidistantes. In primo ordine & summo, quatuor; in secundo, quinque; in tertio,

octo; in quarto, quinque; in quinto, quatuor sunt, & hæ etiam in suo quæque ordine æquidistantes. In imo labro, septem sunt tantum insigniores, duobus ordinibus collocatæ. In primo, quatuor, ad ipsam labri oram; in secundo post eas, tres aliæ; post has, aliæ minores, sed non ita certa lege dispositæ ut superiores. In superiori labro, utrinque extant pili quidam rigidiores atque albi, ut in catis & leonibus. Nasus illi rufescit pallide, distinctus a cætera facie undequaque linea nigra. Extremum nasum per longitudinem alia linea (ut in Uncia) dividit, sed per summa tantum leviter ducta, non per ima altius impressa. Pes illi callosus est, & unguis, ut Feli & Unciæ, in pede abditus, nec nisi appetendo prætendit ut illæ. Scandit mirum in modum, ita ut ea in re quid possit, ipsa natura vel in cavea docet. Mobile animal est, & loco stare nescit, adeo ut nisi fortè fortuna Pici martii vox ex corbe cujusdam rustici (qui tum leones videndi causa venerat) quietum reddidisset & attentum, nulla fuisset spes exquisiti-

oris

oris delineamenti. Eo præsente, quietissimum erat; illo discedente, nusquam consistebat. Quamobrem coactus eram, misso post rusticum famulo, vocalem illum emere, quo præsente, mirabundum tantisper constitit, dum confecto negotio atque absoluto opere discedendum fuit. Luzarne nostri vocant, Leunciam ne an Lynceum ex vocum symphonia dicturi, ambiguum est. Pellis in usu est magnatum, & pretiis venditur amplioribus. Non excandescit nisi in injuriosos. Vocem reddit qualem felis, cum succenset socio cibum prærepturo. Custodi blandum est & mite, nec in quenquam sævum.

De Zibetto.

Nuper fortuna mihi Zibettum animal ex Africa obtulit. Id curiosius ad vivum atque diligentius depictum ad te mitto, ut non sit ovum ovo similis. Id fele quovis majus est, & taxo paulo minus, facie acuta ut taxi aut martis, aure brevi, obtusa, & orbiculari, intus pallida, foris nigra, nisi in marginibus ubi pallefcit. Oculo

cœruleo & cœlesti, crure & pede nigro, explanatoque magis quam feli: ungue item nigro, nec in pede abdito, nec ita adunco ut feli, dente magis quàm ungue timendum. Totum est maculosum. Etenim nasus illi niger est, ima pars maxillæ superioris pallefcit, media nigrescit: inde ad verticem, melino colore est. Inferior maxilla nigra est tota. Setæ in labro superiori albæ sunt in pallida cute, ut & paulo supra oculum duæ aliæ albæ in cute nigra. Guttur nigrescit. Paulo infra supraque aurem lineæ tres nigræ oriuntur, quarum prima recta descendit ad guttur: secunda obliquè defertur ad mediam colli longitudinem: tertia obliquè item ad armum fere pertinet. Paulo infra id loci, contrario ductu, aliæ lineæ exorsæ, semicirculari pene modo ascendunt ad spinam per armum, idque per armum tantum regionem. Nam cæterum corpus macularum lineas (seu ordines) abruptas aut continuas, per corporis longitudinem dispositas, aut productas habet. Etenim quæ per spinam tenditur una, longa est & continua,

continua, ab armis incipiens; secunda una item, sed abrupta, ut & tertia. Quarta & quæ deinceps sunt, maculæ discretæ sunt, sed ita ut in longitudinem porrigatur earum positio. Cauda illi ex dimidio priori maculata, ex posteriori nigra ex toto est. Pilus per faciem, tibiam, atque pedem, mollis est & seffilis; per reliquum corpus, profundus, rigidus & erectus. Maculæ penitus descendunt, non per summa tantum incumbunt. Lingua non scabra, sed lævis est. Sub cauda meatus est, ut cæteris animalibus, per quem alvi excrementum egerit. Paulo inferius, civettæ receptaculum est. Pari post spatio pudendum masculinum est, in corpore abditum. Iratum vocem edit irati canis, r. literam geminantis. Aliter affectum, felis, cum adhuc sit juvenis, sed submissam. Longum est Zibettum à capite ad caudam, pedem unum, palmos tres, & digitum unum Rom. Crassum sub ventre maxime, qua maximum est, pedem unum, palmos duos & digitos tres Rom. Mansuetum animal hoc nostrum est, & tractabile.

bile. Vendebatur libris octo nostratibus, hoc est, coronatis Gallicis viginti quatuor, aut florenis Rhenensibus quadraginta octo.

De Strepsicerote.

Strepsicerotis cornua tam graphicè descripsit Plinius, atque lyris tam appositè comparavit, ut longiore verborum ambitu opus non sit. Ergo hoc tantum addam; ea esse intus cava, sed longa pedes Romanos, palmos tres, si recto ductu metiaris: si flexo, pro natura cornuum, pedes tres integros. Crassa sunt, ubi capiti committuntur, digitos Romanos tres cum semisse. Describuntur in ambitu palmis Romanis duobus & dimidio eo ipso in loco. In summo, lævore quodam nigrescunt, cum in imo fusca magis & rugosa sint. Jam inde a primo ortu sensim gracilescunt, & tandem in acutum exeunt. Pendunt una cum facie sicca per longitudinem dimidiata, libras 7. uncias 3. & semissem. Facies, quæ adhuc superest juncta cornibus, & frontis cervicisque pilus, loquun-

tur Strepsicerotem animal esse magnitudine ferè cervina, & pilo ruffo ad instar cervini. Sed an nare & figura corporis cervina sit, ex facie nihil habeo certi dicere, cum nares diuturni temporis usu detritæ sint, & facies eadem de causa hinc inde glabra sit. Conjiceres tamen ex eo quod superest, eum propius accedere ad Cervum aut Platycerotem. Hinc pictor cervinas adjunxit nares Strepsicerotis faciei. Aures tamen habes Strepsicerotis, exiguas scilicet & breviores, quàm pro faciei magnitudine. Quod inter radices cornuum vides, pars colli est. Sunt qui putent ovem Cretensem Strepsicerotem esse. Equidem aliter sentio: Etenim si ovis Cretensis seu Judæa, Strepsiceros sit, propter erectorum cornuum versuram, eadem opera & Monoceros erit Strepsiceros. At non propter versuram erecti fibri, sed flexuram indirecti cornu vocatur Strepsiceros. Ita enim flexa utraque sunt, ut eorum curvaturæ faciant imaginem lyræ, ut rectè scripsit Plinius. Quamobrem lyræ imaginem adjunxi, ut inter Strepsicerotem

cerotem & ovem Cretensem, non tu solum, sed & omnes qui eam viderint dijudicent. Talem autem antiquorum lyram fuisse vicissim & ex hac cornuum curvatura, & ex cœlesti lyra scire licet (etsi in chartis astronomicis aliter depingatur) si dempto manubrio, aut pro manubrio supposito animalis capite, spatium inter cornua corpus esse lyræ animo conceperis.

De cornibus Cervi Palmati.

Caput hoc videtur mihi ejus animalis esse; quod Julius Capitolinus in historia sua de tribus Gordianis Cervum Palmatum ex argumento vocat. Ejus si non est, alicujus ex genere Platycerotôn fuerit. Verum quòd cornua hæc aut æquant aut superant & longitudine & crassitudine cervina, & latitudine excedunt Platycerotis cornua, consonum est corpus animalis Cervi potius quam Platycerotis simile esse. Vidimus in cœnobio Killyngworthensi, in Anglia nostra in comitatu Warwicensi, unde depinximus.

De Tragelapho seu Hircocervo.

Est in Britannia nostra hoc anno 1561. peregrinum animal & bifulcum, ex rupibus montanisque locis Mauritaniæ adventitium, media magnitudine inter Cervum & Platycerotem: corpore quidem cervi, sed latere firmiori & promissiori, crureque breviori & crassiori: colore item & pilo cervi, quo est hibernis horis, ruffo & nigro promiscuè positis: arunco capri, sed diviso, sed in adversum recurvo; collo mediocriter quidem longo, sed crasso. Sub eo multus & longus villus, per omnem penè ejus longitudinem productus, ad genua ferè pendulus: juba setosa per totam cervicis longitudinem exporrecta, sed præcipuè per summos armos tuberis instar longi erecta, colore quàm est reliqui corporis aliquanto obscuriori: genibus longo & denso pilo ad posteriora reflexo per transversum, sed callo nullo connectis, credo ut fallentis saltus, casusve injurias arceat; ungula priorum pedum exteriori, majori & longiori; interiore, minori

minori & breviori. Posteriorum contra,
 interiori ungula majori & longiori; exte-
 riori, minori & breviori, quasi utrobique
 unam capri, alteram cervi diceret: sed
 omnibus cavis, & solea seu vestigio caren-
 tibus, hoc forsitan naturæ consilio, ut per
 asperitates locorum, quibus naturaliter de-
 lectetur, firmitus figat pedem, dum aspe-
 ritas loci ungulam subintret. Fœmina-
 rum ungulæ duas aut tres impressiones
 habent, per summa læves diligentius con-
 tuenti, quæ maribus defunt, quasi fœminis
 natura aliquid ad delicias atque ornamen-
 tum adderet. In utroque sexu ungulæ
 quotannis decidunt, ut in cervis cornua;
 volente natura in ungulis cervum mon-
 strare, cum in cornibus, quæ caprina ma-
 gis sunt, non posset. Aure breviori, qua-
 si capri; oculo, pudendo, testiculo, &
 cauda cervi, nisi quòd hæc momento lon-
 gior est. Cornibus arietis sed nigris, sed
 suo modo in aversum reflexis. Per eorum
 longitudinem mediam producitur linea,
 duos distinguens rugarum utrinque recur-
 varum ordines. A summa sui parte,
 gibba

gibba sunt, ab ima, cava, seu resima, angulis utrinque obtusis. Longa sunt pedes Rom. duos & digitum unum; distantia qua latissimè patent, pes unus, palmi tres, digitus unus, & semis; qua minimè, vix digiti unius latitudo est. Crassa verò ad radices in ambitu, pes unus, pal. semis. A digitalis enim, (ut dixi) latitudinis distantia in principio, sensim se expandunt in latus & aversum ad pedem unum, pal. 3. digitum unum & semissem. Dein se revocant introrsum, ita ut summa fastigia non distent nisi pede uno & palmo uno. Cornuum situm atque flexum naturalem contemplare in capite absoluto & corpore; figuram gibbam & resimam in adnato. Longitudo faciei a vertice ad nares extremos pedis est unius & digit. 3. latitudo ad frontem, qua parte latissima est facies, palmos duos, & digitum unum est. Altitudo totius animantis est, pedum trium & semis. excepta juba; longitudo totius a vertice ad caudam, pedum 4. est & dimidii, ac digitorum duorum. Dentes habet tantum inferiores, & eos sex,

sex, nec defectum dentibus puto. Ruminat ut cætera bisulca. Nares nigri sunt, a quibus labrum superius dividitur linea nigra perpendiculari. Mite animal est, petulans & lascivum, moribusque reliquis similius hirco quàm cervo: præruptis editisque locis atque tectis gaudens & insultans, unde se præcipitare in cornua aiunt naturaliter, ut iis fracto prius casus aut saltus impetu, anteriora genua corpus postea excipiant. Cursu valet, sed saltu magis. Memoratæ enim altitudinis loca saltu scandit. Fœminæ maribus multo sunt minores, cornutæ etiam & villosæ gutture atque collo, sed non ita magno, longo, & reflexo cornu, nec ita denso & longo villo, ut mares. Vescitur fœno, pane, furfure triticeo, avena, & herba. Ego Tragelaphum puto. Vulgus & qui ex Mauritania advexerunt, ovem Barbaricam vocant, cum tamen nihil habet commune cum ove. Quidam rursus cervum Barbaricum, qui rectius sentire mihi videntur, cum ex dimidio posteriori, similior cervo sit; ex anteriori, magis capro. Fœtus pariunt singulos. *De*

De Bucula Cervina.

Ex Mauritaniae desertis locis advectum ad nos est animal bifulco vestigio, magnitudine cervæ, forma & aspectu inter cervam & juvencam: unde ex argumento voco Moschelaphum, seu Buculam cervinam. Capite & aure longa atque tenui, tibia & ungula gracili ut cervæ, ita ut ad celeritatem videatur factum animal. Cauda pedali longitudine & paulo amplius, forma, vaccinæ caudæ quàm fimillima; sed brevitate accedens propius ad cervinam, quasi natura ambigente cervæ ne esset an vaccæ; per superiora ruffa & lævis, per ima nigra & hirta. Colore corporis fulvo, seu ruffo undique, pilo fessili cutique æquato, in fronte stellatim posito, at sub cornibus per ambitum erecto. Cornibus nigris, in summo lævibus, cætera rugosis, rugis ex adversa parte, sibi vicinioribus; ex averfa, ad duplam aut triplam latitudinem a se diductis. Ea cornua primo suo ortu digitali tantum latitudine distantia, paulatim se dilatant

ad

ad mediam usque sui longitudinem & paulo ultra, qua parte distant pal. 3. Rom. & semissem. Tum se reducunt leviter, & recedunt rursus in aversum, ita ut extrema cornua non distent nisi pal. 2. digit. 3. & semissis intervallo. Longa quidem sunt ped. 1. & pal. 1. crassa vero in ambitu ad radices, pal. 3. Caput a vertice, qua parte linea nigra inter cornua dividitur, ad extremos nares, longum est ped. 1. pal. 2. & digit. 1. latum, qua est latissimum, in fronte videlicet paulo supra oculorum regionem, digit. 7. crassum in ambitu, qua maximum est, ped. 1. & pal. 3. Dentes habet octonos, ordine caret superiori, & ruminat. Ubra sunt duo, corpori æquata, quo constat juvencam esse, nec dum foetam. Placidissimum animal est & tractabile, ludibundumque, saltu valens atque cursu. Quibusvis per famem vescitur, pane, foragine, carne salita, fœno, herba, & quovis oblato. Usus ejus est in venatione, caroque dulcis. Contemplare imaginem accuratè factam, ita ut vivam diceres si spiritus adesset, sed
per

per maciem depictam triduo ante mortem. Ex quo scire licet habitio- rem fuisse per valetudinem buculam hanc cervinam.

De Hippelapho, seu Equicervo.

Norvegia in nostram Britanniam animal quoddam transmisit, sui quidem generis, sed mixtæ formæ. Nam corpore compacto, crure longo atque gracili, ungula bifida, cauda brevi, cervum esse diceret; capite & aure Mulum, cornu Dorcadem, labro superiori propenso alcem ferè, juba equum, nisi quòd tenuior & erectior ea est quàm equi. Peculiariter habet ab armis ad caudam per omnem spinæ longitudinem pilum elevatum leviter, aruncum sub fauce promissum, & in eo palear pendulum, pilum per armos longiusculum obliquo ascensu, collum brevius quàm pro corporis modo. Eam ob rem cum vel herbam carpit, vel panem projectum tollit, vel potum ex vase aut vado sumit, in genua procumbit. Cornua in hoc genere mari tantum, non e summo capite erecta, sed e medio ferè capite ex

F

utroque

utroque latere paulo supra oculum enata, & in latus exporrecta, aspera & tuberosa ut cervis, nusquam lævia, nisi in summis processuum fastigiis, & qua decurrunt venæ, ad tegumentum villosum per tene-ritudinem nutriendum in longitudinem productæ. Minus tamen aspera sunt a primo processu ad secundum in anteriori parte, & rugis potius quàm tuberculis conspicua. Eadem ad dimidiam sui lon-gitudinem recta tendunt, inde in sublime sensim recurvantur. Utrumque proces-sus tantum tres facit, quorum humiliores bini in adversum spectant, sublimiores singuli cælum. Evenire tamen solet, ut vel inopia pabuli, vel morbo, (ut custodes retulerunt & ipse vidi) finistrum cornu duos tantum exigat processus. Longa ea sunt pedem Romanum unum cum se-misse, & digitum unum cum semisse. Crassa ad radicem palmos Romanos duos integros. Summus unius cornu proces-sus distat a summo alterius, pedibus Rom. tribus, & digitis tribus: ut & infi-mus ab infimo, pedibus duobus. Metior

a fastigiis. Colore sunt & densitate substantiæ cervinis quàm simillima. Pendunt una cum sicca, dimidiata, rupta, & spongiosa fronte, libras quinque cum semisse & uncia dimidio. Cum libram dico, uncias sedecim intelligo. Decidunt quotannis ut cervis Aprili mense. Cava enim non sunt. Frontis spacium inter cornua palmorum duorum Rom. cum semisse est. Eminens calvæ pars, quæ inter cornua est, a posteriori parte cava est. In ea cavitate cerebrum erat positum, descenditque ad mediam oculorum regionem. Eam in sceleto a. & b. literæ indicant. Dens ut cervis, sed equino major, & in maxillaribus per interiores fulcos, sed summa sua parte, denticulus acutus assurgit, ne quid eo cibi inconfectum delabatur. Colore id animal est per adolescentiam murino aut asinino: per provectam ætatem fusco, sed magis per extremas totius corporis margines; pilolævisimo, cruris maximè, nisi sub ventre, in intimo & summo crure, imo & supremo collo, pectore, armis atque spina.

Proceritate est duodeviginti palmorum vulgarium & digitorum trium. Multo velocius equo est. Fœmina singulos peperit in Britannia; aiunt tamen geminos parere. Caro illi nigra est, & fibra crassa atque longa uti bubus; præparata tamen ut cervina, atque in furno cocta, in cibo cervina est suavior. Vescitur herba, sed rarius apud nos, eo credo ingenio quo equi, qui cum panem possunt, fœnum nolunt: Folio, cortice ex arbore, panem & avena lubentius. Priora vel ad triginta pal. vulgares excelsa, naturali corporis positura carpit. Si quid sit eo excelsius quod affectat, erigit se in posteriores pedes, & prioribus in arborem aut maceriem innixum, ut solent capræ, vel supra fidem extento ore detruncat; tanta est animalis proceritas & altitudo. Bibit aquam, bibit & alam seu beram avidissime pariter & copiosissime, idque sine ebrietate. Sunt qui vinum dedere, sed id si prolixius hauserit, imitatur vitium ebrietatis. Placidissimum animal est, si cicuretur; alioqui ferox admodum, & humanum genus persequens,

sequens, si non aspectu, at odore, quo maximè pollet, & cane certius. Quamobrem qui per vivaria regia illi præficiebatur, singulis annis ferra dissecabat cornua. Quem comprehendit, calcibus deturbat, & si eques est, etiam equum. Quem non ante conspectum odore præsenferit, voce prodit propemodum clarè grunnientis suis. Orbum sua fœmina mulieres valde affectat, & quasi sexum nosset, pudendum denudat. Id habet instar cervini. Ungulam ejus adversus morbum caducum valere creditur. Hoc animal Norvegia Elend & Elke nominat, si bene externa vocabula nostri sonant. Equidem Hippelaphum seu Equicervum cum Aristotele & Alberto Magno dicerem. Hic enim Muli caput, atque aures habere dicit equicervum; Ille jubam tenuem a capite ad artus protensam, aruncum peculiarem a gutture pendulum, & Dorcadis cornua gestare scribit Hippelaphum. Alcem esse non putem; cùm Alci nec crura flexa sed rigida, nec cornua his similia, nec in artibus juba sit apud veteres, si bene memini.

Minus Hippardium crediderim, cum præfertim fœmina cornibus careat, & mari aruncus sit; quæ in Hippardium non cadunt. Tragelaphum esse dicere vetant & Dorcadis cornua, & Muli caput. Adjungam veram imaginem, & seorsum capitis Sceleton unà cum futuris ut erant naturaliter, quo certius, quæ ad capita pertinent, cernantur omnia.

De dama Plinii.

Damam Plinii ex caprarum genere esse indicat pilus aruncus, figura corporis, atque cornua; nisi quòd his in adversum adunca, cum cæteris in aversum acta sint. Capræ magnitudine est, & colore Dorcadis. Plinii & Romanorum esse, indicio est, quòd Romæ in columna quadam marmorea & triumphali superstite adhuc, cum anno domini 1543. effemus Romæ, insculpatur, & cum Pliniana descriptione conveniat.

De ove Arabica μακρονέριον.

Ovis Arabica paulo major nostra est vulgari, eodem tamen quo nostra vellere
&

& figura corporis, sed colore paulo obscuriori. Tantum tibiæ & prima facies rufescunt modicè. Cauda longa est cubitos tres. Hinc μακροκερκὸν voco. Hanc naturaliter per terram trahit ovis. At ne attracta teratur in terram & exulceretur, excogitarunt pastores, caudæ postellum (ἀμαξίδα Græci dicunt) subdere, & illi caudam alligare. Vescitur herba, carne, pisce, pane, caseo, & quibusvis, id docente fame in navi, cum advecta ad nos est ex Africa in Britanniam. Herodotus in Thalia scribit, non alibi visum hoc aliudque genus πλατυκερκὸν (quod hic subjiciam) quàm in Arabia. Sunt in Arabia (inquit) duo ovium genera, admiratione digna, neque alibi usquam visa: Alterum, caudam gerit tricubitali longitudine; alterum, cubitali latitudine. Eam ob rem πλατυκερκὸν Arabicam istam nominare libuit. Aristoteles tamen in Syria progigni scribit hoc genus ovium latæ caudæ lib. de historia animalium octavo, in hæc verba: ἐν δὲ τῇ Συρίᾳ τὰ πρόβατα τὰς ὀφθαλμοὺς ἔχει τὸ πλάτος πῆχεως: & Plinius Aristotelem imitatus lib. item

octavo, cap. 48. Syriæ cubitales ovium
caudæ (inquit) plurimumque in ea parte
lanitii. Mores habet cæterarum ovium.

De Ove Arabica πλατυκέρκω.

Ex Arabicarum genere ovis hæc est
Tartarica, vulgaris quidem suo orbe at-
que loco, sed nostro incognita & inusitata,
vulgari nostro arieti, non testiculis & re-
pandis cornibus solum, sed totius corporis
forma quàm simillima, nisi quòd duplo ferè
major nostro est, naresque habeat aquili-
nas, posteriorum item pedum ungulas ex-
teriores interioribus multo longiores, &
caudam sine ossè, cubitali latitudine, ad gra-
vitatem (puto) duodecim librarum & am-
plius, paulo ultra clunes prominentem,
cujus extremæ latitudinis partes ita attenu-
antur, ut clunibus ab utroque latere affixæ,
accommodatius adæquentur. Natibus hæc
infertur, nusquam a corpore absoluta,
nisi in ima sua parte, qua excrementum
animalis redditum decedit. Qui locus
pugni seu manus contractæ amplitudinis
est, & veluti meatus excrementi vestibulum.

lum. Ita ea cauda facta est, ut natura videatur reliqui corporis cutem paulo ultra clunes produxisse, ut, involuta prius illa cute pinguitudine, reducat eam postea ad nates reliquaue femora contegenda. In summo tegitur illa vellere piloso, multo, atque denso, ita ut cauda non esse videatur, nisi contrectes manibus & subleves. Tamen quicquid prominet ultra regionem clunium, cauda est. Ea subtus glabra est, & lana omni nuda, nisi quòd in ejus extremo & medio margine interiori nævus quidam cutaneus, seu acrochordon lanuginosus, digitali ferè crassitudine sed non longitudine propendeat, sub aspectum non cadens nisi caudam latam eleves. Eum custodes caudam putant. Caudæ substantiam quidam pinguitudinem, quidam carnem glandulosam, ut est vaccarum uberum, esse autumant. Discrimen discam in morte animalis. Ovis mas est seu aries, vellere tectus multo, piloso, profundo & denso, ad genua fere promissio. In colore per omnia melino obscurè rufescit, nisi media facie qua albescit, & utroque

utroque corporis latere, media sua parte, qua grisea est, & in imo ventre, quo pallet. Altitudo animalis duorum pedum Romanorum est, palmorum trium, & digitorum duorum; longitudo a vertice ad extremam caudam ped. 4. & digit. 5. crassitudo per ambitum velleris ped. 5. & palmi unius est. Facies a vertice ad extremas nares pedis est unius & digiti unius. Cornuum radices junctæ sunt, positæque medio loco inter verticem & oculos. Eo sunt colore cornua, quo cæteris ovibus, per convexum magis quàm canum rugosa; longa ped. 1. dim. & digit. 1. Aures fulvescunt ut & tibiæ, antrorsumque per medium cornuum flexum prospectant. Ruminat, caretque dentium ordine superiori, ut cæteræ oves, inferioribus quinque tantum existentibus. Vox item ovis est, sed grandior, ut ex amplo pectore. Mansuetum animal est & tractabile, eisdemque moribus quibus cæteræ oves. Equidem, ex vero illo ovium Arabicarum genere puto, quod *πλάθυκερκόν* Herodotus dixit, quòd latitudo caudæ tantum

tantum sit sine longitudine, etsi ex Tartaria productum sit.

De Bonasi cornibus.

Incidi in caput vasti cujusdam animalis (mi Gesnere) cui nudum os capitis unâ cum ossibus, quæ cornua sustinebant, gravissimi ponderis erant, & justum ferè attollentis onus. Quorum curvatura ita se promittit, ut non recta deorsum vergat, sed obliquè antrorsum. Quod quia videri nequit in facie prospiciente, curavi ut appareret in avertente in latus. Spacium frontis inter cornua palmorum Romanorum trium est cum semisse. Longitudo ossium cornuum pedum duorum, palmorum trium, & digiti semissis est. In ambitu, ubi capiti junguntur, pedis unus & pal. semissis sunt. Hujus generis caput aliud Warvici in castello vidi anno domini 1552. quo loco magni & robusti Guidonis, comitis olim Warvicensis, arma sunt. Cujus cornuum ossibus si ipsa cornua, quæ dempta erant, addas, multo fierent longiora, & alia figura atque curvatura.

vatura. Eo in loco etiam vertebra colli ejusdem animalis est, tanta magnitudine, ut non nisi longitudine trium pedum Romanorum & duorum palmorum cum semisse circundari possit. Æquè & ad id animal pertinere existimo omoplatam illam quæ visitur catenis suspensa e porta septentrionali Coventriæ, cui ut nulla spina est, (si bene memini) ita lata est ima sua parte pedes tres, digitos duos; longa ped. 4. palm. 2. Ambitus acetabuli, quod ar-
 mum excepit, pedum trium est, & palmi unius. Circundat os integrum, non nisi pedum undecim, palmi unius longitudo & semissis. In facello magni Guidonis comitis Warvicensis, quod positum est non amplius mille pass. Warvico oppido, suspenditur costa hujus item animalis (ut ego quidem reor) cujus ambitus, quo loco minima est, palmorum trium est: Longitudo, sex pedum cum dimidio. Sicca ea est, & in extima superficie cariosa, pendit tamen lib. 9. cum semisse. Ex vulgo pars apri esse costam putat, a Guidone occisi: pars vaccæ, quæ propè Coventriam
 in

in fossa quadam commorabatur, multis infesta. Quam posteriorem opinionem ad verum propius accedere puto, cum Bonasi forsan esse possit, aut uri. Multa hujus generis animalia olim fuisse in nostra Anglia (silvestri olim & nemorosa Insula) verisimile est, quòd nobis adhuc pueris multus usus erat hujusmodi animalium cornuum in mensa solennioribus epulis loco poculorum, ut olim uri cornuum in Germania ad eum usum, referente Cæsare in commentariis de bello Gallico libro sexto. Sustinebantur pedibus ex argento tribus, & ab oris item argento concluderentur, ut ibi. Sic quoque olim qui cultui studebant, dentibus marinantium belluarum insigniebant ensium capulos. Candicabant enim ad eburneam claritatem. Nam præcipua viris gloria semper fuit in armorum nitela. Jam vero non nisi auro & argento fulgent hæc.

De Sciuro Getulo.

Sciurus Getulus coloris est mixti ex rufo & nigro. Eum ab armis ad caudam
per

per latera & dorsum albæ fuscæque lineæ, alternatim certis distinctæ intervallis, decentissimè depingunt. Idem aliquibus fit in colore ex albo & nigro, respondentibus etiam in cauda lineis; nisi si quando expansa cauda propter pilorum raritatem eadem dispereant. Venter illi cœruleum colorem imitatur in albo positum. Paulo minor is est vulgari Sciuro. Nec aures extantes habet, ut ille; sed depressas magis & ferè capiti æquas, orbiculares, & per cutis superficiem deductas in longum. Caput Ranæ ferè est. Cætera similis vulgari Sciuro. Nam figura corporis eadem, eadem natura pili, mos idem & vivendi ratio. Cauda se contegit more cæterorum Sciurorum. Cujus imago ad vivum depicta est & expressa. Nam e Gætulia (quam hodie vocant Barbariam) a mercatore quodam aliquot vivi ad nos allati sunt, utriusque quem dixi coloris. Eos ad delicias alimus, & extra omnem controversiam Sciuri sunt. Nam (ut dixi) & mores, & magnitudo, & vivendi genus, & vox, & usus caudæ, & erecta in-

sessio

sessio quando est, & cætera respondent. Tantum socordia differt. Est enim tardum & pigrum animal, meticulosumque, neque ea vivacitate & agilitate qua nostri valet aut saltu, vix ausum de mensa aut scamno humili desilire. Frigoris quoque impatiens est. Quo fit ut sole locisque gaudeat calidis. Vescitur nucibus, amygdalis, pane & ficu, ut & carnibus quoque avidissimè. Ego depingendum curavi extenta cauda, ne corpus adumbraretur, caudaque, qualis ea esset & colore & figura, ostenderetur.

De Saguina.

Saguina animal est parvum, foricis magnitudine, aut non multum supra modum pusilli cuniculi, aut arctomyos junioris (utriusque magnitudinis unum vidi) colore griseo, barba fulta & obscurè cinerea, cauda foricis operta pilo, pedibus Sciuri, facie cephi seu satyri penè, aure orbiculari, patente & humili, vestita pilo intus nigro, foris candido, & moribus caudatæ fimiae. Mulieribus nostris in deliciis est. Vivit

uvis

uvīs passis, pane, ficubus, pomis atque pyris.

De Cercopitheco vario.

Habemus istic apud nos ex Mauritania Cercopithecum quendam, quem vocamus Barbaricum, seu mamonetum varium, colore dorsi & lateris viridi, frequenti hinc inde inserto pilo griseo seu melino. Ventre, mento & barba (quam habet lunatam) candidis, facie & tibiis nigris, naso albo: cætera, aliis Cercopithecis similem. Ex minore genere Cercopithecorum est, magnitudine videlicet cuniculi minoris. Descripsisse satis est, cum figura corporis cæteraque lineamenta cæteris Cercopithecis nulla in re differant.

De Chamæleonte.

Chamæleon animal est quadrupes, macrum & gibbosum, capite galeato, corpore & cauda lacertæ majoris, cervice penè nulla, costis plus minus sedecim, obliquo ductu ventri junctis ut piscibus; prioribus cruribus brachiis humanis, posterioribus

oribus cruribus hominis parum lacertosi
& figura & flexu quàm simillimis; pedi-
bus manus hominis ad carpum usque di-
visas singulariter imitantibus; sed ita, ut
in prioribus pedibus, auricularem & me-
dicum digitum a cæteris dividi, in poste-
rioribus, auricularem medicum & medium
ab aliis separari intelligas. Cum enim di-
giti tantum 5. sunt, in prioribus pedibus
interius digit. 3. sunt, exterius 2. In
posterioribus contra, interius 2, exteri-
us 3. existunt. Os illi hiatus est mag-
nus, ab acuto in latum se diffundens, den-
tium locis ossæ perpetuo, & eo leviter fer-
rato, tantaque labra, quantis possit illud
contegi. In ore lingua est acuta, cujus
ima pars os est, summa laxum & aper-
tum marsupium primo aspectu. At si
educas, corpus longum esse videtur ad in-
star pyramidis, palmi unius Romani lon-
gitudine. Ea jaculata, & magna celeri-
tate vibrata, ad muscas capiendas utitur:
cumque reducit, ita in se redit ea, ut la-
tior ejus pars angustiore perpetuò exci-
piat, & præter basim (in qua reliquum

jam ejus corpus totum veluti in patente
 marsupio recumbit) nihil conspiciatur.
 Intestina habet piscium more in spiras
 simplices convoluta, & excrementum in
 eis molle atque nigrum. Unde scire licet
 non rore, non aere solum vivere. Meatus
 excrementi eo loci corporis positus est,
 quo clunibus cauda jungitur. Ventri he-
 par inest, crocei plane coloris. In sum-
 mo pectore duo erant corpuscula carnea
 colore sanguineo, sed exigua, ut tubercu-
 la. Eorum alterum cordis figuram repræ-
 sentabat; alterum pulmones esse non vi-
 debantur nec substantiæ ratione nec figu-
 ra. Quid autem essent, non intelligo.
 Oculorum loci cavi sunt, & per summa
 atque extima veluti suggrundis per oras
 ferratis defensi. In eis oculi eadem cute
 contecti sunt, qua reliquum corpus; nec
 divisa ea parte cutis est in palpebras, ut
 in aliis animantibus, sed circumducta to-
 tis penè, ut palla gemmis, nisi qua per
 exiguum foramen e medio prospiciunt.
 Id autem officii præstat illis cutis, quod
 in aliis animantibus muscoli. Ea enim
 ducit

ducit ac reducit in hanc aut illam partem quo velit aspectu internum oculum. Neque enim ut alia animalia motu muscutorum immotis palpebris oculum movent, ita & hoc immoto illo tegumento. Per ejus foramen pupilla nigra cernitur, & circa eam aureus circulus resplendens penitus conspicitur, maximè cum cœlum suspicit. Ab extremo oculi tegumenti orbe ad pupillæ foramen, sex lineæ crocæ æquis intervallis in ortu distinctæ ita ducuntur & coarctantur sensim, ut meridianæ illæ lineæ ab æquatore ad polum alterum ductæ. Galeam spinæ jungit assurgens cuticula, & ex utroque galeæ latere cutanea duo corpora brevem cervicem contegunt. Cutis aspera est, & veluti minimis unionibus undique confita, maximè per summam spinam & imum ventrem. Utrobique enim veluti filum quoddam unionum per mediam corporis longitudinem, quàm cæteris partibus majorum, ducitur; per summa, a capite ad caudam; per ventrem imum, ab extrema maxilla inferiori ad caudam. Cauda teres

est, a summo gracilescens ad extremum, æqua cum toto corpore longitudine, si caput demas, tota veluti ex unionum circulis constituta. Longitudo universi nostri Chamæleontis erat justî pedis Romani. Latitudo, a summa spina ad imum mediumque ventrem, duorum digitorum Romanorum & unius quarti. Recentis adhuc atque vivi animalis corpus succulentum est & æquabile, nisi costarum regione, & galeata parte, quæ leviter extuberant, e contra quàm in ficcis sceletis, ubi omnia inæqualia sunt. Color vivis est, qui rei cui est proximus, in quem se novit naturaliter commutare. Hinc proverbium Chamæleonte mutabilior. Etsi sunt qui dicant se observasse duos tantum referre colores, alio lucente sole, alio per opacum. At mortui jam color totus pallidus est, sed magis per ima & intima, conspersus per summa & extima (maxime in spina & cauda) aureis maculis, crebris & majoribus seu oblongis orbiculis, ita spinæ incumbantibus, ut sacci asinis, sed per intervalla; per ima & intima, cœruleis magis
&

& minoribus veluti punctis, sub faucibus
quàm alibi crebrioribus, & veluti per
quincuncem dispositis. Innocens animal
est & tardum, placidum & tractabile.
Tarditatem gressus celeritate vibratæ lin-
guæ pensavit in vitam. Hoc præ cæteris
habet proprium, ut cum sole occidat at-
que oriatur, ita ut quam corporis positu-
ram occidens sol reliquerit, eandem ori-
ens excipiat, five de ramo, altero tantum
pede, pendeat, aut in ventrem humi pro-
nus incumbat, aut alicui rei duobus pedi-
bus, reliquis sublatis, innitatur, aut alia
quacunque forma. Interea temporis
mortuus planè videtur omnibus. Hiatus
illi æternus, sine ullius usus ministerio.
Hæc nos observavimus in vivo & mortuo,
quem domi nostræ diu aluimus.

Haftenus de quadrupedibus: nunc de
avibus pauca illa proferemus, quæ ad te
(Gefnere) dedimus.

De Haliaeto.

HAliaetos id genus aquilæ est, quod *De avibus*
ex mari lacubusque prædam quærit,

unde nomen invenit. Is magnitudine Milvi est, capite albis & fuscis distincto lineis, ut melino; rostro aquilino; oculis in medio nigris, in ambitu aureis; lingua ferè humana, nisi quòd ad radicem utrinque habet appendicem; colore per summa asturis, per ima albo; gutture maculis notato ruffis ut & ventre, pectore medio pure candido; crure crasso & squamoso; pede uncungui & cœruleo; digitis quatuor, per superna ad dimidiam longitudinem etiam squamosis, ad reliquam incis, per inferna asperis & aculeatis tenacitatis causa; & his tam validis, ut flexos vix ulla vi extendas. Prædator is est piscium, discussis decidentis corporis impetu aquis, ex eisque vivit. Et quamvis ex pisce vivat, fidipes tamen est utroque pede, non altero palmipes, ut vulgus putat. Giraldus Cambrensis libro de Topographia Hiberniæ, ubi de avibus biformibus agit, hunc Aurifrisium vocat; & altero pede aperto & unguibus armato esse, altero clauso cum vulgo scribit. Supra magnitudinem corporis alæ longitudo est, quæ
ad

ad pedes Romanos duos & digitos undecim extenditur. Inolevit opinio istic apud nostrum vulgus in Britannia, eam inesse vim naturalem huic avi, ut quem conspexerit piscem, eum se quàm mox resupinare & convertere, atque ad summam aquam ascendere, in eaque fluitare ut sopitum, quo facilior praeda sit volanti. Ideoque ejus adeps studiosius asservatur a nostris piscatoribus, quòd eandem vim habere creditur. Frequentes sunt apud nos in maritimis locis & Vecti insula. Nostri an Osprey vocant. Moribus placidus est & tractabilis, & famis patientissimus. Vixit enim septem dies apud me sine cibo, & in alta quiete; nisi si hoc non mos fecit sed fames, quæ omnia domat. Carnem oblatam recusavit; piscem non obtuli, quòd eum ex hoc vivere didici. Caro illi nigra est.

De anserè Brendino.

Anser Brendinus avis est marina, palmpes, figura anseris, sed magnitudine paulo infra, capite albo exiguo & curto,

sed rostro nigro, a quo linea nigra ad oculum utrumque ducitur, collo fusco, a pectore ad caudam ex dimidio corpore inferiori albo, coxendice murino (ut est Columbæ vulgaris color aut gruis) ex superiori, ad collum fusco, ut & ad caudam medio inter utrumque murino; alis item murinis, cum cauda longitudine paribus, sed pennis ad extremum obfuscatis. Cauda nigra est ex albo enata, pede nigro & palmato. Gregalis avis est & garrula. Ex pisce vivit, frequens apud nos per littora in Britannia. Vulgus Britannorum quod ad littus habitat a coloris varietate a Brendgose nominat. Orinthopolæ Londinenses Bernaclum vocant, cum dicendum putem Berndclacum seu Brendclacum; quod antiqui Britanni, atque item Scoti, anseres marinos, palustres, & lacustres omnes Clakes dicebant, cum tamen hodie corruptè dicimus Fenlakes & Fenlagges, cum dicendum fuit Fenclakes. Varium item colorem, Brend, seu per metathesim Bernd iidem appellabant. Unde bernded seu brended id animal dicitur, quod in colore

murino

murino variegatum est albo, ut est hic anser. Non est ergo Scotorum Bassianus ^{Anser Bassianus.} anser, qui in Basse Scotorum Insula nidum ponit atque ova, a qua nomen habet. In hanc insulam rupem existentem, nec in summo quantam Milvus oberret (ut Poëta dixit) sed exiguam, venturi stato anni tempore anseres, quo prius speculatu, qua observatione præmissis nunciis utantur quàm ingrediuntur; quo anni tempore hoc faciant, qua solitudine insulæ, concludentibus se incolis ad aliquot dies, donec se firnaverint anseres, ne abigant, quanta multitudine atque densitate involent, sic ut in serenitate solem adimant, quot pisces afferant, quot ova pariant, & quantos fructus in annos ex eis anserumque plumis atque oleo percipiant insulani (nam Pupinorum pinguedinem habent atque gustum) longum esset recensere.

De Anate Indica.

Est apud nos ex India anas, eadem planè corporis figura, eodem rostro & pede quo vulgaris, sed ex dimidio major ea & gravior.

gravior. Caput illi rubescit ut sanguis, & bona pars conjuncti colli a posteriore parte. Id totum callosa caro est, & incisuris distincta; quaque ad nares finit, carunculam demittit a reliqua carne figura separatam, qualis cygnis est, rostro conjunctam. Nudum plumis caput est, & ea quoque colli pars quæ rubescit, nisi quòd in summo capite crista est plumea atque candida, per totam capitis longitudinem protensa; quam, cum excandescit, erigit. Sub oculis ad rostri initium per inferna inordinatæ maculæ nigræ carni sunt inductæ; & una atque altera a summo oculo ad superna elevatæ. Oculus flavescit, separatus a reliquo capite circulo nigro. Sub extremo oculo in aversum macula est singularis, separata a cæteris. Rostrum totum est cœruleum, nisi quòd in extremo macula nigrescit una. Pluma illi per totum colli processum reliquum alba. Qua corpori collum jungitur circulus est plumeus niger, rara pluma alba, maculosus & inæqualis, per ima angustior, per summa latior. Post eum per totum imum
ventrem

ventrem pluma alba est; per summum corpus fusca, sed ab circulo illo nigro pluma alba in summo divisa. Extremæ alæ atque cauda cum splendore virescunt, ut Cantharides. Tibiarum cutis fusca est, incisuris levibus per circuitus ducta. Membrana per intervalla digitorum pedis pallescit magis, una atque altera respersa macula fusca, incerta lege disposita, nisi in intervallo finistri pedis, ubi sex per digiti extremi longitudinem disponuntur. Tardo gradu incedit propter corporis gravitatem. Vox illi non qualis cæteris anatibus, sed rauca, qualis faucibus humanis catarrho obsessis. Mas major est quàm fœmina. Ea similis mari est, nisi quòd non ita variegato corporis colore est. Vivit ex cœnosis aquis, & aliis quibus cætera vulgaris anas gaudet.

De Anate Turcica sive Indica altera.

Anati quidem similis est quæ Turcica sive Indica dicitur, sed quantitate & magnitudine corporis anserem ferè diceres. Tota est candida, nisi quòd rostrum, tibiæ, atque

atque pedes rubent, genæque item callosa carne, & rostri tuber supra nares. Caro illi dulcis est, & vox sibilus. Sunt ejus generis quædam colore albo & nigro variegatæ. In aqua vivit, locisque gaudet cœnosis ut cæteræ anates.

De Pica marina.

Pica marina (ut nostrum vulgus nominat) paulo major est terrestri, coloris quidem varietate in corpore similis, sed colore pedis, digitorum numero, incisuris, cauda atque rostro admodum dissimilis. Nam pes rubet, & digito posteriori destituitur, nec incisuras habet is & tibia, sed impressiones quasdam, piscium squamis quàm simillimas. Fissus est, sed ita in digitis utrinque luxuriat cutis, quemadmodum in fulicis penè, ut ad natandum quoque pes factus videatur. Avis est Amphibios. Caudam curtam habet, rostrum longum atque tenue, perpendiculariter latum, non teres, colore in summo ad caput rubrum, per reliquum pallidum, nec est in fine acutum, sed obtusum id. In mensa grata avis est.

De

De gallina Getula domestica.

Gallina Getula domestica, paulo minor nostra est, colore in supernis obscurè ruffa, in infernis pallida, pluma capitis incomposita & erecta, crista ferrata, humili, simplici, carnea; gutturosa magis perpetuò, quàm nostræ cum glociunt; tibiis pedibusque plumosis, maximè per exteriora & posteriora ut columbis, ne per interiores plumas gressus impedirentur; cætera ut vulgaris.

De Meleagride.

Meleagris pulcherrima avis est, magnitudine corporis, figura, rostro, & pede Phasiano similis; vertice corneo, in apicem corneum a posteriori parte præcipientem, in anteriori leniter acclivem elevato, armatus. Eum natura voluisse videtur inferiori capitis parti tribus veluti laciniis se promittentibus committere atque deligare; inter oculum & aurem utrinque una, & in fronte media item una; omnibus ejusdem cum vertice coloris; ita ut infideat

infideat capiti eo modo, quo ducalis pileus illustrissimo duci Veneto, si quod jam adversum est aversum fieret. Rugosus is est, inferius, per circuitum, qua se attollit, in directum. In summo collo ad occipitium nascuntur erecti quidam atque nigri pili (non plumæ) in contrarium versi. Oculi toti nigri, æquè & in orbem palpebræ atque cilia, si maculam in summa & posteriori parte supereilii utriusque demas. Imum caput per longitudinem utrinque caro quædam callosa colore sanguineo occupat, quæ ne propendeat veluti Galli gallinacei palea, ut replicaretur natura voluit, & averso ductu in duos processus acutos a capite liberos finiret. Ex hac carne atrollunt se utrinque carunculæ, quibus nares in ambitu vestiuntur, & caput in anteriori parte a cætero rostro pallido separatur. Harum ad rostrum margines inferiores replicantur etiam leviter sub utroque nare. Quod inter verticem & carnem est a dextra & sinistra parte, album deplume est, levi cœruleo mixtum. Color verticis atque apicis idem prorsus est cum

colore

colore dactyli. Tibiæ nigræ sunt, & in anteriori parte squamosa incisura duplici notatæ; in posteriori nulla, sed leves, & veluti punctis quibusdam sui coloris resper-
sæ. Color illi sub faucibus exquisitè est purpureus; in collo obscurè purpureus; in cætero corpore per summa contuenti, qualis confurgit si album & nigrum polli-
nem utcunque tenuiter tritum colori fus-
co rarius aspergas, nec tamen commisceas. Tali colori maculæ albæ ovales aut ro-
tundæ per totum corpus inesse visuntur, per summa minores, per ima majores, comprehensæ intervallis linearum (ut ap-
paret in plumarum compositione naturali) quæ se mutuo interfecant obliquo hinc in-
de ductu, per summa tantum corporis, non item per ima. Id non ex toto cor-
pore solum deprehendes, sed ex singulis avulsis plumis. Superiores enim, obliquis lineis se mutuo interfecantibus, aut, si mavis, orbiculis quibusdam ex albo & ni-
gro (ut dixi) polline confectis, & per ex-
tremitates conjunctis, ut in favis aut re-
tibus, maculas ovales aut rotundas albas

in.

in spaciis fuscis comprehendunt; inferiores non item. Utræque tamen simili lege positæ sunt. Nam in aliis plumis ordine ita junctæ sunt, ut ferè triangulos acutos faciant; in aliis, ut ovalem figuram repræsentent. Hujus generis ordines tres aut quatuor in singulis suis plumis sunt, ita ut minores in majorum complexu reponantur. In extremis aliis & in cauda rectis lineis æquidistantibus procedunt per longitudinem maculæ. Inter gallum & gallinam vix discernes, tanta est similitudo, nisi quòd gallinæ caput totum nigrum est. Vox illi est divisus sibilus, non sonerior, non major voce coturnicis, sed fimiior voci perdicis, nisi quòd submissior ea est, nec ita clara. Cursu velox est.

De Morinello.

Morinellus, avis nobis cum Morinis communis, stulta admodum est, sed in cibis delicata, eoque apud nos in summis deliciis atque pretio est. Imitatrix avis est. Ideo, ut Scops & Otis saltandi imitatione, ita hæc noctu ad lumen candelæ
pro

pro capientis gestu capitur. Nam si is expandit brachium, extendit & illa alam; si is tibiam, & illa itidem. Breviter quicquid gerit auceps, idem facit & ales. Ita humanis gestibus intenta avis, ab aucupe decipitur, & rete obvelatur. Avis parva est, magnitudine Sturni, tribus tantum digitis anterioribus, posteriori nullo, vertice nigro, genis candidis, coturnicis ferè colore, si cinericei parum admisceas, potissimum circa collum. Morinellum voco duplici de causa, & quòd avis est apud Morinos frequentissima, & quòd avis stolidi est, quæ stultitia græcis *μωρότης* dicitur. Eam ob rem nostri etiam Doterellum vocant, quasi stultitia delirantem dicant.

De Puphino sive Pupino.

Est avis quædam marina nostras, parvi anatis (quam *βίσναδα* Græci vocant) magnitudine & figura corporis, pedibus palmatis & rubescentibus, ad posteriora magis positis quàm cæteris palmipedibus exceptis pygoscelibus; rostro tenuiore ma-

gis latitudine se demittente quàm longiore processu se extendente, quatuor incisuris rubris a summa, duabus ab ima parte fulcato, in colore pallentis ochræ. Quod inter has & caput est, subcœruleum est, & ea figura qua luna est, cum exacti dies decem sunt a coitu. Per summa corporis totius nigrescit, nisi qua oculi sunt, qui in albo constituti sunt; per ima exalbescit tota, nisi summo pectore, qua nigricat. Vivit ex mari. Hunc nostri Puphinum dicunt, nos Pupinum a naturali voce pupin. Latitat in cavernis, ut Charadrius. Eam ob rem educta e cuniculi cavea avis hæc est, loco non procul a mari posito, a venatore quodam immissa viverra. In piscis usu apud nos est in solenni jejuni-
 o per quadragesimam; carne & gustu Phocæ marinæ haud dissimilis. Gregale animal est, & sua habet latitandi tempora, ut Cuculus & Hyrundo. Ova parit in terræ cuniculis bina magna ex parte. Alis non confidit nisi conspecto mari. Pigrum videtur animal, sed injuriæ patiens. Vescitur carne lubentius quàm pisce, & cuniculi

culi quàm alterius animalis, sed utroque crudo ; coëta & assa respuit. Cætera non attingit humana edulia. Æstatè se lavat, sed nunquam, quod observatione deprehendi potest, bibit ; an quòd aqua marina carebat, nescio. Excrementum alvi illi est quale accipitri. Cum non esset quod ederet, cibum voce naturali geminata & summissa, pupin, pupin clamitando, implorabat. Alebam domi meæ ad menses octo. Mordebat lubenter ministrantes cibum, aut attingentes, sed benignius atque innocentius. Exiguo cibo satiatur. Non enim vorax avis est ut Corvorans noster, quem tu (Gesnere charissime) corvum a-^{Corvorans seu Mer-} quaticum & mergum rectè nominas, nostri Cormorantem corruptè dicunt, nescientes ex vocis etymo corvum vorantem appellari debere. Quod naturaliter facit, cum illi a natura unicum tantum intestinum sine elice (ut aiunt) rectum sit concessum, propter vehementiam caloris naturalis citissimè absumentis quæ assumentur omnia.

De Spermologo seu Frugilega.

Spermologus noster a cornice nigra nulla in re differt, nisi morum innocentia, *προλόβω* seu ingluvie, qua granum legendo continet, ut ad suos referat; est enim gutturosus; albo callo, qui in summo rostro est ad caput; & voce, quam habet gutturalem & raucam. Unde forsan nostris, quibus nomina rerum multa Latina sunt & Græca, (uti libro nostro de symphonia vocum Britannicarum diximus) rouce dicitur, quasi raucæ Anglis, raucus Latinis fit dicendus; victu quoque a corvo differt, quòd frumento, hordeo, & cætero semine (unde nomen *σπερμολόγος* invenit apud Græcos) vescitur. Vescitur & vermibus, ubi frugis frumentique copia non est. Hinc rustici nostri dubitant major ne sit ex eis utilitas agris dum legunt vermes, frugis & sementis pestem, an inutilitas hominibus dum vorant granum, hominis nutrimentum. Tanta tamen multitudo est, ut legibus condemnentur; innocens alioqui avis atque utilis.

Agriculis

Agricolis enim teneri adhuc ex nido in cibo sunt. Non nisi excelsis arboribus, idque societate quadam numeroque nificant, cohabitant, & confidunt.

De Sacropsittaco.

Pfittacorum plura esse genera observavi. Quidam enim pusilli, magnitudine videlicet turdi, toto quidem corpore virides sunt, sed caudam longam atque gracilem, & eam aut flavam, viridem, aut puniceam habent. Quidam rursus grandes sunt admodum, cornicis magnitudine, ex toto punicei seu rubri, nisi sub imo ventre, extremis alis, & extima cauda, quibus partibus cum cœruleo virescunt. His rostrum est magnum, cavum, pellucidum, & aduncum, medio tantum sui pallidum, utroque extremo ex parte nigrum, ut & inferior maxilla tota nigra, cujus cavitatem lingua dura & nigra cæterorum Psittacorum modo & forma occupat. Utrunque genæ, in cute rugosa, figura ferè triangulari obtusa, candicant, rubris mollium pennarum ordinibus æquidistanti pa-

Sacrum.

rallelo inductis, & alicubi etiam sine ordine. Oculus parvus, & in albo cilio cuticulari constitutus, pupillam habet nigram, quam circumdat aureus circulus. Digitos habet quatuor ita efformatos, ut videatur natura voluisse omnes anteriores fecisse, retorxisse tamen duos in aversum firmandi corporis causa. Hos Brasilia mittit, quos propter insignem magnitudinem Sacropittacos nominamus. Veteres enim, quod præclarum magnumque erat, sacrum dicebant. Ut sacrum os, sacram anchoram, sacrum falconem, quem hierofalconem dicunt, sacrum piscem, ἱερὸν μένος, sacram famem, & sacrum morbum. Hujus generis imaginem, quam a nobis accepisti, subjunge. Cæteros inter hos magnitudine medios aliæ regiones, ut insula Hispania, Ægyptus, & India ferunt, sed colore vario. Alii enim toto corpore cinereo caudas habent fultas, breviores & puniceas, in extremoque lunares. Alii ex toto virides sunt. Alii cum corpore vireant, cauda longa flavescent. Mores habent omnes similes, & victum communem,

nem, nisi quòd Sacropittacus pane bera
macerato, carne, & pisce etiam vescatur.

De Corvis albis.

Anno Domini 1548. Augusto mense,
corvos duos candidos ex eodem nido vidi
& contrectavi istic in Cumbria nostræ Bri-
tanniæ, apud ejusdem provinciæ comitem
nativos, atque ita ad aucupium factos ut
accipitres. Nam & brachio falconarii
quietè insidere, & soluti ad ejus vocem
atque signum vel e longinquo quàm ce-
lerrimè advolare docti erant. Hos nihil
est infaustum consequutum, ut albas illas
hirundines, de quibus Alexander Myndius
apud Ælianum. Nam qui corvum al-
bum notat, colorem notat; ut qui ursum
album & vulpem nigram; quorum utrum-
que vidimus ex Moscovia istic in Britan-
nia. Quamquam vulpem nigram non
queo dicere, etsi vulgus nigram vocet;
sed potius fuscam, aut obscurè griseam
reliquo corpore. Nam genas atque tibias
tantum fuscas habet, clunes atque cau-
dam.

*Ursus al-
bus.*

*Vulpes ni-
gra.*

Expletis jam quæ de volatilibus ad te scripsi, mi Gesnere, suo ordine pisces consequuntur.

De Xiphia seu Gladio.

De piscibus.

XIphiæ igitur piscis summam rostri partem tantum, quæ gladio seu ensi militari similis est, ad naturale rostrum tibi depinximus. Ima enim rostri pars, oculus, & reliquum caput, vetustate absumpta sunt. Pars illa rostri superior tota ossea est & dura, reliquoque corpori longitudine par, ut Aristoteles tradidit. Sicca etiam illa nostra est. Superficie sua summa & extima leviter aspera est; intima & prona, lævior. Componitur ex duobus ossibus, quæ ab ultimo suo fine mucronato ad caput usque ita conjuncta sunt, ut unum quid esse toto processu videantur. Ubi ad caput perventum est, paulatim se dividunt & diducunt, ita ut superior pars ad cranium conficiendum latius affurgat; altera palati os facit, rectoque ductu à lato in acutum tendit, pari cum superiore longitudine. Medium rictum & hiatum inter

ter utrumque os bona sua parte occuparunt cerebrum atque oculi, quæ jam vetustate deleta & consumpta sunt. Reliquum adhuc occupat in modum cunei materia quædam ruffa, cariosa, pinguitudine quadam unctuosâ, etiam in tanta vetustate, medio modo se habens inter durum & molle, friabilis, ita ut digitis facile deteratur, materie illi cariosæ, quæ in falicum putredine visitur, non absimilis, intertextis quibusdam membranulis continentiae causa. Æque & ea parte qua se findere occipiunt, offi superiori incumbit media sua parte alterum os tenue & mucronatum, eo modo quo vaginis gladio- rum incumbit altera ad cultrum excipiendum vaginula. Ab eo mucrone ad extremum rostrum, in medio latitudinis suæ spacio, fulculus quidam est, uti in multis ensibus ferreis videre est. Utrunque ejus sulci, leviter in summo decurrit ad ultimum ferè mucronem alter fulculus, sed non ita altè impressus aut excavatus, ut est medius ille. In intima seu prona sua parte futuram quandam habet in media latitudine,

latitudine, per omnem longitudinem leviter se attollentem. Conspicua tamen hæc non ita sunt, nisi in ficco rostro, propter περιόστεον & cutem, quibus obducuntur adhuc recentia, ut in hoc nostro quantumvis ficco quibusdam in locis, maximè ubi se dividit, apertum est. Gladius ipse sine pelliculis colore est obscurè pallido. Unde tamen divisio illa incipit, semper est nigrior unctuositate materiæ, quæ in ipso rictu inter os utrumque continetur. Longum est os illud nostrum (quod parvi Xiphiae rostrum videtur esse) a fine ad summum capitis, pedes Romanos tres & semissem. Sed ad hiatum (quo tenus gladii militaris figuram refert) pedes duos, palmos tres. Pendit libras tres, uncias duas, annosum jam & siccum.

De Maculone.

Anno 1555. Lynni, Norfolciæ oppidi in Anglia portuosi, quod Antoninus in itinerario portum Lemanis nominat, in siccum a piscatoribus eductus fuit piscis hic maculosus, rudi figura depictus, &

chartis

chartis impressis per omnem Angliam divulgatus, longusque amplius pedes 60. carne pingui, clara, & candicante, gustus suavitatem cervinam referente. Nomen nostrates nescivere piscatores, nos Maculonem a notis vocitemus.

De Aspredine.

Aspredo fluvialis piscis est, toto corpore asper, pinnis spinosus, Percæ forma & magnitudine, colore per summa fuscus, per ima cum pallore flavus; duplici per maxillas semicirculorum ordine notatus, oculo ex dimidio superiori fuscus, ex inferiori subaureus, pupilla niger; linea per dorsi longitudinem exporrecta, & veluti filo transverso corpori affixa singularis; notis per caudam atque pinnas nigris maculosus, quæ pinnae, cum ira subest, inhorrescunt; cum animi conquiescunt, residunt. Caro Aspredini quæ Percæ, & friabilitate & salubritate laudata. Locis gaudet arenosis; & cum alibi in Britannia, tum præcipue in Hiero flumine (quod nostrum Nordovicum alluens in Baradenum

Hiermouth. num æstuarium ad Hieri ostium, oppidum
tum piscatu tum portu celebre, illabitur)
frequens est. Nostri Ruffum vocant;
quod cum Latinis asperum significet, As-
predinem piscem nominavimus.

De Variata.

Variata piscis est marinus, illustris, au-
reus & resplendens magis, versicolor ta-
men, ut si multo colori aureo & splendef-
centi exiguum purpureum admisceas. Is
color prout ad solem in hanc aut illam
partem verses piscem, ita alius atque alius
est, ut in collo Columbino; unde pisci
Variatæ nomen dedimus, ea analogia,
qua aurata dicimus. Magnitudine & for-
ma est alburni, cute & carne Percæ. In
Australi nostræ Britannix mari plurimus,
inter scopulos atque saxa frequens. Ipse
mense Julio anni 1555. captum vidi in
nassa, & contrectavi, per serenitatem &
tranquillitatem animi gratia exspatiatus in
mare in scapha piscatoria ad mille passus,
videndi causa urbis reliquias quam mare
in insula Selsey absorpserat, & ludentem
colore

colore naturam suspexi. Mortuo marcescit color, & ad pallorem degenerat.

De Trachuro.

Trachurus figura corporis scombro est simillimus, ut vix internoscas, nisi ad caudam uncinis (unde Trachuri nomen habet) & linea ab uncinis ad summas costas, atque inde ad caput, producta. Nostri an Horsefish, quasi caballinum piscem dicas, nominant. Sed unde, aut qua ratione, nondum video, cum nihil cum equo habeat commune; neque in numero magnorum piscium est, quos Horsefishes subinde nominamus, sumpta ex Græcis ratione, qui ut grandia in compositione Hippos vocant (ut Hippofelinon, Hippomalachen, & Hippomarathron) ita nostri in compositione Horse vocitamus, ut Horseminte, Horsemuscelles, hoc est mentastrum, seu mentham caballinam, & mytulos caballinos, seu hippomytulos: uti latius in libello nostro de symphonia vocum Britannicarum explicuimus. Cor illi triquetrum est, & caryophyllo aromatico simile,
injecta

injecta vesicula. Non vulgaris apud nos est piscis, pretiive vilioris.

De Acu.

Acus item apud nos non vulgaris piscis est, nisi circa phanum Botulphi, quod nostri Boston, quasi Botolphes Tounne dicētes, nominarunt, ubi veneunt feni in denarios. Cor habet ut Trachurus, & ei incumbentem ampullæ seu phialæ modo erectam vesiculam, orificio cordis fundo suo insidentem. Siccus piscis est & vescus, sed carne dura siccaque ut scombri. Hornebeke nostri dicunt, a corneo quod habet rostro.

De Cerco.

Appulit littori nostro Britannico piscis grandis inter Caletum & Dovarium rete piscatorio captus decimo sexto die Junii, anno 1569. quem ego Londini vidi 22. die ejusdem mensis & anni. Magnitudinis Delphini erat, corpore tereti ut Delphino per omnem longitudinem, sed cauda ex toto lata, & quibusdam impressionibus

bus exornata, colore universo obscurè murino, nisi quòd in imo ventre candicabat. Britanni & Hispani Cherke appellant, a caudæ (reor) longitudine & miraculo. Nam *κέρκος* Græcis, cauda est Latinis. Idcirco latinè Cercus recte dici potest. Verum quemadmodum Delphinis lævis cutis, sic Cercis aspera est, ut est hominis mentum rasum: Corium undique dices, ut est Delphinis. Pinnæ quoque fuscæ & coriaceæ, duræque ut Delphinis, & eæ ex utroque latere binæ; in dorso duæ, anterior major, posterior multo minor; & in extremo ventre paulo ante caudam una parva. Costas nullas habet; spinam tantum (sed non ossëam) universum corpus perreptantem. Intestina pro magnitudine exigua, & ferè jejuna, hepar grande. Anteriores dentes habet duplices; maxillares utrinque alternatim duplices atque triplices, ex quibus intimus recurvatur in adversum tenacitatis causa. Longitudo corporis a nare (quæ ultra os se profert obtusius) ad caudam, pedes Romani septem sunt; longitudo caudæ, septem.

tem cum semisse. Ambitus corporis, quaj
 majus est, pedum quatuor, & palmorum
 trium. Caudam falcem esse diceret; cu-
 jus falcatae pars inferior tenuis est ut acies;
 superior crassior, ut falcis spina seu dor-
 sum. Tota lata est ut falx. Ubi corpori
 committitur, lata pinna est. Inde cauda
 incipit, & falcis similitudinem accipit.
 Est enim velut falcis calcaneus. Hinc
 cauda in processu ad extremum sui coacta
 in angustius est. Recurvatur ad inferna
 non superna. Corpori caro est, qualis
 Salmoni, & vesca, sed non usquequaque
 grata palato. Parit animal.

De Chrysophry.

Chrysophrys etsi rarus est in aliis An-
 gliae partibus, in aliis tamen circumflui
 maris nostri rarus non est, maximè occi-
 duis. Id quo tibi innotescat, quòd Gilli-
 us tradat in mari nostro eos non esse, ex
 nostris vivam unius imaginem, graphice
 depictam, atque ad naturam exornatam
 misimus, quem nostri ab aureo colore
 superciliorum, Dory, quasi auratam dice-
 res,

res, appellant. Vocant etiam Bramam marinam ob similitudinem corporis quam habet cum Cyprino lato. Misimus etiam ejus piscis dentes & maxillas, raras certè & spectatu dignas. Addidimus & descriptionem ejus, quam mihi ipsi non asservavi, quòd semper causas tuas præferebam, ut nec multa alia quæ ad te misi. Tu si habeas adjunge, una cum icone & dentibus penicillo expressis. Lupi quoque marini caput, quod ad te dedimus, propter dentium ordinem, figuram atque numerum in summo palato & imo ore, & conchas striatas nostræ Britanniaë, quas misimus cum conchis seu margaritis fœtu suo, etiam excudito & publicas facito, mi Gesnere.

*Lupus marinus.
Concha.*

De Delphino.

Delphinum, Shorhami in Sufflexia Britanniaë captum, vidimus integrum Londini mense Decembri 1569. Curru enim advectus fuit ad Thomam Norfolciæ ducem, qui divisit, & amicis distribuit. Longè gratior ejus caro fuit veru assa, quam

furno cocta. Maximè, si ex condimento phocænæ carni accommodato, ex aceto, micis panis similaginei, atque saccharo composito, comedatur. Id usu deprehendi. Caro ejus, phocænæ carni est simillima, nisi quod clarior & gustui gratior est. Cor habet Porcino simile, ut & hepar & pulmones, nisi quòd triplo grandiores sunt. Incurvum animal non est, uti a multis pingitur, sed rectissimum & teres, a capite utrinque sensim gracilescens ad extrema. Niger piscis est, nisi in ventre quo candicat. Cutem corium esse dixeris lævissimum, & corpus universum contegens, & pinnas obvelans. Bellonius ejus iconem rectius expressit penicillo, quàm alius quivis qui piscium historiam scripsit. Cæterorum figuris ita species inter se conveniunt, ut hyæna lupo, quæ ut lupo non absimilis, ita nec omnino similis est. Phocæna non erat, quam nostri Porpose nominant, dicturi Porpoise & contracte Porpoise, a porco pisce, ut in libro nostro de symphonia vocum Britannicarum dicemus. Nam licet eam Delphino similem scribat

scribat Aristoteles, & Delphini esse speciem, tamen minorem dicit, & colore magis cœruleo, & ampliori dorso. At hujus Delphini longitudinem decem fuisse pedum constat, & colore nigro. Alterum ejus generis in Rubicone Italiæ vidi trajiciens flumen, anno Domini 1543. Cujus tanta erat natandi sub aqua celeritas, ut si jam prope esset, mox quàm longissimè abesset. Id quod ex eo deprehendebamus, quòd respirationis gratia subinde ex aquis prosilire cogeatur. Ad eum modum eundo ac redeundo tanquam ludibundum ad naucleri sibilum (nam musica delectari creduntur) diu contemplati sumus qui trajiciebamur.

*Rubicon.**De Cerucho.*

Ceruchus piscis grandis est, Cerci aut Phocænæ ferè magnitudine, ore pro quantitate corporis, dentium ordine triplici munito. In ipsis faucibus penitus etiam dentes sunt acuti & frequentes; & tubera utrinque tria, dura, & dentata, separata quidem, sed juxta se ordine tamen posita;

oculi pupillam circundat lacteus circulus. Color universo corpori, qui asino nostro, quem coddum nostri vocant, ut & caro similis. Utramque maxillam duæ cartilaginee faciunt, quarum utræque alteris, qua coeunt, committuntur, ut coalescant per symphysim & in ipso mento, & in maxillæ superioris medio. Ex his inferior barbulis quibusdam foris per oras undique pendulis duplici ordine per intervalla ornatur. Superior tuberibus atque spiculis inæqualis conspicitur. Etenim quæ eam constituunt cartilaginee duæ, in summo labro qua coeunt recurvatæ, duo sustinent tubercula obtusa, non multum prominentia, digitali ferè crassitudine. A quibus unciali latitudine cum semisse e genis profiliunt spicula utrinque duo, non multum extantia, sed humilia. Inter hæc e medio capite affurgit corniculum, longitudinis palmi unius & semissis, crassitudinis pollicis majoris. Post id non magno intervallo prominent cornua duo majora, dura, nigra, erecta, & acuminata, sesquipedali quidem longitudine, sed brachii septennis

tennis pueri crassitudine: a quibus nomen Ceruchi dedimus animali, alioqui incognito. Ab his alia cornicula seu spinæ per omnem dorſi longitudinem certis intervallis disponuntur ad caudam, eo minora, quo longius absunt a capite; eoque majora, quo propius accedunt. Caudam habet cutaneam, non absimilem alæ Vespertilionis, sed crassam; ut & pinnas duas anteriores, quæ e scapulis pronascentes ut brachia curta, in extremis dilatantur in membranam crassam, costis quibusdam osseis numero viginti tribus e brachio enatis & per oras acutis instratam, ut fit in alis vespertilionum. Statim a capite, utrinque branchias faciunt. exiles costæ quinque ad pinnas ferè productas. E ventre enatas tibiae videbis, & inde pedes duos cutaneos, crassos, & in digitos quinque divisos, sed unguibus orbatos, membranisque crassis per intervalla digitorum repletos, per summa læves, per ima hirtos. Cauda & pinnae expansæ formam habent ferè semilunarem, in extremis aculeatæ. Ceruchus sevo & pice nuper uncti Carbasi

seu naviculæ delectatus secutus eam est ad littus Britannicum inter Lestofte & Pakefeld in Suffolcia, & destitutus recedentis maris unda in ficco relictus est, & a Lestofstensibus anno Domini 1570. mense Februario interfectus. Cujus caput aqua madidum, ne in rugas præ ficcitate contrahatur, ad nos allatum est Londinum, una cum figura piscem referente naturaliter, mense Maio ejusdem anni. Vidimus & contrectavimus, depingique curavimus, addito reliquo corpore ex figura ad vivum efformata. Moribus esse implacidis retulit is qui spectandum proposuit, & sine intestinis, natura uno contenta stomacho, sineque excrementi foramine; quod rarum est, si verum est.

Atque hæc quidem de piscibus; jam ad stirpes transibo. Quæ quia paucae sunt, longum negotium non facessent. Neque enim de omnibus, sed de iis quas ad te (mi Gesnere) dedimus, scribere proposuimus.

De

De Scapo granorum paradisi.

SCapus granorum paradisi instar scapi <sup>De stirpi-
bus.</sup> est papaveris, nisi quòd in summo conclusus est, quòdque major eo est, Pyri videlicet mediocris magnitudine, colore dactyli, apice a cætero corpore circulo quodam diviso. In eo scapo magna granorum copia est, ut in papavere, aut malo Granato.

De Palmite.

Palmites planta est radice lignosa, multo singulari furculo, & eo lignoso, absectoque in hac figura Palmitis; sed cui tamen singulo folia virescunt plura, gladiolo non absimilia, ordine propter se posita. Summa radix, cum se e terra effert, varia veluti carice, intus pallida, per extremitates ruffa vestitur, in coniformam. Omnem caricem filamenta quædam instar retis contexta ambitu suo comprehendunt. Inter carices cavus quidam ac pallidus gladiolus hinc inde latet. In eo Palmitis semen continetur. Id arboris densi figuram

refert,

refert, ramis undique milio vestitis. In Hispania nascitur, Hispanis, tenero adhuc asparago, in cibis utilis. Venerem excitare creditur, palmitesque nominatur. Apud divum Paulum Londini hujus Plantæ ramos, seu virgultas ficas, ut palmas gestant sacerdotes in festo palmarum, palmas Hierosolymitanas, seu Arabiæ desertæ appellantes.

De Pisis sponte nascentibus.

Pisa in littore nostro Britannico quod orientem solem spectat, certo quodam in loco Suffolciæ, inter Alburnum & Ortfordum oppida, faxis incidentia (mirabile dictu) nulla terra circumfusa, autumnali tempore anni 1555. sponte sua nata sunt, adeo magna copia, ut suffecerint vel milibus hominum.

De Ilice.

Ilex grandis arbor est & patula, quanta Pyrus, foliis planè Agrifolii, mari aculeatis, foeminæ sine aculeis. Glandem fert, ut quercus, foemina. Utriusque generis

neris unam vidimus in Britannia, marem in horto Paryfino in ripa Transthamesina, foeminam in horto Regio Westmonasterii. Folium ei pingue est: Ideo semper viret. Quam ob rem Greine tre verbo Germanico nomen invenit apud nos, qui alienis quàm nostris magis delectamur. Alioqui Grene tre diceremus, quòd grene apud nos idem est quod viride apud Latinos, & greine apud Germanos. Plantam ad te, Gesnere, misimus, ut inter tua de stirpibus exprimas.

Sed hæc abunde de animalibus atque stirpibus raris ad Gesnerum cum suis iconibus, quas omnes ille expressit in libro suo de iconibus cum descriptionibus nostris nostro nomine, præterquam Tragelaphi, Buculæ cervinæ, ovis latæ caudæ, Saguinæ nostræ, Cercopithecii varii, Picæ marinæ, scapi granorum paradisi, Palmittis & Illicis, quæ ab edito libro de historia animalium, & libro de iconibus seu figuris misimus. Cercum, Delphinum, & Ceruchum, a morte ejus inter raros pisces retulimus, quòd non nisi postremis annis

annis in nostram potestatem inciderint;
alia addituri prout se nobis offerent, una
cum figuris. Hæc interim.

*Joannis Caii de rariorum animalium atque
stirpium historia libelli finis.*

JOANNIS CAII

LIBRI PRIMUS

LIBRI PRIMUS

LIBRI PRIMUS

JOANNIS

JOANNIS CAII
BRITANNI
DE
LIBRIS SUIS,
LIBER UNUS.

JOANNIS CALI
BRITANNI
JOANNIS CALI
BRITANNI

SUB LIBRIS
LIBRARIUM
memoriae et honoris
sunt omnia, et non
confiterentur. Quod
eis eius respondere
de seipso, quod
nesciebant. Item
potest eam, sed
tunc ea de re

JOANNIS CAII BRITANNI

DE

Libris propriis liber unus.

Ad Thomam Hatcherum.

SUADEBAT Annis superioribus
(mi Thoma charissime) insignis ille
vir Conradus Gesnerus, sempiterna
memoria dignus, ut quæ a me scripta es-
sent omnia, eorum ad se catalogum paucis
conscriberem. Scribebam quidem ut vo-
tis ejus responderem, sed paucis admodum
& jejune, quod causam voluntatis ejus
nesciebam. Jam tu idem poscis; & non
poscis tantum, sed etiam per postremas
tuas ea de re literas ita causam agis, ut
exigere

exigere videaris. Multas enim rationes
affers, & eloquentia tua urges graviter,
ne videar hanc gratiam amicitiae tuae sed
causae tribuere. Cum Londini sim, inter-
pellas; cum Cantabrigiae, idem facis;
nunc e propinquis, nunc e longinquis locis
ejus rei memoriam refricas, ut omnino
mirer quid in libro sit, quod tibi placeat.
Si de me loquar, ipse certe non video quid
in eo sit quod tantopere desideres. Si non
fit quod aliis tibi que displiceat, satis justa
mihi ratio est cur tibi velim satisfacere.
Et si fit, modo non lædat, aliquid tamen
voluntati tuae, & amicitiae nostrae tribu-
endum censeo; quando ita libeat, atque
quodam modo imperes. En ergo librum,
quem flagitas! in quo, quando nulla ejus
catalogi, quem ad Gesnerum scripsi, copia
mihi superest, quem ad te darem, priora
omnia repetam & retexam; quæque ab
illis temporibus, quibus illa ad Gesnerum
scripsi, commentatus sum, addam atque
assuam. Adjungam præterea occasiones
atque tempora scribendi, personarum at-
que rerum circumstantias, & quibus locis
sint

sint excusa quæ edidimus. Exprimam & nomina librorum quos scripsimus, traduximus, aut emendavimus, & argumenta magna ex parte omnia; obiterque ex occasione mentionem faciemus de controversiis anatomicorum; de morte clarissimi viri Conradi Gesneri; de Bibliothecis Italiae; deque pronuntiatione Græcæ & Latinæ linguæ ex Græcorum, Italorum, Germanorumque sententia & usu. Eum librum de libris propriis ad te inscribimus, quod ipse ejus scribendi & edendi author exististi. In quo eo ordine quoque prosequemur omnia, quo gesta sunt. Ordinem a primis annis.

Cum annum agerem alterum & vicesi-
mum, atque adhuc Cantabrigiæ in nostra
Britannia studerem, quò amicis meis gratificarer, & quid ipse possem experirer, converti quædam de Græcis in Latinam, quædam de Latina in vulgarem linguam, quæ eorum institutis, ad quos scribebam, accommodata mihi videbantur. Ad quendam enim amicum meum, Nicephori Callisti Zanthopuli Græci libellum (in
quo

Versiones.

quo explicat quemadmodum quis orando etiam confiteatur) ex Græcis in Latinum converti. Ad aulicum item, Chrysostomi de modo orandi Deum libellum; quod non ita multus esse in oratione visus est. Erasmi etiam de vera theologia librum traxi in compendium alteri, qui sacrae scripturae lectionis studiosus, non tamen quibus limitibus legendi aut intelligendi modum circumscriberet, nec rationem tuto inveniret, scivit. Cœpit enim per ea tempora nova de religione persuasio istic in Anglia pullulare. Demum, Erasmi paraphrasim in Epistolam sancti Judæ converti alteri amico, cui studium fuit ejus epistolæ. Hæc juvenis scripsi.

*Commentarii in
lib. Frammigami,*

Post annos sex quam hæc gesta sunt, moriebatur Norwici anno Domini 1537. 29. die Septemb. annos natus 25, menses 7, dies 6, familiaris noster Gulielmus Frammigamus, concivis noster, eisdem scholis Nordovici, quibus nos, ab ineunte ætate doctus. Erat is homo tenacissimæ memoriæ, fœcundi ingenii, infinitæ lectionis, indefatigati laboris atque diligentia, in

in aula Penbrochiana Cantabrigiæ per adolescentiam educatus, per juventutem in Collegium Reginale collega ascitus; professione Philosophus, gradu artium magister, quem alii artium doctorem nominant; blandæ semper eloquentiæ juvenis, nihil non sciens quod ad liberales scientias pertinebat (maximè Musicam & Rhetoricam, in quibus erat insignis) nihil quod ad Poëtas, Historicos, atque etiam Theologos (in utraque lingua Græca & Latina doctus) faciebat. Is moriens libros suos, quos per ætatem scripserat, nobis commendavit. Scripsit autem octo. Ex quibus duos soluta oratione, eleganti stylo, de continentia scripsit; in quibus lupanaria, venerisque mancipia gravibus verbis persequitur; usque adeo, ut ne Poëtas quidem, amoris professores, admittat; libidinem condemnat, vitæ puritatem commendat; illius pœnas, hujus præmia proponit. Cæteros libros scripsit oratione ligata, sed vario argumento. Etenim de consolatione ad Æmilianum cæcum scripsit librum unum versu Hexametro & Pentametro; quo se

consolabatur adversus infirmitatem oculorum, quam ex immodico studio Cantabrigiæ contraxerat; exponens quæ commoda per cæcitatem consequimur, quæ animi incommoda per eam devitamus. Post hunc quartus, Laurentius sequitur, in quo divi Laurentii martyrium heroico carmine describit, hoc argumento, ut ipsius hæc carmina docent.

*Illius aggestis exusta mapalia tædis,
Artificisque dolos Decii, juvenesque furentes
Insidiis canimus; fuerit quæ gloria nostro;
Tum quibus infælix Mezentius occubuit umbris.*

Quintus est, ἐκπύρωσις, seu incendium Sodomorum cœlesti igne, ob nefanda scelera & obscœnam libidinem atque turpitudinem, versu item heroico. Sextus, Idololatra, in quo notat carmine Choriambico gliconio eos, qui ætate sua veri numinis honorem ad tristia idola transtulerunt; hocquæ non ex sacræ scripturæ arcanis & sententia solum, sed ex Poetarum etiam magis. Gulosos enim ventres colere

lere deos tradit; bibaces Bacchum; pug-
naces Martem; libidinosos Venerem;
avarosque Plutonem; ad eum modum
perstringens singulos prophanos deos atque
gentilitios, eosque affirmans ut deos colere
& venerari humanum genus, a vero Deo vi-
tiorum multitudine declinans & deficiens.

Septimum, *Αρετήν*, hoc est virtutem,
Græca voce nominavit. Ubi tradit virtu-
tis vim & potestatem ad bonam vitam
omnia posse, nulla adversa virtutem de
sede deturbare, virtutem perpetuam esse
nec finem habituram; nullis incendiis con-
sumi, nullis catenis contineri, nullo im-
perio domari, nullo hoste lædi, justitiam
conservare, venerem pellere, temulentiam
fugare, cætera vitia trudere, ejusque se-
dem in cœlis esse.

Octavus, Epigrammatum est; vario ar-
gumento atque carmine scriptus, in duos
ad nos libros divisus, quorum argumenta
retexere longum esset. In hos omnes li-
bros nos etiamnum juvenes scripsimus
scholia atque commentarios; tum quòd
obscuriores erant illi, nisi doctis, propter

Poetarum fabulas, voces & sententias, stellarum, temporum atque regionum circumscriptiones, hemistichia, allusiones & antonomasias, rerum, scientiarum, argumentorumque varietates & figuras; tum quòd mihi semper fuit gratissimum etiam a juventute, veluti sub aspectum ponere, quantum in literis humanioribus per ea tempora, quantumque in aliis scientiis per insequentia profecerim. Sed hi Commentarii, & illi libri postquam in Italiam profectus sum, apud eos periire, apud quos in Anglia reliqueram, sine ulla spe recuperandi, etsi rediens diligenter inquisiveram, usque in præsentem annum Domini 1570, quo hæc scripseram. Mense autem Aprili cum in mensa Reverendissimi Matthæi Cantuariensis Archiepiscopi de libris illis sermo esset, Reverendus Edmundus Rossensis episcopus unà accumbens, apud se in Bibliotheca sua superesse, eosque impressos, quantum memoria suppetebat, asseruit, pollicitusque est cum primo otio se daturum. Sed ut nondum accepimus, ita nondum excusimus.

Insti-

Instituimus etiam historiam Nordovicenſis noſtræ civitatis in Britannia orientali, cujus Cornelius Tacitus & Antoninus Auguſtus, antiqui ſcriptores, ille ſub Nordovici nomine, hic ſub Ventæ appellatione faciunt mentionem, decrevimuſque perſequi. Sed varia ſtudia, quibus diſtrahebamur in publicum & privatum uſum, progreſſum exitumque denegârunt; reliquo apparatu indigeſto apud nos adhuc extante. De futuro nihil auſim polliceri; ſed ſi fata volent, & otium dabitur, inceptum forſan proſequemur; ſi non ad exitum, ſaltem quoad poterimus. Quod ſi non poterimus, ſaltem guſtum ejus rei aliis dabimus in libro noſtro, quem de antiquis Britanniæ urbibus ſcripſimus. Interim fatius eſſe ducimus de ea nihil dicere quam pauca ſcribere.

Atque hi primi noſtri libri ſunt. Secundos anno Domini 1542. exercitii noſtri cauſa juvenes adhuc in Italia luſimus, eoſque duos, quos de medendi methodo ex ſententia Galeni & Jo. Baptiſtæ Montani (præceptoris noſtri in medicina) inſcrip-

*Hiſtoria
urbis Nor-
dovici.*

*Methodus
medendi.*

simus; quòd in eis libris conscribendis sequuti sumus ductum eorum virorum; ut Galenus atque Celsus Hippocratis, Oribasius atque Paulus Galeni, & Virgilius Homeri (quod Macrobius collatis locis luculenter docet) ut est nemo qui aliquem imitandum sibi non proponat; non penna tamen transcribentes singula, sed ratione subducetes universa, rerum, verborumque sanguinem & medullam, tanquam e testa nucleum eximentes, omniaque postea nostro modo explicantes paraphrasticòs. Etenim artificium tantum sequuti sumus atque sensum ex sententia, non sermonem simplicem & inconditum, non verba & sententias dissipatas ut est ipse prolocutus, etsi perdoctè quidem ille omnia. Verba expendimus non numeravimus. Is id facillimè intelliget, qui homo candidus & ingenuus utramque methodum & nostram & Montani (quæ hodie inter ejus opera seorsum extat, nec tum composita fuit) diligenter legerit, & materiem, ordinem, stylum & scribendi rationem diligentius expenderit. Quòd si quando alienis

nis rivulis hortulos nostros irrigavimus, (ut se fecisse gloriatur Cicero) ob id non erunt nostri hortuli? Alioqui, ne Galeni quidem erunt libri quos ex Hippocratis sententia scripsit, qui multi sunt; nec tres illi de motu pulmonis & thoracis, quos Pelopis præceptoris sui documenta continere dicit; nec unus ille de medicinali experientia, quem ex sententia Pelopis & Philippi Empirici vel sua confessione scripserat. Etenim libro de libris suis ait, Pelopem cum Philippo Empirico disputasse, Pelope medicinam sola experientia consistere non posse defendente, Philippo posse; seseque, cum utriusque rationes hinc inde habitas excepisset, atque in ordinem redegisset, exercitamentum quoddam sibi ex eis conscripsisse. Sed nec Epicuri libri erunt, quos ex Democriti fontibus hausisse Epicurum Marcus Tullius tradidit. Nec Marci Ciceronis liber ille de universitate, quem magna ex parte ex Platonis Timæo sustulit; nec officiorum illi, in quibus multum se Panætium secutum lib. 2. profitetur, nec ejus alia multa, quæ ex

*Lib. de
nat. de-
orum 1.*

Xenophonte ad verbum penè decerpserit. Quantum tamen eorum flosculis suos hortos vernari gestiat & exultet, tanquam in re bene gesta, norunt qui legerunt. Nec propterea omittendum quantopere ad Atticum superbiat, quod Isocratis myrothecium in libros suos consumpserit. Imo neque Theophili Protospatarii de constitutione humani corporis opus in quinque lib. dispartitum, Theophili erit, cum nihil aliud quàm epitome Galeni librorum de usu partium sunt. Nec Plauti aut Terentii comœdiæ erunt, quas ex Menandro & Apollodoro magna ex parte transfulerunt. Nec Pythagoræ, quæ a Zora Assyrio traxisse eum Alexander Polyhistor refert. Nec Homeri Poëma, quòd ex Sibylla Delphica (quæ de bello Trojano ante vaticinata est quàm evenit) versus complurimos operi suo interseruisse eum Bocchus manifestat. Nec Plinii naturalis historia, quòd in libro 16. ejusdem operis, multa ex Boccho (ut fatetur ipse) transtulit. Nec Livii 21. liber, quòd ex tertio Polybii ad verbum penè traductus esse videatur :

deatur. Nec Planudis multa, quæ Cato-
nis sunt; nec Erasmi (ut ad recentiores
veniam) apophthegmata, quæ ex Plutar-
cho, Athenæo, Xenophonte, & aliis con-
gesta sunt. Quid multa, ne Cratonis qui-
dem illa Methodus Therapeutica erit,
quam ex sententia Galeni & Montani se-
scripsisse ait; usque adeo nemo est qui per
omnia sapit, qui omni ex parte ita sibi
confidat soli, ut non sit opus Theseo; ne-
mo qui ex se ad omnia sufficiat. Etiam
Jupiter accersivit Titanas in auxilium.
Multo certè minus anatomica Oribasii
erunt, quæ Oribasii nomine circumferun-
tur; cum ea ex Galeno ad verbum ferè
transcripta sunt. Etenim non ex senten-
tia tantum Galeni, ut nos, sua scripsit,
sed universa penè ad verbum transumpsit.
Nam primæ partis omnia ex administra-
tionibus anatomicis Galeni sublegit; cæ-
tera pars, universum prope librum de
ossibus, universam musculorum & nervo-
rum dissectionem Galeni continet; ut eos,
qui velint, integros propemodum inde
petant. Quo nomine tamen tantum abest

*Anatom.
musculo-
rum &
nervorum
Galen.*

ut non putem esse suos (cum sua ex Galeno anatomica esse dicat) ut existimem eum magnam gratiam inivisse apud omnes, qui eos nobis conservavit, quos & tempus & negligentia nobis hactenus sustulerunt. Qua de causa decretum est, duos eos libros de muscutorum nervorumque dissectione, cum primo otio seorsum edere. Et quanquam Montano tanquam præceptori meo, a quo multa didici, multum tribuam; nolim tamen ejus causa Galeno (ejus præceptori, cui acceptam tulit nobis audientibus omnem methodum) nobisque factam injuriam. Nam ut plura a Galeno quàm a Montano accepta sunt, ita quædam ex nostra officina (ut de me modestius loquar) certè promanârunt. Quæ si quis qui est, aut fuit, aut est futurus nobis tollat, magnam certè nobis factam injuriam non injustè clamatibimus; multoque magis, quòd ex eorum sententia magna ex parte scripta ingenuè confessi sumus, & nostras etiam commentationes eorum nominibus attribuimus. Hoc qui nescit, libros eos per Hiero. Frob. & Nicol.

col. Episc. Romana litera Basileæ anno Domini 1544, mense Maio primò excusos legat. Sed interim ex accidenti id accedit nostris libris de medendi methodo gratiæ, quod Galenum & Montanum spirare videantur, ne degenerasse videamur. Hi libri duo universalem tantum methodum continent. Quam ad exercitium particulare, & privatam medendi rationem perductam cernes in libris nostris duobus de Ephemera Britannica; qui tibi methodi velut instar & exemplum erunt singulare, si ex methodo mederi ægris studeas, ut certè debes. Qui autem Epitomas rerumque summas, atque capita rerum in breves summas digesta, methodos vocant (ut Leonardus Fuchsius in Epistola ad Fabricium ante librum suum, quem compendium medicinæ rectè, methodum non rectè, nominavit) quid sit methodus non videntur mihi intelligere, ut eorum pace dixerim.

Eodem tempore conscripsimus commentarios etiam in Galeni libros Græcos *In anatomica Galeni comment.* περί ἐγχειρήσεων ἀνατομικῶν qui extant novem,

ven, καὶ τὰς περὶ μυῶν κινήσεως duos, quos eadem opera in Italia castigavimus ad vetustum quendam librum, cujus mihi copiam fecit vir clarissimus Lazarus Bonamicus per ea tempora humaniorum literarum Græcæ & Latinæ linguæ Patavii professor publicus. Illi libro ad castigationem accesserunt notæ quædam Græcæ, sed eæ paucæ, ex vetusto libro Græco apud Juntas, per Augustinum Gadaldinum, hominem certè commodum & literatum, & præli Juntani præfectum eo tempore, transumptæ, atque ad Andræam Vesalium (qui eadem communique mecum domo usus est Patavii, nempe casa de gli valli, seu ut Patavini loquuntur ca valle, appresso al Ponte della paglia, ad octo menses, quo tempore libros suos de fabrica humani corporis scripsit & depinxit) in hoc transmissæ, ut ex eis Galeni libros anatomicos Latinos castigaret. Honesta enim æmulatio illis diebus intercessit inter Antonium Juntam, Augustinum Richum, & Victorem Trincavellium, de castigationi omnium Galeni operum editione Latina.

Sed

Sed eæ notæ cum parum & Vesalio & mihi profuerunt, (erant enim maxima ex parte falsæ omnes) occasionem dederunt diligentius alia exemplaria inquirendi. Inquirendo autem inveni aliud exemplar Bessarionis Græcum in Bibliotheca sancti Marci Venetiis, quod aliquot etiam locis juvit. Castigatis igitur novem illis qui ^{*Quæ Basi-*} ^{*leæ excusa.*} supersunt Galeni libris anatomicis, paratisque in eos commentariis, in Angliam revertens, obiter excudendos curavi Basileæ apud Hiero. Frob. & Nicol. Episcop. anno Domini 1544, una cum libris Galeni integris *περὶ ἀντεμβαλλομένων*, cujus bonam partem Paulus Ægineta in suum usum converterat; unaque cum magna parte libri septimi Galeni de usu partium Græca; libro item primo *περὶ τῶν Ἱπποκράτους καὶ Πλάτωνος δογμάτων* Græco cum translatione ejusdem nostra Latina; libro Galeni de comate Græco; & libro Hippocratis *περὶ φαρμάκων* Græco, non ante inventis neque excusis. In fine libri *περὶ φαρμάκων* abundabat id quod Paulus Cras-
sus, ex præceptoribus nostris in medicina

unus,

unus, quintum caput fecit. Id nos quod huc nihil pertinebat, atque ex lib. Hippocratis *περὶ ὑπάρχουσας ἰατρικῆς* ad verbum desumptum fit, a studioso quopiam credo, qui multa in unum codicem congefferat, consulto negleximus, & omnino secludendum censuimus, ut qui velit, ex suo loco petat. Postquam in Britanniam venerim, nactus sum aliud exemplar, *περὶ ἐγχειρήσεων ἀνατομικῶν* Joannis Clementis Angli, probi viri & singularis medici, & alterum Thomæ Linacri, hominis præcellentis judicii, qui inter multa præclara opera Collegium Medicorum Londini anno Domini 1520. instituit, cujus nos Annales a Collegio condito scripsimus, & ad annum Domini 1565. ultimum præfidentiae nostræ annum produximus. Præfuimus autem annos septem, quousque per ædificationem collegii nostri Cantabrigiæ licuit; quod inchoatum anno 1565. absolutum est anno 1570. Scripsimus etiam Annales Collegii Govevilli Cantabrigiæ ab ipsis primordiis ad annum præsentem 1570. cujus argumentum leges in historia nostra Cantabrigiensis

*Jo. Cle-
mens. Tho.
Linacrus.*

brigienfis Academiæ. Sed has historias in privatum utriusque collegii usum tantum scripsimus. Exemplaria Linacri & Clementis in publicum usum conquisivimus. Ex quibus multa nostris castigatis addidimus in aliam editionem, quam una cum libris Galeni *περὶ χρείας μορίων* Græcis per nos emendatis meditatus sum. Id eo studiosius fecimus, quòd opus illud Galeni omnis generis hominibus necessarium & conducibile visum est. Medicis quidem & Chirurgis, ut cognita ex his humana constitutione, quemadmodum his ferro, illis medicamento utendum sit, uti secundo nostro libello de medendi methodo diximus, scire possint. Philosophis verò, quibus naturæ studium est, ut hominis naturam, & naturæ in eo miraculum admirari discant. Cæteris omnibus, ut seipsos noscant; quo non est alia jucundior contemplatio. Etenim tum seipsum quis probè noscet, cum quas partes habeat, & eas quo modo constitutas atque inter se compositas noverit. Tantum id vehementer dolet, nemini adhuc visos
(quod

(quod intelligam) ex multis annis reliquos
 ejus operis Galeni libros. Magnam ana-
 tomicôn partem aliquando apud Antoni-
 um quendam Vicecomitem fuisse (in Italia
 credo) Ambrosius Calepinus in dictione
 medicina confitetur; ea videlicet editione,
 quæ Hagenoæ fuit anno Domini 1526.
 Auximus & commentarios nostros in eos-
 dem, in quibus, inter alia, de ginglimo
 diximus, quòd aliena figura novi anatomi-
 ci expresserunt; de intercepto cerebri dis-
 tinguenta non gestante, quòd locus iste
 lib. 9. Gal. anatom. depravata emendati-
 one Vesalii legitur; & de musculo Del-
 toeide, ἀγκυλῆςque nodo, ut loci intelli-
 gantur. Diximus etiam non esse decem
 abdominis musculos (ut hi existimant,
 qui ex sola περιγραφή musculos æstimant;
 & exiguos illos ad finem inferiorem recto-
 rum musculorum appendices, duos statu-
 unt) sed octo tantum cum Galeno & his
 qui numerum ex usu officioque constitu-
 unt; esseque rectos musculos (de quibus
 omnis controversia est) tantum duos. Sed
 hæc in summa diximus, causas non adjeci-
 mus.

*Abdominis
 musculi
 octo tan-
 tum.*

mus. Eas hic proferemus innixi Galeni fundamentis. Unumquemque igitur musciculum ex osse oriri & in os inferi, cum Galeno dicimus. Id ideo est, quia trahit movetque ossa, præcipua membrorum organa & fulcimenta. Neque enim caro ut moveatur largita est (id tamen per accidens ad motum ossis cui adhæret patitur) sed ut motus sit instrumentum, membraque moveat, sic ut in statuis chordulæ. Nam passiva pars os est, activa caro, quæ a motu nomen habet musculi, quasi movisculum diceres. Etsi non me fallit apud Græcos musciculum appellari *μῦν*, a figura muris, cui est simillimus, si pellem detrahas atque pedes. Attrahere movereque nihil potest, quod non utroque suo fine in aliquo firmetur, re videlicet ad quam attractio fit, & re attracta; illa ut stabiliatur, hac ut apprehendat aut adhæreat. Sic enim in membris fit attractio, ut cum homines per communem funem trahendo aut aliud quid, aut seipsos trahere certant, altero trahente, altero resistente. Etenim utrisque necessum est ut

L

funis

funis aut alligetur, aut ab utrisque tenaciter apprehendatur. Quod dum fit, violenterque trahunt, ut in hominibus infirmiore firmior quo velit ducit, sic in rebus pars tracta sequitur, difficulter si gravis, facilè si levis fuerit; neque secus attractio potest fieri. Jam vero si musculus firmari in aliquo osse (non uno dico sed diverso) utroque suo fine necessum habet ut moveat, ortu videlicet & insertione, ut veteres anatomici recte docuerunt, nec carunculæ illæ musculi erunt, quòd in os non inferuntur, & duos tantum rectos musculos esse consequi par est, quòd uterque rectorum altero suo fine in osse pectoris, altero in osse pubis, tantum confirmatur. Unde consequitur, si musculi recti numero essent quatuor, quatuor quoque essent ossa diversa quibus alligentur. Quod cum verum non sit (siquidem inter os xiphoeides & os pubis nullum intermedium os est sed abdomen solum) nec verum esse potest quatuor esse rectos musculos, sed duos tantum, utrinque nempe unum. Verum si dixeris exiguos illos

*Carunculæ
ad radices
rektorum
non sunt
musculi.*

illos quos vocant musculos id officii habere in movendo, quod in gravioris campanæ motu habent chordæ appendices, quæ principali chordæ annectuntur, nempe ut subsidiaria instrumenta ad motum sint, negarem & id quoque, tum quòd non firmis nervositatibus, sed infirmis *διαφύσεσι*, non ossibus rigidis hinc inde, sed sequacibus carnibus altero suo fine adhæreant. Ut non addam eodem motu non movere eos (si moverent) quo recti, sed adverso. Nam rectorum musculorum motus & attractio non est ad inferna, sed superna, capitibus sublimè in pectore constitutis; caruncularum contra. Quo posito, axioma est anatomicum, unumquemque trahere ad suum principium. Nisi causæ defendendæ gratia cogaris dicere, rectos musculos a pube, non pectoris ossi, ortum habere, contra quam omnes hactenus veteres anatomici, in humani corporis sectione scientissimi, prodiderunt. Alioqui non est quamobrem velis eorum capita in osse pubis collocare. Ut deorsum moveatur pectus forsan. At id, etiam

*Recti non
a pube or-
tum ha-
bent.*

citra musculos detrahentes, relaxatis adversis musculis, sua gravitate pectus facit. Ut autem attollantur infernæ corporis partes circa pubem, quæ sua gravitate in altum ferri renituntur, musculorum vi opus est vel maximè. Hinc eorum capita in summo posita sunt. Et quamvis sua natura non movetur os pubis ut in articulo suo, movetur tamen flexu alieno, spinæ videlicet, ut in actibus venereis similibusque motibus facile est videre. Nec si non moveatur os pubis, ob id sequeretur ut caput musculi in eo, tendo in pectore ad istius motum sit constitutus; cum eadem opera dici posset pectus quoque non moveri, cum & costarum radices transversis processibus vertebrarum firmiter alligentur, sic ut moveri sua natura nullo modo queant singula, universa tamen queunt ex accidenti, ad flexum nempe spinæ, & propter gravitatem suam atque partium superiorum, & musculorum erigentium & extendentium remissionem. Nec nisi præter naturæ ordinem rationisque ductum capita musculorum in imo collocabis,
cum

cum musculi omnes, qui recta deorsum feruntur, ortum a superioribus habeant. Nam ut a summis ordiar, qui maxillas movent, ortum habent in capite; qui brachium, in humero; qui cubitum, in brachio; & qui manum, in cubito. Crura item qui movent, in coxa; qui tibias, in crure; qui pedes in tibiis; idque bona ratione. Nam cum omnis motus ad superna violentus est propter gravitatem partium, musculorum ministerio ad motum opus habet. Qui nisi sublimiori loco positi fuerint, membra in sublime attollere certè nequeunt. Contra, ad inferna motus sua cujusque partis gravitas (nisi adversorum musculorum intentio obest) satis facit, nisi cum violentia opus est. Nec si obliquas fibras habeant carunculæ illæ, ob id sunt musculi (nam inter cubitum & radium ad carpum caro est transversis fibris, quæ tamen non est musculus) sed si musculi essent, ob id obliquo motu moverent. Nam obliquitas non facit ut moveant, sed ut obliquè moveant si moverent. Movere autem non puto, sed in-

*De incisuris
rectorum
musculorum.*

fulcire & replere (ut facit caro quam inter cubitum & radium ad carpum dixi positam) καὶ φερεῖν judico. Subest enim recti muscoli tendo, qui per compressiones læderetur, nisi incumbens caro velut pulvinus quidam arceret injuriam. Sed quid istas nugas serio confector? quas Galenus vix dignatus est attingere. Quid de incisuris rectorum musculorum dicam, atque eorum usum explicem? cum Galeno visum est eas, idque genus minuta, silentio præterire, necessaria tantum persequi. Quod ex eo scire licet, quòd in fine libri sui de ossibus ad Tyrones, profiteatur se consultò de osse cordis, laryngis, & naris, de sesamoide, atque id genus exilibus sermonem non facturum, postquam ea quæ cognitu necessaria sunt explicasset. Addit & rationem; ἡ ἀνάγκη νῦν λέγεσθαι, inquit; docens sibi consilium esse necessaria tantum tradere & confectari, exigua & levis momenti omnia præterire. Quod certè justa Galeni excusatio esse potest, atque ab omni ignorantia negligentiaque hominem liberare. Hæc si scissent qui tantopere

tantopere Galenum reprehendunt, cessarent a maledictis. Quibus si invenienda essent omnia quæ Galenus invenerat, & necessaria confectanda omnia quæ est ille confectatus sine Theseo atque duce, utique æquiores essent omnes, Galenoque magis parcerent, nec tam acriter hominem dentato calamo & linguæ virulentia iniquius perstringerent. At cum præter minuta quædam nihil est ab eo relictum, & omnia quæ habent novi isti authores necessaria, ab uno Galeno acceperint, eademque repetendo alio stylo atque ordine ut sua reddiderint, ac præterea ex sua observatione quasdam meras, propè dixi, nugas, quas aut Galenus neglexerat vel contempserat, aut inepta sua incisione sibi ipsi fecerant, annotarunt, mirum quas novitates quidam se repperisse dicant, & quantas tragædias in Galenum excitent, tanquam si pro aris ac focis res esset, atque ex sua officina omnia prodirent, nec tamen inter se eisdem de rebus satis conveniunt, nec usus explicant, sed tantum quid non sint in multis edocent. Dili-

*Incisura-
rum usus.*

magis

gentiam quidem laudo, sed innoxiam, sed
 sine reprehensione tanti viri, quantum nec
 orbis a morte ejus habuit, nec in medicina
 in futurum habiturus est; quem & sæcu-
 lum prius propemodum adoravit, ut suo
 testimonio Eusebius comprobat, & nos
 ambabus ulnis propter accepta literarum
 monumenta complecti debeamus; multo
 impares futuri, si justo examine, nihil in-
 dulgentes nostris affectibus, libraremus
 universa. Sed acerba res juvenus, acerba
 temeritas amorque fui. Illud tamen de
 incisuris breviter dicam, eas a natura cre-
 atas non ad rectorum numerum, sed ad
 eorum robur & firmitudinem. Nam si
 natura divisisset ad numerum, singulos ad
 ortum & insertionem ossi affixisset, qua
 ratione a nobis dictum prius est, ut singu-
 li, cum movendum os sit, suum quisque
 officium faceret. Cæterum cum ortus
 tantum unus & insertio una sit in uno
 musculo recto, incisuræ plures musculos
 plures non faciunt (non enim omnis divisio
 facit musculum) firmiores tamen faciunt.
 Etenim per nervositates intertextas carnis
 partes

partes (molles quidem illæ & infirmæ) breviores factæ longitudinis infirmitati facile succurrunt. Plures enim breves uno longo tenaciores sunt, & rumpendi periculo minus obnoxii; ut & brevis funis longo est torosior atque continentior. Ad hæc incisuræ ad commodum motum decusque membri in movendo faciunt. Nam si sine incisura continuus esset musculus, ut est ille cursoris in femore, per movendi officia præter modum & decorum venter nimium intumesceret, & rumpendi periculo non vacaret, quod semper natura refugit. Nam moles impedit officium, species offendit oculum; & intendendo præsto semper noxa est, quod in illò cursoris evenisse musculo in anatomicis author est Galenus. Recisis autem & in plures brevioresque partes reductis musculis, singulæ intumescunt modicè, distributo jam majori unius modo in plurium modulos. Quo modo, & officio consultum est, & decori satisfactum. Admonuimus etiam lectorem in eis commentariis seu annotationibus quorundam Galeni locorum in

*Castigati-
ones.*

Anatomicis, quos Vesalius corruerat, cum illi eorum castigandi provinciam Antonius Junta typographus Venetus commiserat. Inter quos unus est libro anatomicôn 9. pagina 335. de intercepto cerebri. Addidimus & veram effigiem ginglymi ad Galeni sensum pag. 299. quem Vesalius ante expressit in prima editione libri sui anno Domini 1543. pagina 14, longè aliena, & plane dissimili, quòd in ea mutuus ferri ingressus non fit, ut est in ginglymo ossium humani corporis.

Plures Hepatis fibrae.

In eisdem commentariis, de fibris etiam hepatis (quas *λόγες* Græci dicunt) pauca verba fecimus, quòd & tum temporis, ut & hodie quoque contra Galenum de fibrarum numero orta disputatio est. Etenim authores novi nullas aut duas tantum esse hepatis fibras autumant, veteres duos, tres, aut quatuor, plures aut pauciores, prout majora minorave sunt jecinora, esse scribunt. Graviores atque doctiores his fidem adhibent, leviores & ignari illis. Omnis error est in non intellectis fibris. Si epim qui fibras nullas esse

esse tradunt, nullas incisiones esse dicent
quæ lobos faciunt, sensum negant. Ete-
nim divisum hepar est in duas magnas
partes, qua parte umbilici vena in hepar
intromittitur. Dividitur etiam in cavitate
sua quibusdam incisuris, quarum *παρέγ-
χυμα* medium affurgit in fibras (etsi non
grandes & absolutas magna ex parte a re-
liqua hepatis substantia, ut in pulmone)
quas Græci *λέβες* nominant. Eas ali-
quando plures, aliquando pauciores esse,
lib. anatomicôn 2. Herophilus (qui sex-
centos homines secuit ut scribit Tertulli-
anus lib. de anima) & lib. anatomicôn
sexto Galenus, magna ex parte, non semper,
tradunt. Hippocrates libro suo *περὶ ἀνάτο-
μῆς*, quinque esse universas scribit, *ἥπατος*
(inquit) *πέντε λοβοί, ἐπὶ δὲ τῷ τετραγῶνι λοβὸς*
ἐπικεῖται ἡ χολή. Hoc est, Hepatis fibræ
quinque sunt, quarum quartæ incumbit
fel. Ex quo fellis loco & indicio facile
intelligitur, de quibus fibris Hippocrates
loquitur. Quod sanè ignorârunt, qui fi-
bras negant. At de quibus ille, de eis-
dem Galenus & Herophilus. Sed hæc de
nugis

*Commen-
tariis in
lib. Gal.
de sanitate
tuenda.*

H. Knolles.

nugis in Galenum commentis. Redeo ad anatomica; in quibus nostram castigandi operam cum ex eo profuisse deprehendimus, quòd passim per hominum manus versabantur libri; quòdque honestissimus Typographus Gulielmus Rouillius Lugdunensis ad nostros Græcos suos Latinos castigaverat, ex nostris commentariis annotationes multas ad verbum penè in suas transfuderat, & anno Domini 1551. Lugduni parvo volumine typis excuserat, visum nobis fuit etiam Galeni librum τῶν ὑγιεινῶν Græcum castigare, & anno Domini 1549. sine commentariis primò in communem usum per Joannem Oporinum edere. Nam licet operam meam ipse parvi faciebam, aliorum tamen judiciis ita sustentabatur, ut ejus me duci pœnitentia oportere non existimarem. Itaque auxerunt aliorum studia nostrum laborem, nec in eo me delassari sinebam, in quo alios tam propensos esse animadvertēbam. Hujus τῶν ὑγιεινῶν castigandi occasio hæc fuit. Henricus Knollus Anglus, homo familiarissimus, & mihi omnibus rebus

conjunctus, cum unà essemus Patavii, ut sibi Galeni libros τῶν ὑγιεινῶν Græcos prælegerem, levi opera pro amicitia nostra obtinebat. Cui ut castigationem librum facerem, omnem quo modo potui diligentiam adhibebam. Is autem, ut humanus homo erat, quod ego mane prælegebam ei, id ille (quò firmarentur omnia magis in memoria quæ audiverat) prælegebat Italis a meridie, summa certè omnium gratia. Ita homini illi humanioribus studiis inclinato cum utcunque satisfecissem, mihi tamen ipsi medicinæ studioso nondum satisfeceram. Mendis enim scatebant omnia. Quocirca conquisitis undique exemplaribus manuscriptis non solum Italicis, sed & Anglicis quoque cum reverte-
ram (ex quibus duo porrexerunt Joannes Clemens & Georgius Owenus clariss. me- *Jo. Cle-
mens.
G. Owen.* dici) studuimus emendare, quoad ejus fieri potuit, diligenter omnia. Et quoniam priora in alios libros commentaria placuisse & juvisse usu intellexeram (observabam enim multos se demisisse ad eorum lectionem) etiam istos commentariis illustrare

*Thraſy-
bulus.*

*De parva
ſphæra.*

*Lib. Gal.
περί χυ-
μῶν.*

*Doctæ fa-
miliæ.*

luſtrare non detractabam operam. Erant enim neceſſaria propter verborum atque rerum commutationem, diligentumque lectorum admonitionem. Perfectos igitur jam tandem libros, & aſcriptos commentarios, Joanni Oporino Baſilienſi typographo imprimendos dedi anno Domini 1563. additis Galeni libris ad Thraſybulum, & de parva ſphæra Græcis, & eis per me quoque caſtigatis, quòd ad idem argumentum pertinere omnes videbantur. His annotationes quoque adjecimus in ſingulos libros, quòd quædam illuſtranda erant, quædam admonendus lector fuerat, quorundam ratio reddenda fuit. Adjunximus etiam Galeni librum Græcum περὶ χυμῶν, quem aliquot in locis emendaveram. Præfiximus epiſtolam ad dominam Annam, illuſtris viri domini Nicolai Bacon, magni ſigilli Angliæ cuſtodis uxorem, ſceminam Græcè & Latinè doctiſſimam, Cocinæ familiæ literatiſſimæ ſobolem, cujus familiæ & mares & ſceminæ omnes conferri poſſunt hodie cum laudatiſſima illa Thomæ Mori familia quæ olim fuit: cujus

cujus etiam fecimus mentionem, non omiſſa recordatione literarum eruditiffimæ nuper reginæ noſtræ *MARIÆ*, & præſentis *ELIZABETHÆ*; clarique *Mildredæ Cecilii*, *Margaretæque Joannis Clementis* conjugis, & *Gulielmi Roperi* uxoris *Margaretæ*, aliarumque ſcæminarum illuſtrium tum noſtræ memoriæ, tum ſuperiorum temporum in Britannia. Unà cum his ſuſcepit Oporinus ille excudenda & ſibi & multis deſiderata diu Joannis Claymondi eruditiffimi viri ſcholia in omnes *Caii Plinii* naturalis hiſtoriæ libros, præterquam in primos duos, quæ a morte ejus perierunt, quæque impetraveram a præfecto & collegis Collegii Corporis Chriſti Oxoniæ (cui vivens præfuit Claymondus) in gratiam ejusdem Joannis Oporini, qui per multas ſuas literas abs me efflagitaverat. Sed non ſatis ſcio quo conſilio editionem prorogavit. Etenim nec eos adhuc, nec Claymondi libros excudit vir ille, etſi in hoc aut reſtitutionem non ſolum per epiſtolas meas, ſed per amicos etiam tum alios, tum excellentem virum dominum Chriſto-

Jo. Clay-
mondi li-
bri apud
Oporinum.

Chriſtoſerus
Mounce.

ferum Mounthe Juris utriusque Doctorem, & serenissimis Angliæ principibus apud Argentoratenses jam diu oratorem singularem, & Joannem Gylpinum humanissimum virum sæpius sollicitaveram; five quòd egestas oberat, five quòd illud humanum illi inerat, ut quæ non habeas desideres, quæ habeas contemnas, nescio. Itaque id nunc revererer, ne eo jam mortuo veniant in discrimen libri, nisi testamenti ejus executores viros esse doctos atque probos intelligerem; quos vehementer orarem, ut aut excudant, aut salvos ad me remittant libros.

Castigationes.

Castigavimus & quosdam alios Galeni libros, ut de placitis Hippocratis & Platonis omnes; ex occasione inventi a nobis libri ejus operis primi; omnes de medendi methodo, de simplicium medicamentorum facultatibus omnes; & eos libros omnes quos Galenus *περὶ συνθέσεως Φαρμάκων* inscripsit, decem & septem libris comprehensos; quos alii dividunt, & suis numeris seorsum complectuntur. Ex quibus alios *περὶ*

Inscriptiones falsæ.

συνθέσεως Φαρμάκων κατὰ τῶν πέντε, reliquos
περὶ

περὶ συνθέσεως φαρμάκων κατὰ γένη nominarunt. Quasi distincti medicamentorum componendorum libri hi essent, & non unum omnium opus, seu ut Galenus vocat, *πραγματεία*. eo planè errore, quo librum de morborum temporibus, qui unus est, in duos dividunt, cum is quem faciunt secundum, pars tantum sit unius illius libri, in quo pertractat primò de particularibus morborum temporibus, deinde de universalibus. Idcirco inscribendus liber universus est, *περὶ τῶν ἐν ταῖς νόσοις καίρων*, & marginali nota docendum, quo loco incipiat Galenus de universalibus morborum temporibus scribere. Quod ut factum primò reor a studioso quopiam, ita sciolus aliquis ex nota fecit titulum, quod miror interpretes in utroque opere non advertisse; quemadmodum neque librum *περὶ συνθέσεως φαρμάκων* in plures libros atque titulos divulsam, & præposita esse τὰ κατὰ τόπους τῶν κατὰ γένη cum ii, qui κατὰ γένη sunt, primi sunt; insequentes, qui κατὰ τόπους inscribuntur, sic ut ultimus τῶν κατὰ γένη sit septimus liber τῶν

*Numeri li-
brorum
falsi.*

περὶ συνθέσεως Φαρμάκων· primus τῶν
κατὰ τόπους, octavus τῶν περὶ συνθέσεως
Φαρμάκων· & sic consequenter. Emen-
davimus etiam Galeni libros de locis af-
fectis, additis singulorum librorum argu-
mentis; & de differentia febrium, deque
purgantium medicamentorum potestate;
ut & libellum in quo Galenus docet, qui
purgandi sunt, quibus medicamentis, &
quo tempore. Librum item de differentia
morborum unum castigatiorem fecimus;
de morborum causis librum item unum;
de differentia symptomatum librum unum;
& de causis symptomatum libros tres; qui
omnes sic Græcè sunt impressi primo Ba-
sileæ, ut si omnes essent ejusdem operis li-
bri sex: Quasi liber de differentia mor-
borum unus, esset primus; de causis mor-
borum unus, secundus; de differentia
symptomatum unus, tertius; de causis
symptomatum primus, quartus; secundus
quintus; & tertius sextus; corruptè sane
admodum & longè aliter, quam pro Ga-
leni instituto. Sed de his latius in illo
libro nostro, quem de libris Galeni, qui
non

non extant, Græcè scripsimus; in quo & ejus operum ordinem quoque ostendemus. Atque hæc de libris Galeni Græcis emendatis. Sequuntur Latinorum libri abs me quoque castigati.

Anno enim Domini 1543. defunctus *Celsus.* publico munere prælegendi Aristotelicam disciplinam Græcè publico salario illustrium Venetorum, concurrente Realdo Columbo Cremonense, in scholis publ. apud S. Blasium Patavii (nondum enim Artistarum scholæ ad forum Boarium ex toto exstructæ, nec a jurisconsultorum scholis divisæ erant) meditabar ante reditum in Britanniam profectionem in omnem Italiam. Cum igitur eo anno, mense Julio, Patavio Florentiam atque Pisas audiendi causa clarissimum virum Matthæum Curtium, in medicina præceptorem nostrum, concesseram, Celsumque in itinere circumferebam, nactus copiam trium exemplarium manuscriptorum Florentiæ apud sanctum Laurentium in Bibliotheca publica *Bibliotheca Florentina.* illustrissimi principis Cosmi Medices, quæ omnibus literarum studiosis principis hu-

manitate atque gratia patet, diligentem navabam operam, ut meis studiis Celsum inoffensum redderem. Me certe miserebat injuriæ, quam temporum atque hominum vitio passus is est; dolebat eloquentiam tanti viri, qui merito Latinorum medicorum primus haberi debeat, corrumpi, medicinam jacere. Cui rei opem ferre cum studerem, contuli cum Florentinis tribus codicibus (quorum alter vetustissimus, reliqui recentiores erant) Celsum Lugduni excusum anno Domini 1542. quod is castigatior mihi videretur. Contuli cum Veneto item & Salingiacensi impressis. Sicubi tamen per istos dubitavimus, in consilium adhibuimus alterum Urbinatem, quem in Bibliotheca ducis Urbini (cum libris Galeni de usu partium, Aphor. Hipp. & introductione sive Medico) triduanis precibus vix tandem obtinimus; usque adeo difficilis accessus est in Bibliothecam ejus viri, sive natura ingenioque suo, sive quod paulo ante a typographo, cui librum Galeni *περὶ ἐντοπρίων* integrum commodaverat, ingrâte fuisset

*Bibliotheca
Urbina.*

fuiſſet habitus, ſive alia de cauſa, neſcio. Adhibuimus & Lazari Bonamici oratoris apud Patavinos eloquentiſſimi alterum, cum Pataviũ reverteremur; utrumque manuſcriptum. Quibus non ſufficientibus (oſcitante enim uno ſæpius & alter oſcitabat) etiam Hippocratem ipſum conſuluimus, quòd eum ita Celfus imitetur, ut Marcellus Scribonium, Virgilius Homerum, & Oribafius Galenum; ſed tam occultè, ut non facile deprehendas, niſi in Hippocrate multum ſis verſatus. Cum in Britanniam reverſus eſſem, ad alios item diligentius per otium contuli, & quæ in Italia tranſcripſi, recognovi omnia. Liberati iſtis modis variis ſcrupulis, quibus multi docti & egregii viri irretiti nec dum ſe expediverunt, variisſque dubitationibus, quæſitis quidem a multis, explicatis vero a nemine (quod ex eorum ſcriptis eſt compertum) multa emendavimus. In diſcordia tamen codicum, aut taciturnitate exemplarium per corruptiones, cum aliis ſuperius commemoratis rationibus conſequi non potuimus quod maximè concupivimus, noſtrum

*Celfus interpres
Hippocratis.*

judicium & sententiam interponere cogebamur. Sed ita tamen, ut admoneremus lectorem ejus brevi commentario, ut si commentum nostrum parum responderet, liberum cuique foret suum, aut quod velit alterius judicium pro arbitrato sequi. Discordes autem erant libri sæpissimè, & maximè recenter scripti; quòd sæpius fusi ac refusi librariorum vitio sint corrupti.

Antiqui libri Celsi.

Antiquus ille, annorum plus minus non-gentorum, integritatem majorem retinebat. Ex recentioribus alter Petri Medices erat, a patre Antonio Marii anno Domini 1427. scriptus. Alter Angeli Politiani politissimi viri fuit, ut ex ejus subscriptione manu propria intellexi, a filio Antonio Marii anno a Christo nato 1453. exaratus. Præfiximus commentariis nostris in Celsum & Scribonium præfationem de ratione styli & argumenti Celsi, de ratione ponderum & mensurarum Celsi & Scribonii, & de vera denarii Romani charactere & imagine, quam ad denarii Romani argentei nostri figuram graphice depingi & sculpi curavimus. Adhibuimus & indicem rerum

rerum omnium memorabilium plenissimum.

Celfo absoluto, venit mihi in mentem, *Scribonius*, ut Scribonium quoque, veterem medicum & scriptorem, emendarem, atque cum Cornelio componerem, quòd & is quoque corruptissimus esset, & ambo Romani scriptores atque coætanei viderentur. Etenim Celfus sub Tiberio, Scribonius & sub eodem imperatore, & sub Caligula quoque atque Claudio Cæsare floruit, cujus medicus idem fuit, quique cum eo in Britanniam transfretavit, Lunæ portu (quod primum Hetruriæ oppidum est, & usque antiquum nomen retinet) solvens. In qua nostra Britannia haud scio an Scribonius librum illum suum scripserat, quòd in compositione quadam sua dicat, se peregre fuisse, nec ideo librorum copia instructum esse. Eum autem Scribonium ad Marcel-

quæ videlicet de emplastris, de venenis & antidotis, deque Epilepsia Largus tradidit. Si quando interponendum fuit nostrum judicium, vel deficiente Marcello, vel corrupto eo, brevi id commentario annotavimus, haud alia ratione quàm quæ ante est exposita. Atque ita castigatos & conjunctos Celsum & Scribonium, & commentariis auctos, adhuc asservo, propediem, si per otium licebit, editurus; fortuna interim eligente, ut hi qui prius castigati sunt, posteriores illis τῶν ὑγιεινῶν, qui posterius, typographis traderentur.

*De Ephe-
mera Bri-
tannica.*

*R. War-
mington.*

Istis confectis, cœpit in Anglia anno salutis humanæ 1551. pullulare pestis nostra insulana, quam nos Ephemeram, seu sudorem Britannicum alio nomine vocitamus. Is quòd postea sæviret graviter, scripsimus rogante amico nostro singulari Roberto Warmyngtono, Philosopho & Jurisconsulto Londinensi cum primis docto, aliisque amicis postulantibus, de Ephe-mera Britannica ad populum Britannicum librum primò unum; festinatione potius effusum propter morbum præcipitem, &
Londini

Londini apud Richardum Graftonum typographum Regium excusum, quàm cura diligentius per maturitatem elaboratum: postea, alterum accuratius in commune omnium commodum; sed & eum primò singularem, postea propter magnam accessionem, in duos divisum; in quorum altero causas morbi & præservationem, in altero remedia copiosè explicavimus. Hic liber poterit esse medicinæ studiosis particulare exemplar universalis methodi, ut ante proposuimus, cum de libris nostris de medendi methodo diximus. Istis jungebamus libros tres Latinos Galeni ex nostra translatione, postquam eos Græcos castigâssemus. Ex his duo sunt de libris propriis Galeni, & ordine librorum suorum; tertius de ratione victus Hippocratis in morbis acutis. Non illa commentaria dico, quæ in Hippocratis librum ea inscriptione divulgatum scripsit, sed alterum illum libellum non ante excusum, cujus in libro de libris suis inter *θεραπευτικά* mentionem fecit. Sed hunc certe nondum edidissē, quòd Græcum exemplar, quo
Londini

*Versiones.**De diætâ
in acutis
Gal.*

sum

*De comate
Galen. lib.*

sum usus uno, non ita mihi per omnia
satisfecit, etsi in eo castigando (ut & in
libro *περὶ κώματος*, quem ante annos viginti
quinque inter alia Basileæ primus edide-
ram) plurimum insudârim, nisi quòd no-
lim medicinæ studiosos eo aliqua ex parte
emendato tantisper carere, dum adhuc
perfectior per me recudi posset. Vereor
enim ut si ego interim moriar, periret li-
ber. Eo consilio, brevi etiam Græcè eum
dabo. Cæteros duos libros visum est eti-
am vertere potius quàm castigare, tum
quòd nollem castigando falcem meam
mittere in messëm alienam, tum quòd fa-
cilius multò fuit de integro traducere,
quàm aut vetera retexere, aut nova assu-
ere, & veteribus ollis novas ansas affigere,
cum tot in locis a prioribus & vulgaribus
exemplaribus Græcis variarent. Cujus
rei causas tum aperiemus, cum in libros
hos Græcos (quos etiam, ut dixi, restitui-
mus) annotationes dabimus, & hos unà
excudemus. Hos impressit Lovanii Ita-
lica litera Antonius Maria Bergagne, na-
tione Italus, anno Domini 1556. non in-
fœlicibus

*Annotatio-
nes.*

foelicibus auspiciis eorum, qui in editionibus Latinis omnium Galeni operum, ultimis jam illis anno 1565. Venetiis excusis, his usi sunt, ut diligentius conferenti facillè liquebit. Istis libros nostros quos de medendi methodo auctos adjunximus, addito indice rerum omnium locupletissimo.

Postquam isti essent editi, castigavimus librum Galeni Græcum *περὶ ἐπιλαμβάνων* *βρεφῶν, καὶ τὰ χαρακτηρισίζοντα τὰ τῶ ἰωποκράτους* ex Stobæo, quos Thomæ Wendeo dedimus, *καὶ τὸ περὶ ὁσῶν τοῖς εἰσαγομένοις,* (brevibus quidem scholiis illustratum postea, sed nondum editis) quod Thomæ Maroni correximus; quòd hic anatomes studiosus, & naturæ admirator perpetuus, ad annos penè viginti semper interfuit nostris dissectionibus anatomicis (quas Londini obivimus voto illustrissimi principis HENRICI Angliæ regis ejus nominis octavi, apud chirurgos; nam apud medicos per ea tempora nullæ erant) ut Galeni Boethus Romæ; ille ex occasione multus sanè esset in studiis septimestris partus, existente

*Castigati-
ones quo-
rundam
Gal. li-
brorum.*

*Galenus
non divisit
libros in
capita.*

existente ejus argumenti libro Galeni incorrecto. Libro de ossibus omnia capita ideo delevimus, quòd in vetustis exemplaribus nunquam Galeni dictionem in capita vidimus distributam; quòdque velimus Galenum, ut est, ita semper videri sui similem, uti admonuimus in commentariis nostris in librum secundum Anatomicon Galeni. Titulos tamen restare volumus, quòd eos sæpe in vetustis codicibus vidimus. Hic autem a Galeno fuisse positos (ut etiam lib. de simpl. medic. facultatibus, de facultatibus alimentorum, de compos. med. & multis aliis in libris) ex hoc conjicimus, quòd prima Galeni verba, quæ sub titulo τοῦ ἱεροῦ ἔσους scripta sunt, aliò referri non possint, quàm ad titulum præcedentem. Potest tamen hac de re dubitare quis, quòd ultimus titulus totius libri, Galeni dictionem interrumpere videatur, quam alioqui transitione continuam Galenus fecisse videtur, cum dicat; καὶ μετὰ ταῦτα τὰ τέτταρα πυνέλαι μὲν ὁ τάρσος τοῦ ποδὸς, ἀρχέαι δὲ τὸ καλέμενον πῦδιον. At libellum περὶ πηλοσάνης Græcum

*Lib. de
pyssana.*

cum

cum ad vetustum codicem manuscriptum non solum castigavimus, sed etiam integrum fecimus, cum prius esset factus lucerna mutilus, dormitantia ejus qui Aldino prælo tum præfuerat, uti Jo. Clemens Anglus, eximius planè medicus, & omnibus Græcorum Latinorumque ornamentis decoratus, qui per ea tempora Venetiis apud Aldum egit, certa fide nobis retulit. Dormitante enim illo, candela in exemplar cecidit, & combussit. Hos Basileæ excudit Jo. Oporinus anno a Christo nato 1557.

Ex quo tempore emendavimus Hippocratis librum *περὶ ἀνατομῆς* Græcum, valde (ut nos putamus) dissipatum, jam (sed conjectura nostra) restitutum. Restituendi autem consilium, quòd longè alius liber est quàm fuit, adjecisse non erit alienum. Annis superioribus castigaturus Galeni librum de placitis Hippocratis & Platonis sextum inter cæteros ejus argumenti libros, incidi in locum quendam Hippocratis de anatomia venarum, quem Galenus eo in lib. se exposuisse dicit, 2. suo libro in Hippocratis

Hip. lib.
περὶ ἀνα-
τομῆς.

in lib. 2.
in Hippocratis

pocratis anatomen. Is locus cum me multum torfisset frustra, tanquam alienus aut non bene correctus, consulere Hippocratis anatomiam libuit. Hæc autem cum esset perexigua, nec amplius viginti versibus contineretur, nihilque ex iis quæ quærebam in ea invenissem, aut magnam jacturam passum esse librum judicabam, aut certe insequentes libros, quos ad rem anatomicam fecisse sciebam, ἀνατομῆς Hippocratis membra fuisse conjiciebam. Avidus igitur inveniendi locum, perlegebam librum περὶ καρδίας & librum περὶ αἰθέρων, nec quod quærebam inveni tamen. Superfuit alter liber, anatomicus & ille, sed quia de natura ossium inscribebatur, frustra me in eo quæsiturum venas existima-
bam. Animus tamen erat ut eam quoque perlegam. Verum ubi ad quinque versus progressus sum, descivit liber ab eo, quod inscriptio de natura ossium promisit, ad ureteres, laryngem, pulmones, nervos atque venas. Unde etsi perturbatum ordinem & depravatum librum deprehendi, quæsitæ tamen rei inveniundæ aliqua spes affulsi.

affulfit. Ita sensim promovendo, incidi in locum Polybi, Hippocratis discipuli, de quatuor venarum paribus, ab omni veritate alienum, & a Galeno quidem in com. in secundum librum Hipp. *περὶ φύσεως ἀνθρώπου* damnatum; ab Aristotele vero, 3. de historia animalium ex Syenese Cyprio medico, & Polybio (Polybo scribendum fuit) relatum, non tamen assumptum, sed rejectum. Quo perlecto, mox sequebatur id quod quærebam, nempe anatomia venarum iisdem fere verbis cum ea venarum sectione, quæ libro secundo *ἐπιδημίων* ab Hippocrate tradita est, & a Galeno in com. in secundum librum Hipp. *περὶ φύσεως ἀνθρώπου* ut Hippocratis approbata; nisi quod integrior & amplior ad 2. aut 3. versus subinde illa quàm hæc in Epidemiis est. Ex quo loco in libro *περὶ ὀστέων φύσεως* invento, intelligebam hos omnes libros, ut sunt anatomici, ita unum Hippocratis titulum *περὶ ἀνατομῆς* subire oportere, esseque unius argumenti omnes, etsi de variis animalium partibus disparibus titulis seorsum pertractarent; nec esse hos

hos libros variis inscriptionibus ut prius
 sejungendos, sed unà comprehendendos
 omnes, sic ut *περὶ ἀνατομῆς* inscriberentur.
 Quod quo minus fieret, nihil obstare mihi
 videbatur, cum nusquam apud Hippocra-
 tem aut Galenum legerim, quod sciam,
 hunc librum *περὶ ἀνατομῆς* in plures esse
 ab Hippocrate dispartitum; nusquam
 (quod memini) de his libris *περὶ καρδίας*,
περὶ ἀδενων, *ἔτι περὶ ὀστέων φύσεως* ab Hip-
 pocrate aut Galeno his nominibus factam
 mentionem. Commentarios autem in
 hunc unum Hippocratis *περὶ ἀνατομῆς* sex
 Galeni esse, sæpius legi apud Galenum in
 libro de libris suis & alibi inter opera ejus.
 In sexto enim de placitis Hippocratis &
 Platonis, de secundo *περὶ ἀνατομῆς* facit
 mentionem; in primo de femine, de quin-
 to; in secundo de administrationibus ana-
 tomicis, *Καὶ τὰς περὶ τῶν ἱατρικῶς λεγομένων*
ἐν τῷ Πλάτωνος Τιμαίῳ de tertio; & de aliis,
 aliis in locis. Sex autem commentarios
 non scripsisset, si Hippocrates anatomen
 suam ultra 20. versus non extendisset,
 et si in dicendo copiosior fuerit. Hoc con-

filio libros conjunxi, titulos sustuli, & *περὶ ἀνατομῆς* inscriptionem feci. Dedi operam etiam ut aliquanto castigatior liber exeat, qui depravatus prius & corruptus multis in locis erat, atque ut restituantur quæ ablata esse ex Calvo didici, effeci quoque. Eam ob causam principium libri de ossium natura ex *μοχλικού* initio apposui. Quod ut idem cum principio libri *περὶ ὀστέων φύσεως* apud Calvum est, ita loco aptè quadrat. Septis quoque conclusi quæ aliena, quæ iterata, quæ parum vera nobis videbantur. Idcirco ungues, quòd nec Galeno nec Aristoteli ossa sunt, sepivimus; vertebrae quoque, quia repetitæ sunt; & quæ ex Polybo Syenneseque ascripta sunt, quia aliena sunt, conclusimus. De ordine autem librorum nihil habeo certi dicere, cum nec in Græcis nec in Cornarii versionibus jungantur, nec apud Calvum ullo ordine collocentur. Nam liber *περὶ αἰθέρων* apud hunc primus est, multis libris interpositis sejunctus a cæteris. Post quos interpositos consequitur liber *περὶ ἀνατομῆς*, & liber *περὶ καρδίας*.

Dispositio
partium
lib. Hip.
de anat-
omia.

δινς. Tum demum interposito Hippo-
cratis libro καὶ ἡλρεῖον liber sequitur περὶ
ὁσέων φύσιος. Sed an hæc (quæ non vide-
tur) an alia librorum dispositio Hippo-
cratis sit, certò sciri nequit, nisi ex ipso
Hippocratis libro integro & incorrupto
περὶ ἀνατομῆς, aut ex Galeni in eum librum
commentariis. Equidem in tam involuta
veritate sic divino de librorum ordine, ut
ille jam diu inscriptus περὶ ἀνατομῆς prima
pars sit, quæ omnibus nomen dedit. Se-
cundo loco habeatur ille περὶ ὁσέων φύσιος,
quod de venarum sectione Hippocratis
(quæ hac parte est) libro suo secundo se-
scripsisse Galenus περὶ Ἱπποκράτους καὶ Πλά-
τωνος δογμάτων libro sexto tradidit. Nam
si ultimo in loco, ut in excusis libris, po-
neretur ista pars, verisimilius fuisset Gale-
num exposuisse eam ultimis suis libris,
hoc est quinto & sexto, potius quàm se-
cundo. Tertio in loco, pars ea περὶ καρ-
δινς esto quæ aptè consequitur ad ea om-
nia, quæ de corde, venis, & arteriis libro
περὶ ὁσέων φύσιος Hippocrates extulit. Ne-
que enim universus liber de ossibus est,

prouc

prout titulus pollicetur (quem literator aliquis huic, ut & cæteros titulos cæteris libris apposuisse videtur, parum cogitans quid universo libro, sed quid singula parte tractatum sit) sed libri principium tantum.

Ad postremum, quartum locum, tanquam suum, quarta pars *περὶ ἀδένων* (quæ transitione ei *περὶ καρδίας* jungitur) suo jure sibi vendicat.

Transitionem dico hanc, *περὶ δὲ καρδίας τοιαῦτα εἰρήσθω· περὶ δὲ ἀδένων ἔλομελῆς ὁδὲ ἔχει.* Hoc ordine, usque

dum ex ipso libro invento certior deprehendi possit, edendos existimavi, sed communi omnium titulo *περὶ ἀνατομῆς*, sed nostra tantum divinatione, sed nostra ut dixi conjectura, aliqua tamen ratione comprobata.

Quam si quis probaverit, sequi potest; sin minus, suos habet & secretos & corruptos libros quibus consueto more uti liceat. Nemini enim non patebit nostræ conjecturæ utilitas, si velit uti; neminem urgebit, si malit carere.

Equidem diligentem tantum lectorem volui admonere, & cogitandi materiam aliis præbere, doctosque viros ad Hippocratis & Galeni

*Restitutio
Hippocra-
tis & Ga-
leni ope-
rum.*

*Gadaldi-
nus.*

Machellus.

Rasarius.

libros Græcos conquirendos, restituendos, excudendosque excitare. Quo certe nomine multum tribuerem doctissimis viris Aug. Gadaldino, familiari olim nostro in Italia apud Juntas, Nic. Machello, & Jo. Bap. Rasario, si libros Galeni Græcos, quos transtulerunt, sub prelum misissent. Vellem enim vetustos codices e domesticis latebris umbratilique loco in medium agmen eductos, in pulverem, in aciem scholasticam, in aspectum lucemque prolatos. Sic enim Græcis Latinisque hominibus summa & plena laude sua legerentur. Transtulit autem Gadaldinus, *περὶ μυῶν ἀνατομῆς· περὶ νεύρων ἀνατομῆς· περὶ φωνητικῶν ὀργάνων ἀνατομῆς· καὶ περὶ τῶν ἰατρικῶς λεγομένων ἐν τῷ Πλάτωνος Τιμαίῳ* libros. Machellus, principium commentarii primi Galeni in librum primum Hippocratis *ἐπισημειῶν*. Rasarius, septimum & octavum commentarium Galeni, & dimidium sexti in sextum Hippocratis librum *ἐπισημειῶν*, & tres Galeni commentarios in librum Hippocratis *περὶ χυμῶν*, spe majori futurorum.

Postquam

Postquam istum Hippocratis librum *περὶ ἀνάλουης* castigâssemus, scripsimus etiam proximè de rariorum animalium atque stirpium historia ad Conradum Gesnerum librum unum, in quatuor partes divisum. In prima de quadrupedibus; secunda de avibus; tertia de piscibus; & quarta de stirpibus raris sermonem fecimus. De quibus seorsum retroactis annis ad illum scripsimus. Ea omnia in libris ejus de animalibus invenies cum figuris, præter Buculam cervinam, Tragelaphum, ovem Arabicum *μακροκερὸν*, scapum granorum Paradisi, palmulas Hierosolymitanas, & Ilicem utramque; quarum figuras & descriptiones ad eum misimus postquam edidisset libros suos de animalibus, & paulò ante mortem. Eum unà cum hoc nostro excudit jam Gul. Seresius typographus Londinensis.

De canibus Britannicis librum item unum scripsimus ad eundem, dulcissimum certè dum vixit amicum, cujus mors inopinata dudum Idibus Decembris anno Verbi incarnati, 1565. sic afflixit animum
N 3 meum,

*Enlogium
Gesneri.*

*Fatum
immobile.*

*Mortis
quies.*

meum, ut mœrorem ejus bene longum
tempus (quod acerbissimis doloribus, eti-
am in mulierculis, mederi solet) usque adeo
non lenivit, ut & paulatim magis ac magis
cogitatione auxerit, non tam propter ani-
morum conjunctionem (quæ maxima
cognatio esse solet) aut propter propen-
sum ejus in me animum, quàm propter
mores candidissimos, quàm propter ra-
ram cognitionem & infinitam lectionem,
ob quæ non dilexi solum, sed amavi plu-
rimum. Sed quid facias contra fatum,
cum mors & vita jure naturæ sunt, cum
hæc duo mori & vivere nostra sunt; imo
verò cum vivendo moriamur. Quid faci-
as contra communes casus mortalium?
cum nil profunt lachrymæ, nec possunt
fata moveri; cumque omnium exitus hic
unus erit, viximus. Ferendum ergo mo-
deratè, quod vitari non potest. Satis esse
debet solatii quod bene vixit, quod bene
moriebatur, & quod bene apud omnes
propter singulares animi dotes, quibus
Reip. multum profuit, audiat; profiturus
magis (majori gloria) si per fata licuisset;
ut ex epistolis ejus ad me, quas multas
dedit,

dedit, intellexi. Requiescit in pace vir ille fœlix, bonus, æquusque; semotus turbis & miseriis hujus vitæ, quam nos reliqui mortales (qui fas nefasque eodem animo magna ex parte ducimus) miseram adhuc trahimus infœlices, quamvis in rerum splendore & opulentia constituti; quamvis qui opibus plus potest, auctoritate plus valeat; adeo ut si quis iniquam hujus vitæ conditionem altius contemplari velit, optabilius certe multo esse deprehendet, aut non omnino natum esse, aut natum quàm mox interiisse, uti Posidippus Cassandreus comicus solebat dicere. Quantis enim malis referta ea sit, quibus casibus exposita, quàm omnibus fortunæ telis objecta, & quot morbis obnoxia, ut paucis verbis referre propter dolorem expedit, ita quotidianus usus plenissimè docet. Etenim ut a vitæ nostræ primordiis ordiamur (si nescis) quis non videt naturam primum nascentium hominum fletum & vagitum esse voluisse; lætitiæ autem sensum, qui risu deprehenditur, non ante quadragesimum diem concessum esse?

*Calamitas
humanæ
vitæ.*

Omnes his principiis in lucem edimur, his omnium sequentium ordo consentit. Si enim respicere velis, quantum a tergo malorum, quantum rerum tristium immineat, larga certè miseriei & assidua materia est, magna lachrymarum causa. Atque ut alia non sint, certè ut laceffat fortuna metus est, sic ut perpetuò solet.

Infortunia. Nam hunc incendia consumunt, illum cædes tollit; alium unda absorbet, alium ex alto tegula enecat; tempestas alium conficit, alium dehiscens terra devorat; alium serpens, alium præceps casus examinat. Alium ad quotidianum opus laboriosa egestas vocat; alium ambitio nunquam quieta sollicitat; alius molles divitias (fortunæ ludibria) quas optaverat metuit, & voto laborat suo, ut rectè scripsit Seneca. Istum sollicitudo, illum simulas turbat; alium labor in affluentia rerum torquet, alium ad ostium aut in via obsidens turba molestat. Hunc brumalibus diebus frigus, hunc æstivis calor urget. Sitis alium, alium famas premit; hic timet, ille invidet; illum stultus amor vexat,

vexat, hunc edax odium emaciat. Hic habere se dolet liberos & uxorem, hic perdidisse, contrario voto; quod vitæ vanitatem vel maximè prodit. Istum irrita fallacis fortunæ spes inquietat, illum cui uberioris rei expectatio nulla erat, onere fortuna gravat. Eadem hunc tollit, hunc deprimat, & de rebus brevi relinquendis, deque lana sæpè caprina, tanquam pro aris atque focis hic pugnat, hic litigat, ut in vita sæpius aut de βρόχῳ aut de λύγῳ cogitandum, uti sapiens Diogenes solebat dicere. In summa, ne τὸν ἄμμον ἀναμείψῃν videamur, quàm nihil usquam non plurimo felle tinctum in vita est. Itaque ratio nobis in rebus humanis ni finem miserationum fecerit, fortuna non faciet, & vita nobis ante deerit quàm causa dolendi; tantæ hominum curæ, tantum est in rebus inane. Imo cum multum diuque hujus vitæ procellis fusque deque jactatus fueris, multis periculis defunctus, tum cum suavissimè quod vitæ superest agendum speres, subeunt morbi (quorum plusquam trecenti, scribente Plinio, insidian-

*In vita
aut ratio
regat, aut
mors.*

Morbi

tur

*Seneſtus.**Vitæ bre-
vitas.*

tur vitæ noſtræ) triſtiſque ſeneſtus; tan-
demque mortem obire diſſoluto naturæ
vinculo cogeris; egregium certè auctora-
mentum vitæ. Certa tamen naturæ ratio
hæc eſt, nec fallit unquam. Etenim ita
comparatum eſt, ut commorandi natura
diverſorium nobis, non habitandi daret.
Quòd enim conſtitutionis noſtræ elementa
corrumpi facilè poſſent, & eorum nexus
levi quavis occaſione diſſolvi ſolet, exigu-
um nobis vitæ curriculum natura circum-
ſcripſit; ita ut cuiquam conſtare non poſ-
ſit aut exploratum eſſe, quomodo habitu-
rum ſit corpus, non dico ad annum ſed
ad vesp̄eram. Atqui ea, quamvis brevis,
(nam *συγγνὴ χρόνου πᾶς ἐστὶν ὁ βίος*, ut de pu-
eris inſtituendis Plutarchus ait) ſi dulcis
eſſet, ſi jucunda, aut ſaltem moleſtiis va-
caret, æquior eſſem ſi amplecteretur eam.
Jam vero cum aliud nihil vita ſit quàm
propagatio miſerrimi temporis, quàm tru-
tina humanæ calamitatis, quàm fortunæ
ludibrium, quid eam tanti facimus? Cato
ſenex mea quidem ſententia ſapienter cen-
ſuit: Quod ſi quis Deus (inquit) mihi
largiatur

largiatur ut ex hac ætate repuerascerem, & in cunis vagiam, valde recufem, nec vero velim quasi decurfo spatio à calce ad carceres revocari. Quid enim habet vita commodi? quid non potius laboris? Sed habeat sanè, habet certè tamen aut satietatem aut modum. Non libet enim mihi deplorare vitam, quod multi & hi docti sæpè fecerunt. Nec me vixisse pœnitet, quoniam ita vixi, ut frustra me natum non existimem. Et ex vita ista discedo, tanquam ex hospitio, non tanquam ex domo. Commorandi enim natura diversorium nobis, non habitandi dedit. O præclarum diem, cum ad illud animorum concilium cœtumque proficiscar, & cum ex hac turba & colluvie discedam. Hactenus Cato major. Quamobrem in hac corporis nostri fragilitate & inconstantia, in hac vitæ brevitatem & amarore, in his fortunæ turbis & tempestatibus, equidem mihi persuadeo, charissimum amicum nostrum Conradum Gesnerum foeliciter e vivis excessisse, sic ut scias mortem illi consuluisse, non invidisse, dilexisse eum,

cum

*Sitienda
æterna.*

*Fœlix
mors Ges-
neri.*

cum tantis malis abripuerit, quem odisset si conservâisset. Cujus mortis charitas in hoc quoque cernitur, quòd non eum sustulit uti Socratem atque Phocionem per cicutam, nec uti Lucium Senecam per principis iram, nec uti Epaminondam per causæ capitis actionem, nec uti Scipionem per exilium, nec Aristidem per populi invidiam, nec Themistoclem per venenum, nec ut Diogenem per Polypodem, nec Aeschylum per testudinem, nec Sophoclem per uvæ acinum, nec Euripidem per canum injuriam & laniationem, nec denique veluti Homerum per famem, sed per fatum suum naturale, per omnium gratiam, per summam ægritudinis moderationem. Et cum moriendum aliquando fit, quid nostra referat, citius an tardius fati concedamus? Nemo recusabit ferre sortem quam omnes patiuntur. Tantum hoc spectemus, ut bene moriamur. Bene autem moritur qui bene vixit. Nec est quamobrem animis frangeremur propter cupiditatem vitæ ejus, quæ nos manens conficeret angoribus, & dimissa molestiis omnibus

omnibus liberaret, quorum numerus tantus est in vita, ut certè non possint numerari. Nemo tamen libenter moritur, & nescio quo modo nobis placeamus, cum nihil aliud tamen miselli sumus quàm imbecillitatis exemplum, temporis spoli-um, fortunæ lusus, inconstantiae imago, invidiæ & calamitatis trutina, reliquum verò pituita & bilis, & si quid aliud vilius. Itaque etsi, repudiata jam omni fortunæ ambitione, decernere liceat indulgenter cum eo fortunam agere, qui jure dici non infœlix potest, iste tamen & illis nomini-bus & hoc quoque potissimum est fœlicissimus habendus omni populo, quòd contra fortunam, contraque brevis vitæ mortali-tatem virtute, literis & rectè factis (quod virtutis opus est) sic nifus fit, ut famam factis extenderit, ut mens immortalis fit & stabilis, corpore illo suo mortali exis-tente & caduco, atque honestæ vitæ me-moriam apud posteros post se reliquerit, unde etiam post funera vivere, & post o-bitum superesse inter homines poterit, ut cum cursus vitæ brevis fit, cursus gloriæ possit

possit esse sempiternus. Nam ut in vita vacare culpa magnum est, ita optimarum artium & maximarum rerum gloria in æternitatem se sustentare, maximum. Siquidem altera vivo nunquam eripi, altera ne mortuo quidem possit. Sic ut jam non amplius dolendi causa, si nos humani affectus non abriperent, sed lætandi potius esset. Etenim amisit vitam, non perdidit; amisit spiritum, potitus est gloria, quæ major semper esse solet post mortem quàm per vitam, recedente invidia & deficiente præsentia. Sed homo sum, humani a me nihil alienum scio. Sentio amicitiae sinceros affectus, & propter dulcedinem ejus jam fato amissam, deponere eos cum libet non possum. Verum animum a luctu revocabo ad libros, a quibus recessi, experturus num diversum studium disparem faciat animum, ut quod tempus non potest, studium mentisque alienatio a tristibus fallat.

*Lib. de
canibus
Britanni-
sis.*

Redeo ergo ad librum de canibus, a quo sum digressus. In eo Canum Britannicorum (inter quos Scoticos sum complexus)

plexus) genera, usum & naturam, differentias atque mores explicavimus. Hoc ut facerem cum per literas peteret Conradus Gesnerus, scripsimus ad eum pinguiori quidem Minerva & tumultuarie primo, sed ut rudius sic & planius. Quod tamen cum placeret illi magis quam pro arbitrio meo, in Epitome animalium, quam de Iconibus inscripsit, qua parte de canibus Scoticis agit, ordine secundo mansuetorum quadrupedum, pollicebatur se brevi editurum. Verum cum hoc mihi parum arrideret, rescripsi, ut non committeret aliquando, ut is libellus sub prelium veniat; me enim illi alium paraturum commodiorem. Atque hac occasione scripsimus hunc libellum in ejus gratiam; & inscripsimus, de Canibus Britannicis ad Gesnerum; Gul. Seresii typis hoc anno 1570. expressum, quem fortuna nollet per tantum virum in publicum emigrare.

Eo absoluto, scripsimus alium libellum de symphonia vocum Britannicarum, in quo docuimus quemadmodum cum lingua Græca & Latina Britannica nostra
De symphonia vocum Britannicarum liber.
consonet;

consonet; quod multi generis nostri originem a Græcis removeant, cum tamen Brutus Trojanus, & ante eum Albania regis Græciæ filia, post aborigines gentis nostræ authores extitisse scribantur, Romanis postea lingua sua omnia permiscantibus.

Londinensis.

Scripsimus & Londinensem, seu de antiquitate Cantabrigiensis Academiae libros duos, quos ab Oxoniensi quodam prius laceffiti, necessario excudi curavimus Londini anno Domini 1568. mense Augusto per Henricum Bynneman, in quibus docuimus Cantabrigiensem Academiam Oxoniensi longè antiquiorem esse, & Oxoniensem recentiore multò quàm pro voto Oxoniensis; fraudeque factum ut ad Alfredum authorem referatur id gymnasium; atque ad Cricladenses multo magis; confutata ratione Oxoniensis, quam & ille in diversum scripsit, & nos nostris adjunximus libris, quò eam conferendo cum nostris omnes intelligant quantum ille a scopo aberravit. Hos auximus, ut & libros nostros de medendi methodo jam tertio,

tertiò, & denuo typis destinavimus. Nostros esse quid attinet occultare; cum nota res sit universo populo; etsi diligenter dissimulaverim.

Historiæ item Cantabrigiænsis Academiæ ab urbe condita libros duos composuimus; in quorum primo diximus cujusmodi olim urbs ea erat, quos authores habuit, & quas clades & ruinas perpessa sit. In secundo quemadmodum jam se habeat ea, & omni nostra memoria habuit, aperuimus. Hos & Londinensem tum scripsimus, cum Collegium nostrum Cantabrigiæ extruximus.

*Historia
Cantabrig.*

De thermis Britannicis librum item unum scripsimus. In hoc naturam, usum & effectum Thermarum explicuimus, & inventionem; cum præfatione benignitatis naturæ huic insulæ, non in ubertate soli tantum, & in affluentia rerum omnium, sed etiam in his quæ ad humanam salutem maximè faciunt.

*De thermis
Britannicis
liber.*

De antiquis urbibus librum item unum, ubi docemus quæ illæ olim erant, quibus nominibus censebantur & olim & nunc

*Antiquæ
urbes.*

O

quoque

quoque quæ nondum interciderunt, facta etiam mentione earum quæ esse defierunt.

*De lib.
Gal. non
extantibus
liber.*

De libris Galeni qui non extant, librum unum, Græcè conscriptum; unà cum eorum argumentis ex Gal. collectis, ut cum libros non possumus, argumenta habeamus, sic ut in Justino Trogum. Hos nondum emisimus, propediem emissuri.

*De libris
propriis
lib.*

De libris denique nostris librum hunc unum, cujus argumentum & scribendi occasionem habes in principio libri. Hunc excudit Londini Gulielmus Sereus typographus anno Verbi incarnati 1570.

*Castigatio
Gal. ope-
rum.*

Apparatum etiam nobis fecimus, & veluti commentarium in futuram castigationem omnium Galeni operum Græcorum (sunt enim corruptissima) si fata finent, partim ex vetustis libris quos istic habemus in Britannia, partim ex antiquis Italiae libris, quam, ut mores gentis, urbes, atque Bibliothecas viderem, anno Domini 1543. propè peragraveram. Sed præcipuè ex libris in Bibliotheca sancti Joannis & Pauli Venetijs, bonis quidem illis, sed misere planè habitis & tractatis. Nam

*De biblio-
thecis Ita-
liæ.*

rafi

rasi multi sunt, & multis in locis, maxime libri de usu partium, sic ut ne vestigia quidem veræ lectionis superfuerint. Ex libris etiam Bibliothecæ sancti Marci & sancti Antonii ibidem; sancti Joannis de viridario Patavii, quos Bessarion ille natione Græcus, & Patriarcha Constantinopolitanus (si me non fallit memoria) dedit. Ex libris item Bibliothecæ publicæ gentis Medicæ, apud sanctum Laurentium Florentiæ, ubi inter multos Græcos libros reliquimus Dioscoridis *περὶ ἐμπειρίας ἰατρικῆς τῶν ἀπλῶν καὶ συνθέτων φαρμάκων* librum: Galeni item librum *περὶ ἔρων* unum; in tertium *ἐπιδημιῶν* Hippocratis Commentaria ejusdem Galeni; *περὶ ἰδίων βιβλίων* unum; καὶ *περὶ τάξεως αὐτῶν* unum; καὶ *περὶ συνθέσεως φαρμάκων κατὰ τόπους* (uti inscribuntur hodie) *πραγματεία* duobus libris comprehensam, ab Angelo Politiano (Leonis Pontificis Romani præceptore) in rusculo suo Fæsulano septimo Calend. quintiles anno salutis 1497. emptis, ut si quis transcribere eos atque edere cupiat, aut Galeni libros Græcos ad eos emendare

*Bibliotheca
Laurenti-
ana.*

Politianus.

*Cosmi Me-
dices hu-
manitas.*

Fesula.

*Bibliotheca
Urbina.*

studeat, inde petat. Potest autem facile bona gratia optimi principis Cosmi Medices, in bonarum literarum studiosos propensissimi, cuius toties facio mentionem, quòd nunquam mihi in ea re satisfacio. Siquidem nunquam de eo tam honorifice possum dicere, quin is virtute superet sua; tanta erat ducis, ejusque gentis, charitas in bonas literas atque literatos, atque in hospites humanitas. Sunt autem Fæsulæ, urbs Italiæ antiqua, cuius præsidem Fesulanum vocat Sallustius. Ex ejus ruinis crevisse ferunt urbem Florentinam, ut ex veteris Romæ cladibus & reliquiis novam. Abest Florentia sesquimilliaro, aut summum duobus passuum millibus ad septentrionem (si bene memini) in monte posita. Propter antiquam nominis famam visebamus eam eodem anno 1543. quo die loci festivitas erat, & nundinæ celebrabantur. Ex libris demùm bibliothecæ ducis Urbini quædam selegimus; quam Federicus dux Urbinas fabricavit & instruxit, ubi integer liber Galeni est *περί ευωπίας*, inter alios raros libros; & Vaticanæ Romæ, pluribus

Græcis

Græcis quàm Latinis refertæ, in qua vidimus Augustinum de Trinitate, Thomam *Tho. Aquinas.* Aquinatem, & Publii Ovidii Nasonis Metamorphosim Græcè scriptos, & *Ovidius.* *αἰμαμάτων* Gal. librum; καὶ συναγωγὴν λέξεων παλαιῶν τε καὶ νέων. Ex his præcipuè dico, quòd Ferrariæ in bibliotheca sancti *Bibliotheca Ferrar.* Dominici, quam Cælius Calcagninus multis libris instruxerat, & sanctorum angelorum, quam Hercules primus Ferrariæ dux construxerat, & sancti Marci sanctæque Mariæ Florentiæ, & sancti Dominici ac sancti Salvatoris Bononiæ, pauci boni libri nostro tempore erant. At Senensi bibliotheca, quam in ecclesia cathedrali Pius *Senensis bibliotheca.* tertius Romanus pontifex ædificaverat, prorsus nulli. Senam dico, Tuscanam *Sena.* illam in Italia, jam celebrem, olim annis videlicet ante Christum 362. a Brenno Anglo Gallorum duce (cui multæ Italiæ urbes suam existentiam acceptam ferunt) suis senibus, veteranis valetudinariisque militibus, & armentis exstructam, atque a nostræ Britanniae Sena insula (ut reor) nominatam. Nec ulli memorabiles in

*Bibliotheca
S. Mariæ.*

Esdra.

*Bibliotheca
Bononiensis.*

*Pisane
scholæ resti-
tuta.*

istis jam ultimo commemoratis bibliothecis libri erant, præterquam in Philosophia Plinius manuscriptus apud sanctam Mariam Florentiæ; & in Theologia Esdras, ab ipso propheta (ut aiunt) conscriptus, apud sanctum Dominicum Bononiæ. Cum libros dico, Græcos manuscriptos magna ex parte intelligo. Nam eorum præcipua cura fuit. In Academia Pisana jam tum diu deserta, sed beneficio optimi Ducis Cosmi Medices anno salutis 1543. restituta, & novis scholis exornata, bibliotheca nulla fuit, quod sciam; poterit tamen, cum libuerit doctissimo principi, si interea non fuerit. Extra bibliothecas, libros quosdam etiam Pisis vidimus apud Curtium & Pontremulum; ac Ferrariæ apud Antonium Musam Brasavolam, Nicolaum Bonasciolum, Hippolytum Cananum, & Jo. Baptistam Cananum. Nam & istos doctos viros invisebam propter medicinam; ut & Varinum hominem Latinissimum, & Antimachum Græcum, ejus Academiæ humaniorum literarum professores, propter novam de pronuntiatione Græcæ

& Latinæ linguæ persuasione. Quos diligenter usos esse veteri pronuntiatione (ut & alios Græcos, ex ipsa Græcia oriundos, in lectionibus & officiis divinis Venetiis) observabam; quemadmodum etiam Patavii Lazarum Bonamicum, Bononiæ Achillem Boccium & Pompilium Amuseum, & Venetiis Jo. Baptistam Egnatium, insignem certè virum. Romæ, quòd ascho-
liæ seu vacationes veteris & novæ sapientiarum erant, cum ipse ibi essem, nullos prælegentes audiebam. Tantum ibi spectabam ruinas veteris Romæ, & si qua alia ejus adhuc superfuerant memorabilia & spectatu digna monumenta, quæ multa erant; & Bibliothecam Vaticanam (quæ duabus domibus Græcos cum aliquot Hæbraicis, tertia Latinos libros continebat) perlustrabam. Sed de ejus libris jam antè diximus. In Germania quoque Melanchthon, Joachimus Camerarius, Sebastianus Munsterus (quibus omnibus usi sumus familiariter) & Lovaniensēs quoque omnes quos ego novi & audiui (inter quos erat Hieremas Thriverus Brachelius) ve-

Lib. de
pronunc.
Græcæ &
Latinae
linguæ.

teri pronunciatione usi sunt. Quomodo etiam Erasmus pronunciaffe & Cantabrigienses nôrunt, apud quos multos annos egit, & Levinus, Hieronymusque Frobenius, quibuscum victitabat, retulerunt. Verum de ea seorsum in alio libello multa scripsimus, cui titulum fecimus, de pronunciatione Græcæ & Latinae linguæ cum scriptione nova. In quo suademus ab antiquata antiquitate, novitate, difficultate, durezza, agresti rusticitate, inconstantia, absurditate, errore juvenili, incommodo, risu, contemptu, rustica simplicitate, infantia puerili, fraude, dolo, prudentum usu, pace & tranquillitate, turbis & dogmatibus, suavitate & lenitate antiquæ pronunciationis, a tempore rei, ætate utentium, vitioso sono, nugacitate, autoritate approbatorum scriptorum atque gentium, gravitate & levitate personarum, inanitate rei, recepta consuetudine, diversitate, communi usu, populari sensu, insolentia, ingloria, æmulatione & contentione grammaticorum, mutatione, offensione, scotismo & divisione, a mutuo commercio,

commercio, sublato intellectu, usu & authoritate instituentium, atque etiam a turpitudine ipsa, ne quis utatur nova illa & nuper nata ac proposita pronuntiatione; multo minus scriptione. Atque hoc quidem candidè, & cum bona charitate; non sine reverentia in personas digniores, & benevolentia sanoque consilio in omnes literarum studiosos, qui utuntur ea; cuique tamen suum relinquens arbitrium quam velit sequi. Hæc, cum primum libellum hunc de libris nostris instituimus, hic persequi decrevimus, ex occasione peregrinationis nostræ per Italiam, Germaniam superiorem & inferiorem, atque Galliam, in quibus usus erat veteris pronuntiationis. Verum cum in mentem venit, institutum hic esse libros nostros enumerare tantum, non integros ascribere, e loco eximimus, & seorsum posuimus; atque ad apparatus in futuram castigationem omnium Galeni librorum qui extant (a quo digressi sumus), rediimus. Quæ ut ab-

soluta & perfecta ante diem meum extremum videam (jam agens annum sexagesimum,

*Ad castigationem
Gal. operum
horatio.*

*Legendi li-
bri qua
lingua
scripti.*

gesimum, & plus habens senectæ quàm
senii) sive opera mea sive aliena, in votis
est vel maximè. Sunt enim calamitosa,
sed fortuna magis, quàm culpa sua. Ha-
bent enim genium. Quo magis optarem
ut omnes, quibus medicinæ studium est,
quibus exemplaria Græca sunt antiqua,
conferant operam in commune ad operis
perfectionem in communem omnium u-
sum, librumque quisque suum tandem
producat in lucem. Nam ea studiorum
ratio certior potiorque semper mihi visa
est, quæ ex primis in quavis scientia auc-
toribus quod discendum sit eruit, atque
idem ut hac illave lingua scriptum est,
ita quidque petit, tum quòd gratius ex
ipso fonte bibuntur aquæ, tum quòd au-
thorem usu sibi familiarem facit. Ete-
nim ut sua quisque lingua plus pollet, sibi
constat, sui que semper similis est, id quod
ad evidentiam multum facit, ita & suum
quæque lingua ἰδίωμα καὶ ἀπρὸς τὴν ἑαυτοῦ
quod in alienam transfusum, nec eandem
emphásim, nec parem gratiam retinet.
Ut taceam interpretes quædam aliquando

non capere, alicubi dormire, dictionis fidem non retinere, libertatem refranare, subinde labi, ut homines sumus omnes, atque ita varietati studere, ut non solum obscuritati, sed etiam ambiguitati sæpè sint. Qua de re ab initio de studiis ita statuimus, ut quæ a primo authore Latinè scripta fuere, Latinè; quæ Græcè, Græcè legerentur, quò in judiciis rerum non tam aliis quàm nobis ipsis credamus, & certiori filo, majorique compendio omnia transigamus. Ad Latinam editionem omnes convolant, Græcam nemo attigit, sive quòd majus lucrum ex Latinis est propter Latinorum studentium multitudinem, sive quòd universo orbi invideat quisque sua, sive quòd translationis cujusque suæ causa supprimantur sua cuique exemplaria Græcane errores deprehendantur, & haud scio ab aliis ne libri convertantur. Quisque enim hodie pro arbitrio in messem alienam falcem suam mittit, quod non probo. Equidem doctiores putarem, & majorem gratiam inituros apud omnes, si utraque lingua Græca & Latina sua proferrent, ut
multi

multi docti viri solent. Sic enim fieret, ut perfecta scientia florerent medicorum scholæ, conservaretur mortalium fanitas, & in longum tueretur vita cum constantia virium (quod omnium medicorum votum esse debeat) alioqui brevis & infirma. Habes jam, mi Hatchere charissime, desiderium tuum. Habes de libris meis libellum, quem tua blanda eloquentia ante maturitatem mihi extorsisti. Qui si placeat, bene est; sin minus, at saltem tibi amico volui obsecundare. Sine longis procemiis & speciosis titulis hanc rem peregrimus, tum quòd non placeant ista, ne quid medaturum putes auribus tuis, tum quòd vetustas hoc scribendi genere usa non est. Inscribit enim Galenus libros suos ad Pisonem, ad Pamphilianum, ad Glauconem, ad Thrasybulum, ad Eugenianum, ad Theonem, ad Bassum; & M. Cicero ad Atticum, ad Herennium, ad Marcum filium; & quis non ex veteribus ad istum modum. Quæ ratio (scio) non potest tibi non probari, vetustatis amator.

Joannis Caii Britanni de libris propriis

libri finis.

Sed

*Sed hoc (libri nostri ultimum) de
civilibus titulis; illud de epilogo
tanquam in tabella consequenter
habe, mi Hatchere, in isto libro
contineri ex nostra commentatione
seu compositione libros*

DE medendi methodo duos.
De Ephemera Britannica, duos.
De Ephemera Britannica ad populum Bri-
tannicum unum.
De antiquitate Cantabrig. Academiae duos.
De historia Cantabrig. Academiae duos.
De canibus Britannicis unum.
De rariorum animalium atque stirpium
historia, unum.
De symphonia vocum Britannicarum, u-
num.
De thermis Britannicis, unum.
De libris Galeni qui non extant, unum.

De antiquis Britanniae urbibus, unum.

De libris propriis, unum.

De pronunciatione Graecae & Latinae linguae cum scriptione nova, unum.

De annalibus Collegii medicinae Lond. unum.

De annalibus Collegii Govevilli & Caii, unum.

Compendium Erasmi lib. de vera Theologia, unum.

Commentarios seu Annotationes

In Cornelii Celsi de medicina libros octo.

In Scribonii Largi de compositione medicamentorum librum unum.

In Frammugami opera omnia.

In libros Galeni de administrationibus anatomicis novem.

In ejusdem libros de motu musculorum duos.

De sanitate tuenda sex.

De ptyssiana unum.

De parva Sphaera unum.

Ad Thrasymbulum unum.

De

De offibus ad tyrones unum.

Ex nostra versione librum

De placitis Hippocratis & Platonis, primum.

De libris Galeni suis, unum.

De ordine librorum suorum, unum.

De Diæta in morbis acutis, unum.

Nicephori Callisti de confessione in orationibus, unum.

Chrysoftomi de modo orandi Deum, unum.

Paraphrasis Erasmi in epistolam S. Judæ, unum.

Ex castigatione nostra libros

De administrationibus anatomicis Galeni, novem.

De motu musculorum, duos.

De offibus ad Tyrones, unum.

De compositione medicamentorum, decem & septem.

De simplicium medicamentorum facultatibus, undecim.

De

De placitis Hippocratis & Platonis, novem.

De medendi methodo, quatuordecim.

De libris suis, unum.

De ordine librorum suorum, unum.

De sanitate tuenda, sex.

De parva sphaera, unum.

Ad Thrasybulum, unum.

De Ptyssana, unum.

De victus ratione in morbis acutis, unum.

De succidaneis, unum.

De septimestri partu, unum.

De humoribus, unum.

De brevi designatione dogmatum Hippocratis, unum.

De usu partium, decem & septem.

De locis affectis omnes, additis argumentis singulorum.

De febrium differentia, unum.

De morborum differentia, unum.

De morborum causis, unum.

De differentiis symptomatum, unum.

De causis symptomatum, tres.

De morborum temporibus, unum.

De purgantium medicamentorum potestate, unum.

De his qui purgandi sunt, quibus medicamentis, & quo tempore, unum.

De anatomia Hippocratis, unum.

De dissectione musculorum Galeni, unum.

De dissectione nervorum Galeni, unum.

De medicina libros octo Cornelii Celsi.

De compositione medicamentorum librum unum Scribonii.

Ex nostra inventione librum

Primum de decretis Hippocratis & Platonis Græcum.

De Comate Græcum, unum.

Hippocratis de medicamentis Græcum, unum.

Fragmentum libri septimi de usu partium Galeni Græcum.

Bonam partem libri de succedaneis.

Et de Ptyssana quod defuit.

Historiam Norvicensem scribere decre-
vimus, & omnia Galeni opera castigare,
nisi fata prohibeant, & vitæ nostræ filum
interrumpant.

*Ultimo versui hujus libri adjungendum hoc
diagramma omissum, ut in eo liber fi-
niatur.*

*Diagrammatis librorum, in quibus se exer-
cuit Joannes Caius Britannus, finis.*

JOANNIS CAII
ANGLI
DE

Pronunciatione Græcæ & Latinæ
linguæ cum scriptione nova li-
bellus.

JOANNIS CAII

ANGLI,

DE

Pronunciatione Græcæ & Latinæ
linguæ, &c.

SCRIPTURUS de nova Græcæ *Lege lector*
& Latinæ linguæ pronunciatione & *& judica.*
scriptione nova, spero me sine of-
fensione cujusquam id facturum. Libera
enim regio hæc semper fuit, & liberos in
ea oportet esse homines. Neque enim
quæ soluto animo familiariter scribi con-
sueverunt, temporibus istis excluduntur; etsi
plena gravitatis omnia sunt. Non enim
ad graves aut exercitatos, sed leves & in-
exercitatos, scribo; & eos ratione & usu
doceo, quos nec usus nec longa vita in-

stituit. Cum essem in Italia, graves viros graviter & cum decoro pronunciantes audiebam. Cum in Britanniam veneram, novos viros novo quodam pronunciationis genere omnia personare offendebar. Hic itaque sic cogitabam apud me, cum nec Romæ, nec in universa Italia, imò verò cum neque in Germania, Gallia, neque Belgia, nec alibi gentium, quàm in nostra Britannia ullum unquam verbum de pronunciatione illa nova, ullave mentio aut significatio tum fuit, novam pronunciationem alibi in usu non fuisse quàm in Britannia certò scire licet. Neque ea tamen universa, sed certo quodam loco, in quo per ea tempora oratores novi imperabant. Sic tamen hæc refero, ut eos propter literas aliasque virtutes vehementer amem & suspiciam; propter hæc verò laudem minimè. Cujus rei alioqui certè me cepisset admiratio, cum & Plautus scribat in Casina, vetera novis esse meliora, ideoque sapientiores esse qui utuntur vino veteri, quàm qui novo; qui veteres spectent fabulas, quàm qui novas; qui vetera
opera

opera atque verba, quàm qui nova; qui usitata, quàm qui insueta; qui veteres comoedias, quàm qui novas; qui veteri denique nummo, quàm nuper nato. Thus quoque vetus novo odoratius esse, proverbio celebratur, usque adeò ut idem, rem malam, sed notam & usitatam, optimam esse dicat in Trinummo. Nam quæ nova sunt, etsi optima, tamen propter insolentiam videntur pessima, & fieri potest ut usu experiaris talia cum periculo, cum declinare non sit futurum integrum. Etenim sæpè viatorem nova non vetus orbita fallit. Quare vetustatem suo loco conservandam, novitates, etsi spem meliorum afferant, repudiandas esse Plautus consulit; nec novitates nos magis ad inquirendas causas excitare, quàm magnitudines rerum debere; eosque errores, quos rerum novitates attulerunt, naturæ ratione depellere oportere M. Tullius existimat. Sed nostrorum hominum est, semper novum cribrum novo paxillo primos suspendere, & novas inducere sectas novis paradoxis. Quod tamen, ut non reprehenderim

henderim ingenii exercendi causa in tenebris, ita non laudem certè usus causa in luce; quòd præter consuetudinem patriæ præsentis temporis atque hominum sunt. In rebus civilibus dico. Nam aliò non pertinebit oratio mea. Curo enim ut mea omnia nullam habeant publicam offensionem, sed communem omnibus utilitatem. Quod si gaudeas excogitasse quod profit, certè hic non est gaudendum tibi, obest enim magis quàm prodest, ut mox ostendam. Sed omnes obstrepunt. Quid solus ergo contendis? Si irrident, quid pergis delirare? Quid solus sapias? Sed author es ejus rei. O gloriosam rem, inventorem esse inanium rerum! tranquillitatis literariæ perturbatorem esse! quem nec Galli, nec Itali, nec ipsi Græci commendant; nec alius quisquam præter imperitum rerum juvenem aut temerarium adolescentem, cui istam persuasionem in principio per fraudem instillaveris alioqui non probaturo, imponens imperitæ turbæ adolescentum, cui vix literæ sunt, & multò minus judicium. De qua re tamen multum
forfan

forſan gloriaberis tanquam in re prudenter geſta. Jam verò ſi magna res non fit utro modo pronuncies, cur interturbas omnia? cur non intermittis quod leve eſt, potius quàm caſtigare graviter? Si ſonus (res inanis) hujus aut illius literæ mulctam indiſtam habet grandem, cur non inanitatem potius contemnis, quàm in mulctam incidas? Leviffimis rebus graviffimas indicare pœnas æquum eſt, non propter magnitudinem rei quæ levis eſt, ſed propter violatum in repub. ordinem receptum jam & confirmatum, propter contemptum, propter novitatis exemplum, & propter temerarium in ea auſum. Neque hic tanta pretia ſubefſe cernimus, quamobrem tantas difficultates lubenter ſubiremus, etſi in aliis difficilia quæ pulchra. Licèt enim optima quæque & inventu & conſervatu difficilia obſerventur, non tamen quæ non facilè inveniuntur & conſervantur ſtatim optima reputantur, in quo genere iſta tua eſt (ſi diis placet) pronunciatio. Sed antiquitatem objicis. Antiquata eſſe fatebor certè, antiqua videri non fatebor. Nam
Aulus

Aulus Gellius author gravis, antiquata & defita omnia, a multis sæculis in usum revocata etsi vetusta sunt, videri tamen nova sapienter censuit. Etsi antiqua videantur, per hominum errorem id quidem contigit, ignorantium cujusquam rei proprietatem. Sallustius præsentium rerum retinentissimus semper consuetudini cessit. Ælius Gallus atque Cicero nova perpetuò fugiebant, adeò ut novissimus & novissimè haud libenter usi sunt. Gellius reprehendit eos qui obsoleta in usum revocant. Phavorinus Philosophus novitatis hostis, adolescentem inusitatorum studiosum acriter corripuit, dicens; Curius & Fabricius dilucidè cum suis fabulati sunt, neque Auruncorum, Sicanorum aut Pelasgorum (qui primi Italiam incoluisse leguntur) sed ætatis suæ verbis locuti sunt; tu verò, perindè quasi cum matre Evandri nunc loquaris, verbis jam olim defitis uteris: Quod si intelligi non vis quæ loqueris, non hoc abundè consequeris tacens? quasi satius esset non loqui quàm non intelligi. Demonax quoque philosophus

idem

idem faciebat. Quum enim a quopiam quæfivisset aliquid, atque ille verbis obsoletis atque priscis responderet. Ego (inquit) amice te nunc percontor; at tu perinde respondes quasi regnaret Agamemnon. Sorbona etiam (quam Robertus Sorbona, non Caroli imperatoris frater, Theologis Lutetiæ instituerat) aliquot Raimundi Lullii opera rejecit, quòd vetustis vocabulis jamdiu receptis & usitatis rejectis, nova infulserit. Crassus Sulpitium arguebat, quòd tollendo i. literam de dipthongo ei, non antiquos oratores, sed rusticos messorum videretur imitari, ut est apud M. Tullium 3. de oratore. Catullus Arcii hinfidias atque chommoda deridebat; quid facturum si Quinctilianos atque Quinctios, ut nunc loquuntur atque scribunt, Chicherones atque Quinctos, Kikerones & Kicherones, pecuniam & peguniam, coelum chœlum & cœlum, cernos & chernos, discipulos & dischipulos jam audiret; quibus multi hodiè utuntur loquendo & scribendo, sermonis atque scriptionis vitia imitati, non virtutes consecuti. Ad hæc
Lacedæ-

Lacedæmonii, quòd simplicia atque consueta placuerunt, Terpandrum præstantissimum Citharædum mulctâsse dicuntur, quòd unam solam chordam præter necessitatem intendisset. Ad extremum Romani rhetores Latinos & philosophos edicto urbe Roma pepulerunt, quòd novum genus disciplinæ instituerunt. Nova enim Romanis, viris certè in omni re sapientibus, quæ præter consuetudinem & morem majorum suorum illata sunt, neque placuerunt, neque recta videbantur. Eam ob rem M. Cicero in oratione contra Catilinam refert, Servilium Halam Sp. Melium novis rebus studentem sua manu occidisse. Nihil enim periculosius in usu vitæ esse rebantur, quàm veteribus relictis ad nova devolare. Nam inconstantia magnam ipsa in se levitatem habet, subitaque consuetudinis & usus commutatio plena maximarum rerum offensione est. Quamobrem sapienter M. Cato, qui Appium cæcum laudat, quòd vigeat in ejus domo patrius mos & disciplina. Sapienter veteres, qui legibus antiquis, opsoniis verò recentibus

*Cic. de
senech.*

recentibus utendum censuerunt. Sapienter
& Jurisconfulti, qui nihil temerè innovan-
dum, nisi evidens ratio postulaverit, præci-
piunt. Hinc factum existimem, ut scho-
læ juris nostri publici nullo modo adduci
possunt, ut relinquunt suum octabis, nec
scholæ quædam Academicæ ut deficient a
suis sotulis, cum artium magisterio initi-
andi sunt; aut ocreis, cum SS. Theologiæ
Doctoratus gradu insigniendi sunt; aut o-
vis vario modo præparatis, cum in deter-
minationibus Bacchalaurei novitii seniores
sui gradus convivii excipiant; nec in dis-
putationibus, sedentibus disputatoribus, ut
auditores humi non procumbant, fusi per
densum substratum juncum; nec ut capu-
tium patientiamque quam vocant stami-
neam (peculiare gestamen collegis Hispa-
norum Collegii apud Bononienses) depo-
nant Hispani Bononiensis Academiæ.
Quos omnes laudo equidem, quod levibus
momentis non impellantur huc atque illuc
inconstanter, nec a veteri sua consuetudine
avellantur, desciscantque facilè; ut non-
nullæ solent Academiæ, in quibus levitas
juvenilis

juvenilis magna parvis, quadrata rotundis,
 & formas formis mutat imprudenter ad-
 modum, nullo servato ordine, nulla con-
 suetudine aut gravitate. Certè mihi vi-
 dentur illi planè cuculi atque oves, qui
 eos, qui ut homines pronunciare jamdiu
 usi sunt, abolitis cuculorum atque ovium
 vocibus, eodem revocare velint, atque ex
 obscuris ænigmatibus & antiquis cum dif-
 ficultate discere studeant, quæ viva vox,
 certus præsensque usus cum facilitate clarè
 possunt docere. Synesius Cyrenensis in
 laudatione Calvicii, & Lacedæmonii in
 legibus, graviora suadent in eos qui præter
 consuetudinem patriæ aliquid intulerunt;
 puta cicutam, & suspendium. Etenim
 Synesius eos qui præter consuetudinem
 patriæ aliquid innovârunt, cicuta dignos
 existimat; quod rudes & indocti absurda-
 rum opinionum fautores esse confuerunt,
 existimans cum proverbio: Superiorum
 temporum omnia meliora, quòd & usu
 confirmata sunt, & pace tranquilla, cujus
 & vox dulcis & res ipsa salutaris est. La-
 cedæmonii verò usque adeò formidabant

I

rerum

rerum novitates, atque etiam ad earum recordationem tantopere inhorrescebant, ut lege lata sanciverint, ne quis innovare quicquam auderet, qui chorda e collo suspensa prius non prodiret, ut si de novitate consilium parum placeret, audaciæ suæ pœnas daret. Etenim eventus varios res nova semper habet, ut Cornelius Gallus scribit, & magna ex parte periculosos; sic ut five vi imperare velis hanc pronunciationem novam, five stultitiæ blandimentis juventuti instillare, importunum hac ætate facis, movere quæ stabilita sunt, cum præsertim omnium rerum mutationes cædem, fugam, aliaque hostilia (ut Sallustius ait) portendant. Usque in civilibus consisto, omnia enim secundum *De bello Jugurth. fol. 35.* materiam subjectam intelligo. Ex quibus scire licet neque antiquata in usum esse revocanda, neque nova esse amplectenda, neque extra publicam viam esse deflectendum, sed cum pronunciationis antiquitas evanuerit (si aliter olim pronunciârunt quàm hodiè nos proferimus) usum scientiamque præstare nos debere ejus, qua præsentes

sentes utimur; uti docti viri solent, qui
 scientiam sibi reservant, usum autem lo-
 quendi populo concedunt, qui loquendum
 ut multi, sentiendum ut pauci sapienter
 præcipiunt, nec immutandum quicquam
 inconstanter censent; nec movenda esse
 rerum novitatibus quæ bene constituta &
 confirmata sunt existimant, etsi vetustatis
 speciem sibi induant. Etenim non est
 quamobrem in hac benè confirmata re-
 pub. literaria quis velit jam dicere, ore
 fanè agresti atque rudi, *queis* pro *quibus*,
 nec *veias* pro *vias*, nec *olli* pro *illi*, *mareito*
 pro *marito*, nec *maxumè* pro *maximè*, nec
sueverat pro *consueverat*, nec *deico*, *eidus*,
pulchrai veitæ, *ubei*, *quei*, *heic*, *fæminai*,
suom, *deilexit*, *horunc*, *abei*, *erodita*, *piçtai*,
aulai, *nepai*, quæ jam obsoleverunt, & re-
 petita molesta sunt, & interturbant omnia,
 pro *dico*, *idus*, *pulchræ vitæ*, *ubi*, *qui*, *hic*,
fæminæ, *suum*, *dilexit*, *hunc*, *abi*, *erudita*,
piçtæ, *aulæ*, *nepæ*, ut nec multa alia prop-
 ter carminis necessitatem, aut aliis propter
 affectationem, non propter meliorem scri-
 bendi aut pronunciandi rationem usitata.

Neque

Neque enim propter insolentiam aures eruditorum hæc ferre possent, nisi quod Poetis libero hominum generi propter eorum ligatam orationem semper fuit potestas quidlibet audendi. Exit in immensum facunda licentia vatum, inquit Ovidius, Obligat historica nec sua verba fide. Hinc apud eos, Tmolus habet aures, saltant quercus, aves loquuntur, & saxa fiunt homines. Utuntur tamen hodiè haud dissimili pronuntiandi genere, quod Borealisimum seu Scotisimum nominamus (quemadmodum Alcibiades Labdacismo) quia Borealibus Anglis (quos Calidonios Britannos Lucanus vocat) atque Scotis vicinis est in usu, dum *saibai, taibai, vaita, aita* dicant, cum *sibi, tibi, vita, ita*, pronuntiandum sit. Mordicus tamen retinent non ratione, sed pertinacia, & petulantia; etsi australibus Anglis ita vulgo contemnitur hoc pronuntiationis genus, ut Phaliscis seu Thuscis Bergomense apud Italos. Est enim rudis & inconditi vulgi, quibus ut est decorum patrio more loqui, ita australibus Anglis valdè indecorum alio

uti quàm suo. Licet tamen hic contemplari judicium juventutis, quæ vitia pro virtutibus amplectitur, ut solet vulgus Aulicorum, qui camifias crispatas, & cothurnos coreaceos inducunt ornamenti causa, qui principio causa contegendi crura, & colla morbida, ad quotidianum usum sunt inventa. Nam olim & nostra memoria cum sana essent omnia, nec cothurnis utebantur, & denudata virorum colla erant ad pectus, & pectora expapillata (ut Plauti verbo utar) atque ad papillam denudata, etiam brumali tempore. Sed hæc obiter de Borealismo. Ad diphthongos jam paucis venio. De quibus etiam Jurisconsulti aliter sentiunt, quàm novi isti pronunciationis authores. Theophilus enim Antecessor cum vellet uti aliena lingua, non *παῖτες* dixit divisa diphthongo, sed *παίτες* & prætores unita. Cujus rei non alium magistrum, quàm ejus temporis usum reor; qui & ad nostrum usque promanarit, & per omnem orbem diffeminatus & receptus est. Quod si non lubenter ferant, quin diphthongorum omnes literas suis
sonis

sonis ipsi exprimant, contra quàm vult receptus usus, quod voluntatis & petulantiae error est, non necessitatis, at saltem aliis permittant ut in sua etiam sit voluntate sine reprehensione veteri & recepto more pronuntiare, maximè quod multi errores reperiantur apud authores (ut aiunt) ex diphthongis resolutis in simplices literas. Novi tamen isti homines nescio quam commoditatem puerilem in docendo pueris manare ex hac sua pronuntiatione dicunt. Quasi verò Græcorum pueri, & qui hodiè utuntur veteri pronuntiatione, linguam Græcam discere, sonare, & intelligere veteri illa nequivissent, aut si quivissent, non ita tamen commodè. Scilicet? Equidem puerile magis existimo quàm virile, puerileque esse argumentum puto. Nam si commodior ratio fit (ut ita dem) non tamen vetustior est, quæ res in controversia est, minusque arguit veteres sic pronuntiâsse, nec esse puerorum causa immutanda omnia aut subvertenda censeo. Id enim experimento didici, varietatem pronuntiandi mutuum commercium

cium & societatem hominum rerumque intellectum summovere; discordemque hanc pronunciationem sermonis commercio nunquam contracturam ad colloquia. Neque enim Græcus Patriarcha, cum istic regnante Edwardo sexto Londini esset, Checum, nec Checus Patriarcham intellexit; hic novo, ille veteri pronunciandi modo usus; quo omnes Græci adhuc utebantur, cum ego essem Venetiis, tum e Cathedra Græcas literas profitendo, tum in templis sacra celebrando. Audiebam enim data opera sæpius. At si ego tacerem, nōrit Oxoniensis schola, quemadmodum ipsa Græcia pronunciârit, ex Matthæo Calphurnio Græco, quem ex Græcia Oxonium Græcarum literarum gratia produxerat Thomas Wolfæus, de bonis literis optimè meritus Cardinalis, cum non alia ratione pronunciârit ille, quàm qua nos jam profitemur. Id si ita sit, nos Britanni docebimus ipsos Græcos in ipsa Græcia oriundos sua verba sonare? suas voces atque literas pronunciare? & plus in aliena lingua sapiemus quàm ipsa gens atque natio,

natio, cui lingua Græca familiaris atque etiam vulgaris est, & succeſſione temporum continuata, tanquam per manus eſſet tradita? Nemo qui Gallicè velit diſcere, ex Anglo petet, ſi ſapiat, nec contra; nec qui Italicè, ex Germano, ſed ex ſua quæque gente ſunt diſcenda. At ſi pueris inſtituendis prodeſſe poſſet, uti aiunt, uſu publico poſſet, ut cum aliis uſu conveniant in ſermone ad intellectum. Nam ſi doceas quod uſui publico eſſe non poſſit, quorſum doctrinam? Cogetur qui didicit dedidiciſſe, & eum pronuntiandi modum diſcere qui in uſu eſt, ut eo utatur cum in publicum prodierit, cum inter homines verſatus fuerit, & cum in theatrum doctorum venerit; niſi velit haberi ineptus & ridiculum caput omnibus. Et qui docebit quoque ad iſtum modum, duplicabit operam & mercedem, uti Fabius Quintilianus ſcribit, tum ut prioris oblivifci inſtituat, tum ut inſequentis pronuntiationis rationem oſtendat, diſcentis incommodo & labore gravi, & temporis & compendii jactura graviori, quæ rectius in principio

Q 3 potuiſſent

potuissent collocari in meliores usus. At ad usum publicum profuerit minimè. Nam privata hæc pronuntiatio paucorum tantum hominum in Britannia est, & eorum juvenum, alibi minimè recepta gentium. Sed hi pauci sic pronunciant, ut se mutuò intelligant, dices. At orbis universus non est ista paucitas. Nec paucis privato loco atque usui doctrina constituitur, sed publico & universo, ut inter homines cujusque regionis cum laude linguæ, & ingenii gloria verferis. Quamobrem ne docendo quidem, ullo modo ad usum publicum conducet ista nova pronuntiatio. Hactenus ergo vetus illa pronuntiatio nihil prohibuit, quin & rectè loquerentur homines, & per orbem universum intelligerentur, sic ut non sit opus nova. Sed ita pronuntiandum sentis ut discernas inter voces, inter vocales & diphthongos. Quasi verò usu, doctrina, sensu, accentu, genere, quantitate, numero & casu nihil comprehendere, nihil discerni possit, nisi demittamus nos, descendamusque ad puerilem legendi simplicitatem, ac plenis buccis proferamus

satis

fatis rusticè, φαῖτος, toutois, cai, loboïs, mou-
 fais, basileus, epeiros, tuptomai, chreia, chre-
 simos, apophugen, husteron, kibdes, cuclops,
 korakeion, leucon, hippewein, woyos, pais, &
 hoc genus alia; pro phæbus, toutis, (vete-
 ri more) cha, louis, musæ, vaseus, epirus,
 typtomæ, chria, chrisimos, apophygen, yste-
 ron, cibdis, cyclops, coracion, leucon, yppe-
 win, yios, pæs, unde pædotriba, non pai-
 dotriba; aut quasi nihil aliud esset quo
 dijudicaremus inter parere pro parturire,
 & parêre pro obedire in isto versu, Fœ-
 mina vult parere, sed non parêre lubenter,
 nisi crassa pronuntiatio; eadem penè nota
 qua λοιμός & λιμός in pronuntiatione, non
 tamen in scriptione. Nam inter λοιμός &
 λιμός in scribendo manifesta est differentia.
 Apollo tamen videtur limos dixisse & pro-
 nunciâsse veteri Græcorum more, alioqui
 nulla fuisset dubitatio in oraculo. Certè
 antiqui Achilles, Tydes, Theses, & Ulisses
 dicebant, non Achillews, Tudeus, Thesews,
 & Ulissews quemadmodum recentes; uti
 ex eorum & interpretum libris ea adhuc
 referentibus scire licet. Quod si olim

Græci eo quo recentes isti modo crassius, durius, & asperius pronunciârunt (quod acerrimè isti defendunt, cum dicunt Græcos) etiam tum Græci erant Barbari, cum ex omnibus gentibus soli non habebantur Barbari. Barbari enim ab initio dicti sunt (ut inquit Strabo) qui crassè, difficulter, asperè atque duriter loquebantur; in quorum genere fuerunt omnes gentes præter Græcos; a quibus postea (corrupta Græcia) barbara ea appellatio ad omnes præter Latinos translata est, quòd mitiorem linguam & isti habebant & magis cultam. Si quis tamen ex Latinis esset, qui non rectè verba proferebat, barbarè loqui etiam ille dicebatur. Sed pergo. An sapientem Hebræum putares, si puerorum causa renuntiata omnino perfecta illa & absoluta sine punctis legendi ratione, ad punctorum rationem & simplicitatem in universum deficiat? An non omnes tanquam infantem & ineptum dicerent? Nisi velit primum suos Tyrones per punctos ad lectionem introducere, ac tum ad absolutam illam legendi rationem sine punctis traducere:

cere; quod laboriosum esset geminique operis. Rursus an sapientem Gallum, qui rudiorum causa velit rudius pronuntiare, & aliter quàm vulgus Gallorum solet, & eas literas in voces inferere, quas usus excludit. Doctos enim docta decent, indoctos formare possunt docti pro arbitrio, seorsim, sine universitatis dissolutione, & ita instituere prout optimum cuique videbitur, modò non deficiant a consuetis, nec in dicendo & scribendo novas turbas excitent, nova dogmata non introducant cum reipub. literariæ inquietudine, & personarum offensione. Ut si quis vellet docere privatim legendum *homo* non *omo*, & *hupsilon* non *ypsilon* vel *iphsilon*, ferendum fuit, modò doceat admonendi non utendi causa (ut prudentes solent qui (ut dixi) scientiam sibi servant, usu autem ut populus loquuntur) quod h. non sit litera, sic ut faciat vocem ut vocalis, aut lique scat ut liquida, aut consonet ut consonans, aut mutet ut muta, sed aspiret tantùm ut spiritus, ac ventus levis sine voce. Eam ob causam apud scriptores veteres leges *ydropsis*,
i
termæ,

termæ, Batonia & Ivernia, pro hydropifis, thermæ, Bathonia & Hibernia, uti in libro nostro de thermis Britannicis, & Symphonia vocum Britannicarum annotavimus. Iftas tamen ineptias, Deus bone, quàm mordicus retinent novi ifti & defendunt (ut fibi quidem videntur) pertinaciter, cum nullo tamen modo juftis rationibus poffint. Juvenes fi hîc ineptirent folùm, duce juvene, ferendum fuit. Jam verò cum audiam fenes delirare his ineptiis, quid intolerabilius? Nam hos judicium, ratio, & experientia doceret. Præterea in fenectâ ætate ludere par impar, equitare in arundine longa, quovis vento agitari, nihilquè constantis hominis habere indecorum eft. Cicero in Bruto notat ætatem quæ ante fe fuit, in qua Ennius, Livius, & L. Sifenna erant, quorum ftilus erat (ut ille ait) horridior, nec dum perfectè loquebantur. Sua autem ætate unctior & splendidior confuetudo loquendi fuit. Et quamvis (inquit) L. Sifenna facilè omnes vincat superiores, indicat tamen quantum abfit a fummo. Nam ufus eft aliquando

quando veteribus verbis, & ab usu perfecto, & auribus eruditis remotis. Rectè enim loqui putabant esse, inusitatè loqui. Idem eodem in Bruto nimiam vetustatem explodendam monet. Sed nimia (inquit) vetustas nec habet eam quam quærimus summitatem, nec est sanè tolerabilis. Ego igitur hortator essem, ut a suscepta hac nuper (si omnino suscepta fuit) desitaque olim pronunciatione desistant, qui utuntur; si non propter has quas ante retuli causas, at certè propter hæc quod eadem pronunciatione honestissima verba turpissimè sonent, ut *ascitum* & *asciscunt* apud nostros. Etenim in harum vocum prima, si c. proferas ut ch. & in secunda utrumque c. ut k. more novo, utrumque vocabulum tanta turpitudine proferetur, quanta non finit verecundia mea explicare. Quamobrem malui rem tacita cogitatione præterire, quàm dilucidius patefacere; cupio enim rebus adesse nomina, sed non nominibus pudorem. Sed superciliosorum Grammaticorum maximè culpa hæc pronuntiatio Latina introducta est, cùm nescio

cio qua æmulatione alter alterum novitate aliqua studeat superare. Id quod exemplo cujusdam amici adhuc viventis, qui in schola Paulina atque item Antonina Londini educatus jam olim est, didici. Etenim cum in ludo literario divi Pauli erat, docebatur sonare docheo pro doceo; cum in scholam S. Antonii idem venerat, iussum est proferre dokeo pro doceo; nullo planè discipulorum commodo, sed ne doctum quidem; tantum inservitum est istorum libidini, quorum præceptum id erat, pronuntiationis vitio, & pubertatis incommodo. Itaque imponendus modus est, alioqui nullus futurus finis est, hoc isto, illo alio modo verba proferente atque scribente. Nam & in scriptione quoque nova ratio hodiè proponitur. Sed nemo (quod sciam) usque adeò desipuit hætenus ut sequi vellet, ne author quidem ejus; Neque enim cæcum ducem, neque amentem consultorem. Quod si quis vellet, at constituenda illi schola nova scribendi & legendi fuit, dediscendaque quæ didicit omnia, & innovanda omnia omni populo,

everfis

everfis quibus hætenus ufi fumus omnibus; ufque adeò mobilia funt hodiè hominum ingenia in iftis nugis, ut nihil fixum, nihil in perpetuum conftitutum habeant. Nec unum nugandi genus eft in fcribendo, fed diverfum, hic uno, ille altero ufus modo; hic novam literarum formam & pronuntiationem commentus, ille alteram; & eas ineptas fane & infulfas, etiam fimplicibus mulierculis. Non eft tamen tam ftupidus quisquam, aut impudens & infulfus rei alicujus novæ author, qui non fit habiturus fuæ ftultitiæ fautores & feftatores, vel homines adolefcentes, vel ftultam plebeculam; at gravem virum, cui fit judicium, ne unum quidem. Nifi fi forè ingenii fui oftentandi caufa hoc fecerint, ut Ifocrates laudando Bufyrim, Libanius Therfitem, Lucianus Mufcam, Quartanam Favorinus, Calviciem Synefius Cyrenenfis, Comam Dion Chryfoftomus; & noſtri sæculi Cornelius Agrippa fcribendo de vanitate ſcientiarum libellum; Copernicus de motu terræ & ſtatione cœli volumen; & Eraſmus Roterodamus de febre

bre & Phalarismo libellos. Nam rhetores subinde animi causa solent tractare materias ἀδόξως, & exercendi gratia argumentum infame declarare. Ita si de pronunciatione nova & scriptione nova sensissent novi isti authores, & cum præfatione sensus fui hoc esse suum commentum dicerent, non ad usum atque professionem, sed ad ingenii gloriam & exercitium, æquior essem, amplectererque certè lubens. Alioqui videant illi, quàm nihil aliud quàm suam traducant infantiam, nec esse consecuturos aliquando ut gravia ingenia flectant ad suas nœnias. Reliqua si sequacia fuerint, quæ gloria erit? Mallem unum gravem virum consentientem mihi mille juvenibus; ut quibus nec dum per ætatem confirmatus animus est, nec maturum judicium, nec usu experimentum, etsi gravissimè de se sentiant; cum tamen vestitu, gestu, & oratione longè se ostendant alios, ut in lib. 1. de Antiquitate Cant. Academiæ plenius diximus. Nam ut in viis peregrinus, sic in rebus imperitus. Certè istis novitatibus, istis modis, nihil aliud quàm sterilis labor, sterilisque

sterilisque difficultas sequitur in promendo cum multorum risu; quòd ea rustica fit & simplex, parum condita & delicata, affectatione quadam ineptè acquisita, nec erudito ore digna; denique quòd doctas aures vehementer offendit, ingrata planè & odiosa omnibus, præterquam novitatis studiosis. Nam suavitatis in sermone politiores scriptores semper fuerunt observantissimi. Siquidem major ratio apud eos euphoniæ fuit, quàm disciplina regulæ. Hinc Græci angelos, phormingos, & papæ proferre, præcepto usuque imperârunt, cum ἀγγέλος, φορμίνγος, & βάβαι rudius proferendum alioqui fuit; & Romani *dingnum* cum *dignum*, *pungnum* cum *pugnum*, & *mangnum* cum *magnum* fit dicendum; ut mitigetur pronuntiationis difficultas, & evitetur soni vitium, quod Græci κακοφωνίαν dicunt. Quin & Itali Romanorum soboles eadem de causa id pronuntiandi genus adhuc observant, qui ne magnum dicant duriter, maignum sonant molliter; & dingnum, ne dignum. Britanni quoque atque Galli Romanorum æmuli,

æmuli, ne magnum dicant, main profe-
 runt, ut *Charles le main*, Carolus magnus;
le main see, magnum mare; & in alearum
 usu, *the main chance*, fors magna; ac pro
 est, &, elisa s. litera. Eadem suavitatis
 ratione iidem omnes B. per v. in Græcis
 & Latinis dictionibus efferunt; & pro
 Βίαις (id est αἰσχροῦς) vitia, & pro Bienna
 Vienna, & pro Βίκτορα victorem; & pro
 Abellana Avellana, non è contra dicunt.
 Et in vetustioribus Græcorum codicibus
 manuscriptis rarò videbis b. literam, sed
 ejus loco characterem v. Latinæ literæ simi-
 lem. Latini quoque vetustiores Vetonica
 pro Betonica dicunt, inter quos est A-
 puleius; & Ivernia pro Hibernia, & la-
 voro pro laboro, & terra de Lavoro pro La-
 boris, (quo verbo Plinius utitur) quæ pars
 est Italiæ. Hos si damnes, utere licentia
 pro me, & in usum quoque revocato, si li-
 bet, *appludam* & *flores vini*, pro fursura-
 ceo pane, & fœcibus vini; Dubenum pro
 Domino, Bubsequam, Bovinatore, &
 manticulatore quoque, pro Bubulco,
 conviciatore, & clanculario fure, seu ver-
 futo;

futo, ut habet Festus Pompeius, Pacuvius, & Aulus Gellius, & hoc genus obsoleta & inusitata omnia, quod nemo sanæ mentis faciet. Sin probes, a novo illo pronuntiationis genere vel horum exemplo desiste. Illud in universum te scire expedit, pronuntiationis rationem dicendi rationi esse simillimam, quæ in medio posita (ut ait Cicero de Oratore) communi quodam in usu atque in hominum more & sermone versatur. Nam ut in cæteris artibus id maximè excellit, quod longissimè sit ab imperitorum intelligentia sensuque sejunctum, ita in dicendo vitium est vel maximum a vulgari genere orationis, atque a consuetudine communi sensus abhorrere. Etenim qui ad populum scribit vel loquitur (ut inquit Synesius) necesse est illum in opinione popularium esse, & ea fingere, & de hiis differere quæ populo grata sunt. Atque ut histrioni actio, saltatori motus non quivis sed certus quidam est laudabilis; sic in pronuntiandi & scribendi genere, certum quoddam & communi usu receptum, non quodvis a consuetudine

*De laude
Calviciæ.*

fuetudine alienum & remotum habetur
 consentaneum. Non enim ea ratio esse
 debet apud nos in literis quæ in vestibus,
 quæ omnibus horis aliæ penè fiunt & di-
 versæ, aut materia, aut forma, aut colo-
 re, aut omnibus hiis. Unus enim vultus
 apud nos odiosus est. Cujus rei gnari non
 insolentes Grammatici, quotquot hætenus
 mihi vidisse contigit, omnes cum de lite-
 rarum potestate tractant ita proferendas
 esse præcipiunt, ut usus doctorum per om-
 nem reliquum orbem jam olim receperit.
 Inter quos Petrus Antesignanus est, homo
 doctus atque elegans, & Nicolai Clenar-
 di scholiasies. Is de nova ista pronuncia-
 tione ita censet, ut ejus authores curiosos
 magis existimet, quàm veteris pronuncia-
 tionis intelligentes; & eorum rationes va-
 niores, quàm ut eis adhibenda fides sit, ob
 idque pronunciandum veteri & recepto
 hætenus usu, existimans eum qui ex erro-
 re imperitæ Juventutis pendeat, in magnis
 viris non esse habendum. Ejus verba hæc
 sunt. Quarta columna &c. elementor-
 um potestatem complectitur, quo pacto
 scilicet

scilicet debeant enunciari, de qua re variæ sunt hodie & multiplices Grammaticorum opiniones, dum quidam curiose nimis ad antiquam pronuntiandi rationem omnia volunt revocare, cum tamen ipsi prorsus incerti sunt, quo pacto prisca illi hæc pronuntiârunt, & conjecturæ sunt admodum jejunæ. Illis itaque non est fides adhibenda, nisi prius priscorum aliquem ab inferis excitârint. Hæc ille. Et paucis interpositis, ista subjungit. Qui verò illis (professoribus) destituuntur, & proprio Marte linguam Græcam discere coguntur, pronuncient elementa Græca more Latinorum Græcis in hac tabula respondentium. Quæ certè pronuntiandi ratio vetus est, & recepta usu. Hujus opinionis quoque olim per juventutem (quod ipse novi) erant isti præceptores novi. Verùm loco stare nesciverunt, sed gressus glomerare superbos voluerunt. In ea quoque erat & Thomas Morus, Linacrus, Lupsetus, & Erasmus, qui in proverbio, Stultior Morycho, *μωρόζαι* transfert Moryxæ, non moruxai; et si de pronuntiatione multa disputaverat,

quæ gloriæ studio potius, quam usus gratia se scripsisse, ex hiis & aliis locis scire licet diligenter observanti. Parcœmium quoque dixit, non paroimium, & Hippoclydem non Hippocludem in proverbio, Non est curæ Hippoclydi; & gymnasium non gumnasium, & Sybaritica, Smyrna ac Syracusæ, non Subaritica, Smurne & Suracusai. Longum esset omnes istas vanitates percernere, vix dies, aut etiam annus, sufficeret. Sed quid de recentibus loquar, cùm vetusti Græci & Latini consuetâ religiosissimè observârunt. Galenus enim homo Græcus, & summi judicii ac doctrinæ vir, ut si quis alius sui aut insequentis temporis, lib. 1. operis sui de Compositione medicamentorum, qua parte de modo lavandi lithargyron & alia metalla scribit, τῇ κραϊούσῃ συνηθείᾳ utendum censet. Etenim cum medici sui temporis recentiores dicebant ἔμπλαστον, κέντριον, ἢ μὴλωτρίδα cū ῥ. in ultima, is eam scribendi & pronunciandi rationem sequi maluit propter consuetudinem jam tum receptam. &c. usitatam, quàm ἔμπλαστον, κέντριον,

κέντιον, & μηλώτιδα dicere sine ρ. litera, etfi ab ἐμπλάττειν, κέντειν, μηλής τε κ' ὠτὸς oriantur, in quibus ρ. litera non est. Tanti erat apud illum consuetudo. Docet etiam eo in libro, quem contra eos scripsit qui reprehendant solæcismum facientes in sermone, ipsos quoque Atticos secutos esse eam quæ in loquendo prævaluit consuetudinem. Tradiderunt item, qui ante Galenum fuerunt, docti viri (ut ipse refert) Atticam linguam variis modis corruptam atque a proprietate sua vitiatam; secutos tamen esse eam quæ suo tempore inolevit consuetudinem omnes, qui apud Græcos ullum præcellentis doctrinæ nomen consecuti sunt, idem refert. Cum ergo (inquit) in omnibus libris medicinalibus, ἐμπλάττειν cum ρ. scriptum invenimus, & nos quoque, quòd invaluit consuetudine, in loquendo & scribendo utendum censuimus. Hæc hæctenus Galenus. Eretrien- sibus quoque consuetum est ρ. pro σ. pro- ferre, ut σκληροτήρ pro σκληρότης, (unde proverbium Eretrienfium ρω.) Athenienfi- bus contra, ut θαρσέν pro θαρρείν, utrobi-

que si evertas usum, notaberis, & derideris. Nec Græci solum (ut dixi) sed Latini quoque hanc secuti sunt consuetudinem. Nam Ciceronis ætate invaluit strator, pro apparitore seu tabellario, ut ex epistola ejus ad Caninium atque Celsum scire licet; ex Planci quoque ad Ciceronem. At Ulpiani & Justiniani temporibus, strator inovelit in eadem significatione, addita r. litera in prima syllaba. Secuti tamen sunt eorum temporum morem qui insecuti sunt Spartianus in Caracalla, & qui de jure scripserunt præcipui. Itaque quemadmodum in vocibus atque literis si quid innovaveris, reprehenderis, nisi consuetudo universalis patietur, ita in pronuntiatione. Prætereo quemadmodum hodiè quantitates syllabarum, longas in breves, & breves in longas mutant, faciantque in muliere secundam longam, & tertiam brevem, cum tamen Ovidius Naso in hoc versu, Eminent & non est in muliere fides, secundam fecit brevem & tertiam longam. Et Virgilius, Nux, afinus, mulier simili sunt lege ligati, Hæc

tria nil rectè faciunt, si verbera cessent. Miror quo tandem erumpet hæc audacia, ne dicam temeritas. Si quis tamen dissentit & suo more loqui & pronuntiare cupiat, contemptis doctioribus & universali scriptorum consensu, sua cuique stet voluntas & sententia per me, suum cuique pulchrum sit. Ego quidem nec ulterius, nec cum quoquam acrius hac de re contendere studeo, nec bellum Grammaticale contra quenquam instruo & suscipio (quod tam inane judico quàm est ipsa res inanis) sed quid conveniat tantùm consulo, quidque exteræ nationes in constantia & gravitate sua permanentes de pronuntiatione Græcæ & Latinæ linguæ sentiant, bona fide explico. Non enim quæsitum hoc est, sed oblatum ex occasione peregrinationis nostræ per Italiam & Germaniam, ut in lib. nostro de libris propriis exposuimus. Cum igitur neque seria res sit hæc inepta pronuntiatio, neque ulla causæ magnitudo, nulla necessitas, nulla commoditas rei atque gloriæ eò nos adegerit, neque plausibilis existat doctis atque gravibus, nec

recepta Græcis ; quid attinet obsoletam
eam revocare in usum, si modò in usu
prius fuit, de quo nondum constat inter
Grammaticos. Adhæc cum pronunciatio
hæc nova sit planè rustica, ut ex Adolpho
Mercherio Brugenfi scire licet, aut affecta-
ta nimium, quod nostris sensibus certè pa-
tet, nec tamen universalem consensum vi-
rorum gravium & doctorum admiserit, id
non arguit omnes sic pronunciâsse sed ali-
quos, & cum ex hac occasione magna in
re literaria sequatur perturbatio, omnibus
omnia pro voluntate & arbitrio præter
consuetudinem commoventibus, quod in
bene constituta rep. ferendum non fuit,
malum præterea exemplum editur ad alia
graviora. Alioqui non magni referret u-
tro modo pronunciaretur, cum discrimen
nullum est vitæ atque sanguinis, nulla
jactura virtutis & rei, sed inanis spiritus &
anhelitus, quæ res est nihili. In istis spi-
ritibus non est cur quis velit seriò spiritum
suum consumere, tam est res exilis atque
vana. Optandum igitur ut cum quieta
jam sint omnia, & consensu hominum uni-
versali

versali paucis tantum exceptis confirmata
vetus pronuntiatio, persequamur eam,
curemusque ne perturbetur. Nam ut in-
novemus nulla facit rei magnitudo ut, dixi.
Omnes enim vident quam fit levis & ri-
dícula, neque ut tantos motus excitemus
ulla fecit necessitas, sed hominum quo-
rundam vanitas, dum quivis studeat novæ
rei novus author haberi.

I N D E X.

INDEX.

A.

ABDOMINIS musculi octo tantum, p. 144
 Achilles Boccius, 199
 Acus, 110
 Admonitor, 26
 Aeterna sitienda, 187
 Agasæus, 7, 30
 Alfredi iustitia in fures, 20
 Ambrosius Calepinus, 144
 Anas Indica, 89
 Anas Turcica, 91
 Anatis providentia, 13
 Anaticularum fallaciæ, 14
 Andr. Vesalius, 140. ejusdem lapsus, 154. habitatio, 140
 Anna Baconi docta, 158
 Annales collegii Medicorum Londini, 142
 Annales collegii Govevilli, 142
 Annotationes, 170
 Anser Bassianus, 89
 Anser Brendinus, 87
 Antimachus, 198

Antonius Musa, *ibid.*
 Aquaticus Canis, 12, 32
 Aquarius, 21
 Argumentum operis, 126
 Aspredo, 107
 Aucupatorii, 10, 32
 Aug. Gadaldinus, 140, 180

B.

BApt. Egnatius 199
 Basileæ impressa, 141
 Bessarion, 195
 Bibliothecæ Italiæ 194
 Bibliotheca S. Marci Venetiis, 195
 Biblioth. S. Jo. & Pauli, 194
 Biblioth. S. Antonii, 195
 Biblioth. S. Jo. de viridario, 195
 Biblioth. Ferrariensis, 197
 Biblioth. Bononiensis, 198
 Biblioth. Urbina, 196
 Biblioth. Florentina, seu Laurentiana, 195
 Biblioth. S. Mariæ, 198
 Biblioth. Senensis, 197
 Blondus, 23

Boethus

I N D E X.

Boethus Romanus	171	Cervus Palmatus,	58
Bonafus,	75	Cervus albus, 103. ubi de	
Bracha,	6	urfo albo & vulpe nigra	
Bacula cervina, seu Mosche-		legas obiter.	
laphos,	63	Chamæleon,	80

C.

C Alphurnius,	Matth.	Chrysochrys, 112. ubi de	
Græcus,	228	lupo marino & concha-	
Calvus,	177	rum fœtu Margaritis, quas	
Canis catenarius,	18	alio nomine conchos La-	
Canis tympanista,	26	tini vocant,	113
Canis custos,	21	Claymondi scholia in Plini-	
Canes externi,	27	um,	159
Canis defensor,	22	Cocina familia docta,	158
Canis Laniarius,	21	Cælius Calcagninus,	197
Canis mandataris,	21	Conradus Gesnerus,	126
Canis piscator,	14	Ejus eulogium,	181
Canis pastoralis,	16	Collegium Med. Lond,	142
Canis Getulus,	28, 41	Comment. in Anatomica	
Canis Sarcinarius,	22	Galenî,	139
Canis timidus quomodo a		Comparcum,	23
strenuo discernendus,	24	Cornarius,	177
Canis ultor,	22	Cosmi Medices Biblioth.	163
Canis index,	11	Ejus laus, <i>ibid.</i> bonitas,	
Canis excubitor,	21		196
Canis furax,	10	Curtius, M.	163, 198
Carunculæ ad radicis mus-			
culorum rectorum non			
sunt muscoli,	146		
Castigationes,	160		
Quorundam Galenî ope-			
rum,	171		
Cecilii Mildreda,	159		
Celsus castigatus,	163		
Celsus interp. Hippocr.	165		
Cercopithecus varius,	80		
Cercus,	110		
Ceruchus,	115		

D.

D Ama Plinii,	70
Defensor,	22
Degeneres canes,	25
Delicatus canis,	15, 33
Delphinus, 113. In quo	
de Phocæna, quam nostri	
Porpose nominant, & de	
Rubicone nobili Italiae	
flumine scripsimus. De	
Phoca, quam nostri <i>sete</i>	
vocant,	

INDEX.

vocant, explicate *see Veele*
dicturi, hoc est Vitulum
marinum, in libro nostro
de canibus Britannicis
diximus, ubi de Cane
piscatore egimus. Eam
a nostris etiam *Dogge fishe*,
id est Canem marinum
appellari, eodem in loco
scripsimus.

Denarius Romanus, 166
Diæta in morb. acut. 169
Dispositio partium lib. Hipp.
de anatomiâ, 178
Doctæ fœminæ, 158
Docti viri Italiæ, 198

E.

Edgarus Rex lupos suf-
tulit, 16
Edmundus Roffensis Epif-
copus, 132
Elizabeth regina docta, 159
Ephamera Britannica, 168
Eldras propheta, 198
Eulogium Gesneri, 181
Excubitor canis, 21
Externi canes, 27
Externa prælata, 28

F.

Fatum immobile, 182
Fesulæ, 196
Fibræ hepatis plures, 154
Florentia, 196
Florentina Bibliotheca, 163,
195
Fœminæ doctæ, 158

Forum Boarium Patavi-
163
Fotor, 15
Frammigamus, 128
Furum plena omnia, 20

G.

GAdaldinus, 140, 180
Galenus laus & defen-
sio, 150. anatom. in Ita-
lia, 141. non divisit li-
bros in capita, 172. ope-
rum castigatio, 194
Gallina Getula 93
Generosi venatici, 2
Generosi aucupatorii, 10
Generosi delicati, 15
Georgius Owenus, 157
Gesneri Eulogium, 181
fælix mors, 187
Getulus canis, 28
Ginglymus, 154
Gloria æterna, 189
Gul. Frammigami obitus,
laus, commentarii, 128

H.

Habitatio Vesalii, 140
Haliartos, 85
Henrici VII. exemplum
castigatæ rebellionis, 19
Henr. VIII. rex Angliæ,
171
Henr. Knollus, 156
Hepatis fibræ, 154
Hippelaphus, seu Equicer-
vus, 65
Hippocratis anatomia, 173
Hippo-

I N D E X.

Hippolytus Cananus, 198
 Hispaniolus, 11
 Historia urbis Nordovici, 133
 Historia Cantabrigiensis, 193
 Hortatio ad castigat. Galeni operum, 201

I.

I Lex, 120
 Incisuræ rectorum muscutorum, 150 usus, 152
 Index canis, 11
 Infortunia, 184
 Ingulphus Croylandensis historicus, 20
 Inquisitor, 12, 33
 Inscriptiones lib. falsæ, 160
 Jo. Clemens Anglus, 142, 157, 159, 173
 Jo. Bapt. Cananus, 198
 Jo. Caii tyrocinia, 127. dissectiones, 171
 Jo. Gylpinus, 160
 Islandicus canis, 27
 Juventus iniqua, 152

K.

K Yngeston, seu Kingestoune, octo regum (Edwardi primi, Athelstani, Edmundi, Aldredi, Edwini, Edgari, Edeldredi, Edwardi cognomento ferrei lateris) coronatione percelebre oppidum, 22

L.

L Acæna, 26
 Laniarius, 21
 Lazarus Bonamicus, 140, 165, 199
 Leporarius, 8, 31
 Richardi secundi, 8
 Lepus tympanista, 12
 Leverarius, 3
 Levinarius, 9
 Libri Celsi antiqui, 166
 Liber de Comate, 170
 Lib. de diæta in acutis, 169
 Lib. de ptyssana, 172
 Lib. Hipp. de anatom. emendatus, 173
 Lib. de canibus Britannicis, 181, 190
 Lib. de rarior. animalium historia, 181
 Lib. de symph. vocum Britannicarum, 31, 191
 Lib. de libris Galeni non extantibus, 194
 Lib. de thermis Britann. 193
 Lib. Frammigam. 129
 Lib. de sanitate tuenda Galeni, 156
 Lib. de parva sphæra, 158
 Lib. de humoribus, 158, 180
 Lib. de antiquis urbibus, 193
 Lib. de libris propriis, 194
 Lib. de pronunc. Græcæ & Latinæ linguæ, 200
 Libri legendi qua linguâ scripti, 202
 Littu-

INDEX

Littuanicus canis,	27
Londinensis,	192
Lorarius,	9
Lucernarius,	23
Lunarius,	21
Lupi nulli in Britannia,	16
Lupos ex Anglia sustulit Edgarus rex,	16
Lutra an piscis? an canis piscator,	14
Lyciscus,	26
Lynx seu Leuncia,	50

M.

M Achellus,	180
Maculo,	106
Mandatarius,	21
Maria regina docta,	159
Margareta Clementis docta,	159
Margareta Roperi docta,	159
Matthæus Calphurnius Græcus,	228
Matthæus Cantuariensis Archiepiscopus,	132
Matthæus Curtius,	163
Meleagris,	93
Melitæus,	15
Mendici valentes,	20
Methodus medendi,	133
Mildreda Cecilii docta,	159
Molossus,	16, 21
Mori familia docta,	158
Morinellus,	96
Morbi trecenti,	185
Mortis quies,	182
Mors Gesneri felix,	187
Motus rectorum musculorum,	147

Mounte Chrystof.	159
Musculorum ortus,	145
Musculi recti duo tantum,	146. non oriuntur a pube,
	147
Musculi abdominis octo tantum,	144

N.

N icolaus Bonasciolus,	198
Nova (ut vocant) de religione persuasio quando cœpit,	128
Numerus fibrarum hepatis,	154
Numeri librorum falsi,	162

O.

O ribasius & Paulus Galenum imitantur,	134
Oves pastorem sequentes,	17
Ovis Arabica Macroceros,	70
Ovis Arabica Platycercos,	72
Ovidius Græcè scriptus,	197

P.

P almites,	119
Pastoralis canis,	16
Paulus Aegineta Galeni sequax,	134
Paulus Crassus,	141
Pervigil canis,	21
Phoca,	15

Pica

I N D E X.

Pica marina,	92	Sciurus Getulus,	77
Pisana schola restituta per		Scribonius castigatus,	167
Cosinum Medices,	198	Sena,	197
Pisum spontaneum,	120	Senectus,	186
Politianus,	166, 195	Spermologus,	100
Polybius,	177	Strepficeros,	56
Pompilius Amuseus,	199	Syenneſis Cyprius,	177
Pontremulus,	198		
Pronunciatio Græcæ & La-		T.	
tinae linguæ,	199		
Puphinus, 97. ubi de Cor-		T errarius,	4
vorante seu Mergo,		Thermæ Britannicæ,	
Pupinus piscis & avis,	14		193
R.		Tho. Linacrus, 142. fun-	
R afarius,	180	davit collegium Medico-	
Realdus Columbus,		rum Londini, <i>ibid.</i>	
	163	Tho. Aquinas Græcæ,	197
Rebellionis exemplum casti-		Tho. Hatcherus,	125
gatum,	19	Tho. Mori erudita familia,	
Restitutio operum Galeni,			158
	180	Tho. Wendæus,	171
Robertus Sorbona,	219	Tho. Maro,	171
Roma,	199	Tho. Wolfæus, Cardinalis,	
Rouillius, Gul.	156		228
Rustici canes,	16, 34	Thrasybulus,	158
S.		Trachurus,	109
S acer Pfittacus,	101	Tragelaphus, seu Hircocer-	
Sagax,	3, 30	vus.	59
Saguina,	97	Tympanista,	36
Salacones,	20	U. V.	
Saltator,	26, 35	V alentiniani Imp. in	
Sanguinarius,	4	validos mendicos lex,	
Sarcinarius,	22		20
Scapus granorum paradisi,		Venatici canes,	2
	119	Vertagus,	9, 32
Scholæ artificum antiquæ		Versator,	26, 35
Patavii,	136	Villaticus,	18
		Urcanus,	26
		Uncia,	

INDEX.

Uncia,	42
Variata,	108
Varinus,	198
Vaticana bibliotheca,	196,
	199
Versiones,	127, 169
Virgilius. Homerum sequi-	
tur,	134
Vitæ humanæ calamitas,	
	183
Vita ratione aut morte re-	
gitur.	185
Vitæ brevitās,	186
Vitæ incommoda,	186
Vita molesta,	186

W.

W Armyngton, R. 163

X.

X Iphias, seu Gladius, 104

Z.

Z Ibettum, 43

Lege Pag. 23. l. 19. cavernæ.

F I N I S.

